

Fondatori: George Bacovia, Grigore Tabacaru (1925)

ateneu

www.ateneu.info
ateneubc@gmail.com

Revistă
de cultură
Nr.
663 - 664

• Revistă editată de Consiliul Județean Bacău • Anul 61 (serie nouă) • noiembrie - decembrie 2024 • 5,00 lei •

• Ioan Burlacu

*Sărbători fericite,
pentru toți cititorii
și colaboratorii noștri!
La mulți ani!*

Adrian JICU

Icarienii
sau despre cum (nu) poți evada
din labirintul comunist

pagina 3

Carmen MIHALACHE

Teatrul Național din Iași,
în sărbătoare

pagina 19

Dan PETRUȘCĂ

Să mințim, să povestim...

pagina 20

• sumar • sumar • sumar • sumar • sumar •

• Ovidiu Genaru. „Cartea unui nonagenar” (p. 2) • Toamna bacoviană, la o nouă ediție (p. 2) • Leonard POPA – Poezie și pictură (p. 4) • Elena SEGHEDEAN – Limba română, în responsabilitatea educatorului (p. 5) • Gheorghe IORGA – Conjuncturi, prejudecăți, inerții (p. 6) • Marius MANTA – Frumosul întunecat (p. 7) • Ștefan RADU – Frica de iubire (p. 8) • Poezii de Valeria MANTA TĂICUȚU și Val MĂNESCU (pp. 8-9) • Elena CIOBANU – Un trudit inofensiv (p. 9) • Proză de Angela MARTIN – O zi la Paris (p. 10) • Poezii de Christine Bernadette ROUSSEAU – Pietrele Templului Ierusalimului (p. 11) • Mircea MOȚ – Anotimpurile altei vieți (p. 12) • Violeta SAVU – „Cuvântul bine zidit” în lirica lui Nicolae Panaite (p. 12) • Daniel-Ștefan POCOVNICU – Hiperlibertatea (p. 13) • Interviu cu Laura-Melinda TĂTĂRAN: „Trebuie să respectăm măsura, bunul gust și simțul de responsabilitate pe care îl avem fiecare pentru ceea ce am primit ca moștenire” (p. 14) • Marius MANTA – Bradul. Axis mundi (p. 15) • Carmen MIHALACHE – Câteva secvențe (p. 16) • William Shakespeare în traducerea Elenei Ciobanu – Îmblânzirea scorpiei (p. 18) • Cornel GALBEN – Ioan Dănilă, slujitorul neobosit al limbii române (p. 21) • Ion FERCU – Paradisul de după colț (p. 22) • Constantin ȚINTEANU – Lumina din albul mestecenilor (p. 23) • Interviu cu Salvatore GUCCIARDO: „Suntem o masă de enigme cu surse obscure, unde lumina și umbra se luptă constant” (p. 24) • Violeta SAVU – Rezonanța invizibilului (p. 25) • Vasile SPIRIDON – De mână cu Măicuța Soartă (p. 26) • Doina CERNICA – Sfântul Nicolae din Anatolia, Moș Crăciun (p. 27) • Liviu FRANGA – Variațiuni pe teme japoneze (p. 28) • Ionel SAVITESCU – Cei zece Cezari romani (p. 30) • Poezii de Salvatore Gucciardo, în traducerea lui Radu ANDRIESCU (p. 32) •

Fragmentarium

DE LA GAUDEAMUS. În preziua Târgului de Carte, Mircea Cărtărescu, președintele de onoare, invitat de RRA: „Viața unei națiuni o fac două lucruri: cultura și educația, care merg împreună. A le apăra ține de strategia națională. Nu poți trăi pe TikTok. E catastrofal!” „Mirosul cărții e unic”, a adăugat Cătălin Cîrnu, citându-l pe Paul Grigoriu din studioul care-i poartă numele.

SCS – 50. Publicația Facultății de Litere a Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău, *Studii și cercetări științifice. Seria Filologie*, a ajuns la nr. 50. Comitetul editorial (Nicoleta Popa Blaniaru, Luminița Drugă, Florinela Floria, Adrian Jicu, Violeta Popa Preda, Petronela Savin, Mihaela Hriban) și redactorul-șef Vasile Spiridon coordonează sub egida Editurii Alma Mater un corpus de articole și studii de acută importanță științifică.

PEDAGOGIC 105/164. Sărbătoarea din noiembrie de la Colegiul Național „Ștefan cel Mare” Bacău a confirmat anul real al înființării învățământului pedagogic băcăuan, prin vocea directoarei Lavinia Băisan (în prezența profesorului Mircea Bertea, președintele Asociației Naționale a Colegiilor și Liceelor Pedagogice din România): 1860. Liceul Pedagogic a apărut în 1919.

ATENEU-L ȘI TEME-LE DIN EL. „Multe subiecte manolesciene fac parte din *Teme-le* care inițial au apărut în revista băcăuană *Ateneu*” (Daniel-Cristea Enache, despre suita de interviuri cu Nicolae Manolescu, la RRC, în dialog cu Oana-Georgiana Enăchescu).

CARTEA DIN CARTE... Volumul 83 al *Istoriilor...* lui I.N. Oprea publică antologia bilingvă (română-franceză) „Unde sunt cei care nu mai sunt” a Paulei Romanescu.

...ȘI DESPRE CARTE, DIN REVISTĂ. „Lumina/Drita” ne informează despre o apariție notabilă: universitarul timișorean Radu-Cosmin Săvulescu a scris „O istorie a creștinismului albanez din vremurile apostolice până la căderea comunismului” (Craiova, Editura Asdreni, 2024).

ÎNTREBARE LIRICĂ. De la poeta Magda Cârneli, la RRC: „O, generația mea, de ce te ții de palavre?”

DE LA UN CONFRATE. Ovidiu Genaru „este un adevărat mare poet, o personalitate impozantă a literaturii contemporane” (Șerban Codrin).

UN SUFLU NOU. Îl înregistrează radioprogramul „Matinalii de weekend” de la RRA de când la cârmă se află Dan Creța, un bun radiofonist. A găsit rețeta audienței: să lanseze o temă și apoi să citească mesajele primite de la ascultători. Diverse, dinamice, proaspete.

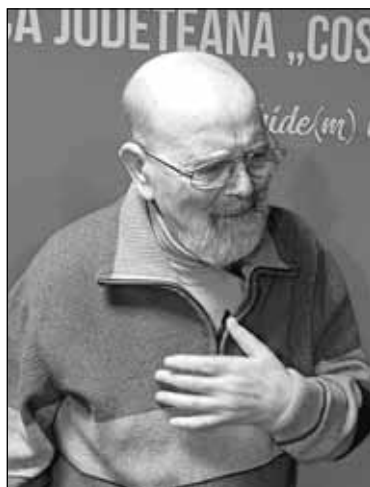
IAR 400. De la Dan Sandu: „Minunat Dosoftei-uli! Parcă-l aud: *Ferice de omul ce n-a merge / În sfatul celor fără de lege*”.

DETECTIVISM LITERAR. Adrian Jicu a descoperit că *Anonimul* căruia i s-au publicat versuri în „Ateneu” (noiembrie 1985) era scriitoarea de azi Simona Lazăr.

3 x 85. Daniel Nicolescu (5 nov.), Ioan Neacșu (10 nov.), Petre Isachi (17 nov.)

AD MULTOS ANNOS! Pentru Ovidiu Genaru (90), Elena Nechita (60), Violeta Popa Preda (50)

AI. IOANID

Deopotrivă copleșitoare și generatoare de bucurie a fost întâlnirea, din 29 noiembrie 2024, cu poetul Ovidiu Genaru. Evenimentul a fost organizat de Biblioteca Județeană „Costache Sturza” Bacău, cu ocazia aniversării poetului la 90 de ani și a lansării noului său volum de versuri, *Cartea unui nonagenar* (Iași, Ed. Junimea). În deschidere, a fost difuzată o secvență din documentarul *Filmul unui nonagenar*, realizat de neopata poetului, Anna Boronea. De la film, s-a făcut trecerea la... teatru, prin măiestria inconfundabilei actrițe Eliza-Noemi Judeu, care a susținut un recital din creația poetului. Seara a fost înnoobilată de momentele de vir-

Ovidiu Genaru. Cartea unui nonagenar

tuozitate ale pianistului Elvis Condrea. Despre volum au vorbit, aplicat, criticii literari Gheorghe Iorga și Vasile Spiridon.

Adrian Jicu, critic literar, manager al Bibliotecii Județene Bacău, a moderat evenimentul, creionând și o schiță de portret celui sărbătorit: „Ovidiu Genaru a devenit în ultimii ani un personaj: vorbește lumea despre el, se întreabă ce mai face, ce mai scrie. Ovidiu e o bijuterie, o comoară de om. Să ne bucurăm [...] că oameni ca Ovidiu Genaru ne adună în sala Bibliotecii, că ne-a reunit astăzi în jurul ideii de poezie, în jurul ideii de carte, în jurul ideii de cultură, câteva dintre puținele repere care ne-au mai rămas în vremurile astea complicate”.

Frumusețea întâmplării a fost cel mai mult înnoobilată de însuși Ovidiu Genaru, care a citit fragmente din *Patimile după Bacovia* și din volumul recent lansat. O rafinată raritate, pen-

tru că rar s-a întâmplat ca Ovidiu Genaru să se întâlnească live cu posibillii săi cititori: „Sunt destul de intimidat de prezența dumneavoastră. [...] N-am mai făcut o lansare de carte, o întâlnire cu posibillii mei cititori, de vreo 30 de ani”. Ceea ce nu înseamnă că lui Ovidiu Genaru nu-i pasă de cititorii săi; în timpul sesiunii de autografe, l-am observat cum pentru fiecare în parte a avut o vorbă bună: cu prietenii vechi a evocat amintiri, iar pe cititorii mai tineri i-a întrebat despre preocupările lor. Paul Valéry, în eseu *Libertatea spiritului*, afirma: „Nimic nu-i mai prețios pentru creator decât existența celor care-i pot aprecia opera și mai ales a celor care pot să dea osteneții, *valorii de muncă* a muncii lor [...], estimarea care fixează, în afara modei și a efectului de o zi, autoritatea unei opere și a unui nume”. Indubitabil, Ovidiu Genaru rămâne o autoritate, un Nume în literatura română. (A)

Toamna bacoviană, la o nouă ediție

Manifestarea dedicată scriitorilor din filiala Bacău a avut loc între 31 octombrie și 2 noiembrie și s-a deschis cu vernisajul expoziției de fotografie *Metamorfoze* a Silviei Miler. Autoarea a ținut la titlatura de „vernisaș de poezie”, deoarece fiecare lucrare din expoziție conținea o fotografie și un poem frumos caligrafiat. Prezentarea a aparținut scriitorului și criticului de artă Lucian Strochi. A urmat dezbaterea *Locul scriitorului contemporan în contextul ascensiunii AI – Inteligența Artificială*. Subiectul propus a provocat destule controverse între participanți, lipsite însă de vehemență, purtate mai mult cordial. De fapt, cu mici excepții, cam fiecare vorbitor s-a manifestat în mod subiectiv, punând în relație de antagonism literatura ce poate fi fabricată de AI și propria creație. Una dintre rarele intervenții obiective a aparținut lui Adrian Dinu Rachieru. Bine documentat, el a ținut să vorbească mai ales din punctul de vedere al sociologului: „Revoluția digitală este compatibilă cu revoluția industrială. Să nu ne îmbătăm cu perspective optimiste. Se pun în discuție uriașe riscuri pentru că AI va putea prelua controlul”. Ion Fercu ar fi putut susține lejer o conferință, căci interesul său despre subiect l-a făcut cunoscut cititorilor săi; în cartea scrisă împreună cu Marius Manta, *Cuvântul și carele de foc*, există pe puțin șapte paragrafe referitoare la omul postuman, programare genetică, inteligență artificială. La dezbateri, Ion Fercu a vorbit la obiect, preferând concizia: „Dacă va fi un sfârșit al lumii, nu va fi de la AI, ci de la om”.

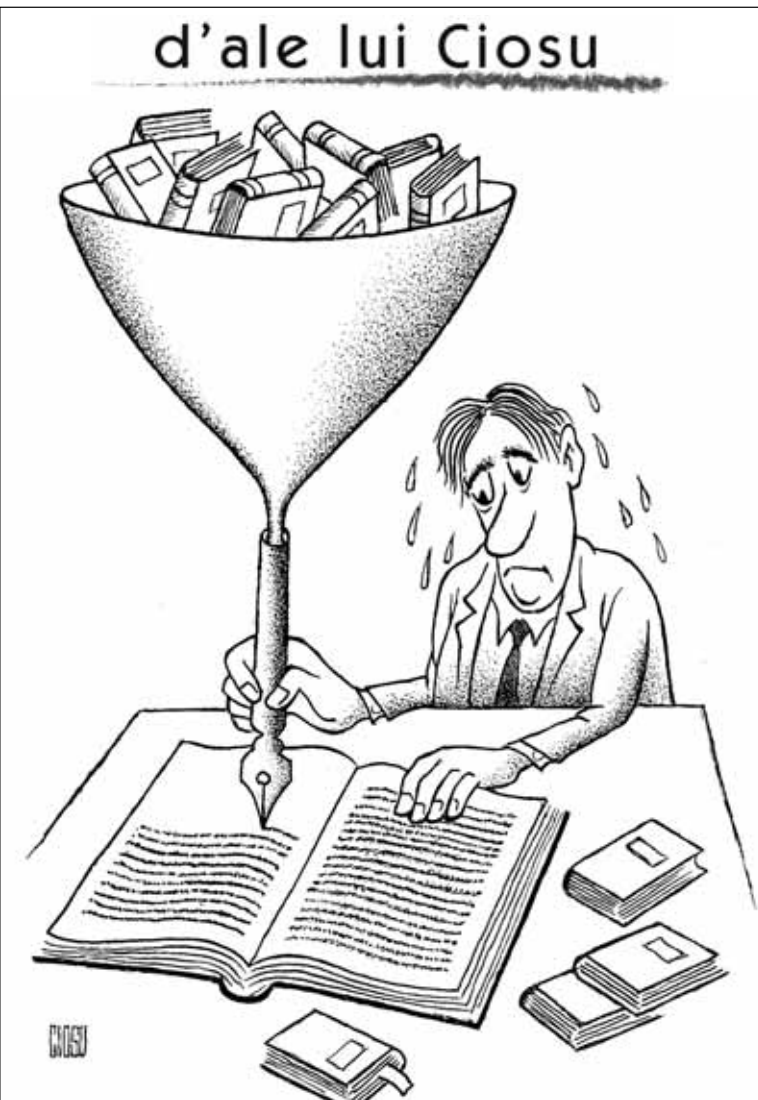
În dimineața primei zile din noiembrie, scriitorii și-au prezentat noile apariții editoriale. Seara s-au oferit premii, cel mai așteptat moment fiind cel al decernării **Premiilor filialei Bacău a Uniunii**

Scriitorilor din România pe anul 2023. Juriul alcătuit din scriitorii Tincuța Horonceanu-Bernevic, Adrian Lungu, Constantin Severin, Gina Zaharia și Gheorghe Iorga (președinte) a decis acordarea următoarelor distincții: **Opera Omnia:** Adrian Dinu Rachieru; **Premiul „George Bălăiță” – cartea anului de proză:** Dan Perșa, pentru volumul *Icar 89*; **Premiul Cartea anului de poezie:** Nicolai Tăicuțu, pentru volumul *Semn de la vrăbii*; **Premiul „Ion Rotaru” – cartea anului – critică literară:** Liviu Chiscop, pentru volumul *Poezia lui Nicolae Dabija: hermeneutica stilului*; **Premiul de debut în poezie:** Antonia Ilie, pentru volumul *Infrasonor*.

În cea de-a treia zi, prof. dr. Lucian Strochi a susținut o disertație despre poezia *Plumb*, din care reținem: „Prin rigiditate, prin elipsă, prin simularea unei dezarmante simplități (dacă eliminăm cuvintele care se repetă, *Plumb* este scris doar cu 34 de cuvinte), Bacovia se vâdește a fi un mare maestru al liricii moderne”. Din amplul discurs al lui Liviu Chiscop despre G. Bacovia, decupăm: „Extrem de modern, nu numai prin fondul subteran, tragic, angoasant al creației sale, ci și prin efectele sincope ale expresiei sale poetice, Bacovia a stârnit, peste un secol de receptare critică, opinii divergente”.

Înainte de închiderea ediției, au fost prezentate cele mai recente numere ale revistelor *Amurg sentimental*, *Ateneu*, *Cu cioara vopsită*, *Liter-club*, *Plumb*, *Salonul literar*, *Spații culturale*, *13 Plus*.

Buna organizare a întregii manifestări i s-a datorat în principal lui Dumitru Brăneanu, președintele filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România. (A)

Revista de Cultură ATENEU

Inițiator al seriei noi (1964): Radu CÂRNECI

Director: Carmen MIHALACHE

Redactori: Marius MANTA, Dan PERȘA, Violeta SAVU, Ștefan RADU (secretar general de redacție)

Redactori asociați: Ioan DĂNILĂ, Adrian JICU

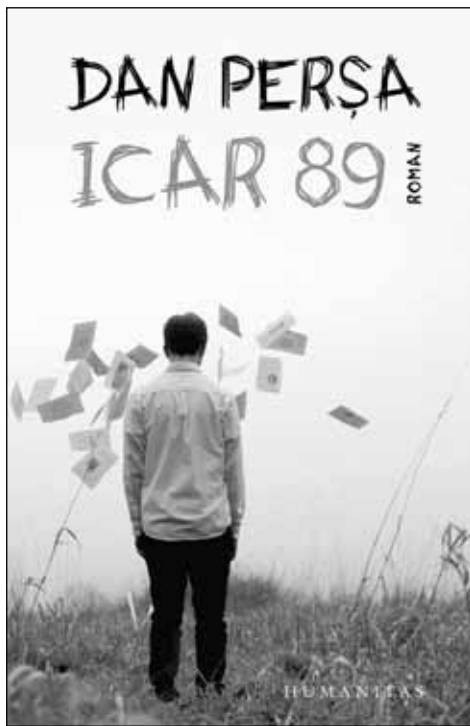
- Contabilitate: Alina GRIGORAȘ • Culegere texte: Mădălina Olaru •
- Redacția: Bacău, Str. Caișilor, nr. 7 • Tel./Fax: 0234-512497 •
- e-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •
- Tipărită la Tipografia ELENA Bacău • www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •
- Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău, cont: RO42 TREZ 0612 1G33 5000 XXXX

Dan Perșa a publicat, până acum, douăsprezece romane, diferite ca factură și inegale valoric, ceea ce probează o remarcabilă forță creatoare. Dar, deși au avut parte de câteva cronici favorabile, cărțile sale nu prea au fost premiate, ceea ce mă miră și nu prea. Rezervat în discurs și discret în aparițiile publice, el compensează în scris, unde construiește mașinării textuale capabile să creeze lumi ficționale convingătoare, populate de personaje memorabile, îndărătul cărora stă un regizor abil, care a asimilat modele fundamentale ale genului. Același, dar mereu altul, Perșa este un prozator autentic, iar în cărțile sale de vârf, unul dintre cei mai buni din literatura română postdecembristă. Vorbă mare, desigur, confirmată însă de *Vestitorul*, *Cu ou și cu oțet*, *Cărțile vietii* sau *Arca*, reușite incontestabile, pentru care ar merita plasat în prima ligă a literaturii de astăzi.

Că lucrurile stau așa, ne-o dovedește și în *Icar 89* (Humanitas, 2023), un roman social-politic cu ramificații multiple, care descrie societatea românească în lunile premergătoare așa-zisei revoluții din decembrie. Povestea inginerilor stagiați Eugen și Radu nu-i altceva decât un pretext pentru o incursiune în istoria recentă și o meditație asupra condiției intelectualului sub vremuri, cei doi străduindu-se să supraviețuiască unui regim aberant, dominat de corupție, pupincurism și delațiuni. Un regim în care fiecare suspectează pe fiecare, oamenii cenzurându-și reacțiile pentru a nu ajunge în vizorul Miliției sau al Securității, gata oricând să intervină pentru a-i elimina pe cei care ar putea periclita bunul mers al lucrurilor. Pentru că, așa cum ne arată naratorul, sistemul funcționează, cu îngăduință de sus, câtă vreme roțițele sunt unse cu peșcheturile cuvenite șefilor, care închid ochii la matrapazlăcurile subalternilor. Pe care le și încurajează, indirect, fiindcă o mână spală pe alta, într-o complicitate generalizată, care include mai toate categoriile profesionale, de la șoferi și secretare, la directori și miniștri, într-un carusel aparent vesel, în care indivizi ca tovarășii Goz, Lătura et eiusdem farinae, dornici de afirmare și dispuși la compromis, se întrec în a se lucra unii pe alții, turnându-se în speranța unei promovări mult visate. Un regim în care o canistră de motorină, un miel belit sau un pachet de Kent rezolvă multe, deschizând ușile și câștigând favorurile celor în puterea cărora stă decizia.

Pe acest fundal sordid, se profilează existența dilematică a unor tineri care chestionează mecanismele de funcționare ale unui comunism tot mai șubred, întrebându-se dacă valul schimbărilor din țările estice (despre care află ascultând Europa liberă) va ajunge și la noi. Prinși în rutina unei activități ineficiente și absurde, cum este cea de la Centrul Național pentru Colectarea Materialelor Refolosibile (unde raportările se fac din pix, iar angajații mimează munca), Eugen și Radu caută, aidoma legendarilor Icar și Dedalus, o modalitate de a evada. Prizonieri într-un megalabirint, nereușind să se adapteze regulilor scrise și nescrise, care transformă oamenii în marionete, prin repartiții absurde, care despart familii, trimitând

Icarieni sau despre cum (nu) poți evada din labirintul comunist

soții în localități situate la sute de kilometri distanță, ei se agață de speranțe iluzorii. Unul se refugiază în literatură (lucrând la un scenariu), altul se gândește (tot mai serios) la trecerea Dunării sau la o formă de revoltă care să-l răstoarne pe conducătorul mult iubit. Ceea ce face din acest roman o meditație asupra libertății într-un regim totalitar, descris prin imaginea emblematică a coliviei imense, pe care o macara o aduce la fereastra lui Traian.

Nu-i însă singura direcție în care merge romanul. Din povestea centrală se desfac numeroase alte fire narative, care duc spre coridoarele întunecoase ale unui labirint cu ieșiri care nu se arată. Ales cu tâlc, mottoul cărții („lubește și fă ce vrei!”, Sfântul Augustin) aduce în discuție ideea puterii eliberatoare a iubirii. Eugen și Radu băjbăie prin labirint și, negăsind lumina, se refugiază în relații clandestine, care nu pot compensa nevoia de libertate. Desele drumuri la București, în interes profesional, le oferă prilejul unor mici aventuri amoroase, consumate prin hoteluri meschine, unde e tot mai complicat să obții o cameră, fiindcă dispozițiile partidului sunt stricte și interzic cazarea cetățenilor români.

Aceste relații extraconjugale nu sunt altceva decât o formă de a se sustrage unei realități abrutizante. Și de a vorbi despre o dramă tăcută.

Dintr-un alt unghi, *Icar 89* poate fi citit și ca metaroman, prin dese referiri la scenariul pe care îl scrie Radu, convins că este dator să noteze/să salveze ceea ce se întâmplă. Iar dacă nu o poate face explicit, măcar sub formă ficțională, capabilă să surprindă tensiunea momentului și ceea ce definește viețile oamenilor. Misie ingrătă, câtă vreme un asemenea manuscris îi poate crea neplăceri, așa cum se întâmplă, de altminteri, cu orice voce critică din acea perioadă. Însemnările sale sunt și expresia căutării de sine, așa cum îi explică lui Eugen, care citește scenariul pe furis, provocându-și prietenul la dialog. Radu ezită să-i răspundă clar, gândindu-se că Eugen ar putea fi un instigator, care îl provoacă pentru a-l atrage într-o cursă. De aici permanențele îndoielei, care trimit, în egală măsură, la îndoielile scriitorului, confruntat cu problema relatării verosimile: „Dar în loc să cânte, Radu îndesă mai bine în rucsac mapa cu manuscrisul. De fapt, de ce s-ar teme, de ce ar tremura? Manuscrisul său era un scenariu, nu un manifest anticomunist, nu cerea demisia lui Ceaușescu, era literatură. De fapt nu, nu era nici măcar literatură, că nu avea valoare. Nu te jupuia nimeni pentru maculatură. Te urmăreau doar pentru că, amenințați de manuscrise, voiau să simți și tu amenințarea. – Văd că nu vrei să-mi afli părerea, repetă Eugen. Nu, nu dorea să-i știe părerea. Nu l-ar fi interesat nici măcar părerea unui critic literar. Nici dacă s-ar fi aflat acolo cei mai reputați critici, nu l-ar fi interesat părerea lor. Manuscrisul său nu era literatură, ca să-i aprecieze criticii valoarea. El nu scria literatură, ci își punea sufletul în cuvinte, aducea viața în cuvinte și transforma viața în cuvinte. Literatura e cu totul altceva, te ascunde, nu te mărturisește. Ce i-ar fi putut spune un critic literar despre manuscrisul său, când nu era literatură, iar valoarea estetică nu avea importanță?”

În linia romanelor precedente, Dan Perșa recurge la un artificiu narativ care să dea o dimensiune mi(s)tică textului, vorbind despre existența unui ochi divin, despre amestecul vocilor și despre existența mai multor povești intercalate: „Îmi amintesc bine începutul aceluia an, un an ca toți anii, la fel de fără noimă, sărac și disperat. Era iarnă, sfârșit de ianuarie, în 1989. Poate că amintirile nu sunt cel mai bun lucru acum, însă nu am de ales. Eu sunt naratorul și așa a vrut autorul să fiu. Îmi amintesc ceea ce vrea el să-mi amintesc și singurul lucru pe care îl pot face în plus e să spun ceea ce el n-ar fi spus niciodată. Asta e menirea noastră, a naratorilor, și, atunci când camea dospește pe noi din pricina emoției, nu avem leac. Putem doar să implorăm autorul să ne uite, să părăsească scrisul început și să ne lase să ne întoarcem în aburul din care ne-am zămislit și în care, nefiind simțire și suflet, nici o întrebare nu ne încearcă. Uneori blestem faptul că m-am născut narator și, fără să am o viață a mea, stau fără sentimente, doar temându-mă, așteptând deasupra unei bălți neguroase, ca oceanul primordial, deschiderea trestii și ivirea ochiului autorului, un ochi rău, așa cum sunt toți ochii oamenilor, gata să te prindă – dar n-am ce face, aceasta e menirea mea și mă supun ei. Voi povesti ceea ce îmi amintesc, captiv al autorului, când toate durerile ce nu le-ar putea suporta trec în mine și de aceea eu sunt naratorul”. Un asemenea *intro* avertizează asupra faptului că *Icar 89* nu e un simplu roman istoric, ci, în egală măsură, ambiționează să transforme realitățile de la sfârșitul anilor '80 într-un prilej pentru a reflecta la problema libertății, la locul omului într-o societate totalitară și la încercarea de a evada din comunism. Ceea ce și reușește, într-un roman bine articulat, care, din păcate, a trecut neobservat.

Adrian JICU
jicudrian@yahoo.com

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

Partea a II-a dintr-o posibilă istorie politică a literaturii noastre deschide revista „Convorbiri literare” sub semnătura directorului ei, poetul Cassian Maria Spiridon. Varujan Vosganian, președintele Uniunii Scriitorilor din România, răspunde întrebărilor lui George Motroc. „Istoria noastră îi datorează mult literaturii române. Fără să exagerăm, statul român modern a fost, în mare măsură, rodul eforturilor scriitorilor români implicați în viața cetății, configurând un nucleu important al societății civile”. Ancheta „Actualitatea junimismului” inițiată de Cassian Maria Spiridon oferă, în acest număr, răspunsul lui Virgil Diaconu.

Poeții nu lipsesc; sunt prezenți cu versuri Răsvan Popescu, Aurel Andrei, Marcel Andrei, Doina Roman, George Vidican, Mihaela Oancea. Iar proză semnează Marian Drumur, Simona-Grazia Dima și Viorica Șerban.

EDITOR UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMÂNIA ANUL XXXVII SERIE NOUĂ
CONVORBIRI LITERARE
REVISTA FONDATĂ DE SOCIETATEA JUNIMEA DIN IAȘI, LA 1 MARTIE 1967

Nr. 11/2024

În arhivele literare umblă Constantin Bostan și oferă un inedit „Ion Agârbiceanu... «în ton» cu Gheorghe Gheorghiu-Dej și «retușat» de Petru Vintilă”. Critica literară nu lipsește; scriu Ioan Lascu, Constantin Dram și Otilia

Ungureanu, iar comentarii critice semnează Adrian Dinu Rachieru, Vasile Spiridon și Antonio Patraș.

Despre „Transnaționalul Bacovia” scrie Adrian Jicu, pornind de la cartea lui Andrei Doboș „Bacovia: modernismul periferic”. Un articol emoționant oferă Ovidiu Pecican sub titlul „Nostalgia dialogului intelectual”; practic, despre „consistența etică și atitudinea intelectuală a dialogului”.

O consistență deosebită o dau acestui număr de revistă colaboratorii permanenți, între ei Ioan Papuc, Gheorghe Grigurcu, Theodor Codreanu, Mircea Platon, Mircea A. Diaconu. (D.P.)

Oamenii prin care ne definim cultural

Aflat la a patra ediție, Simpozionul „Bacău – personalități ale locului” s-a desfășurat, la sfârșitul lunii noiembrie, în Aula Universității „Vasile Alecsandri”. Trei nume de referință din spațiul cultural au motivat organizarea evenimentului: conf. univ. dr. Ioan Dănilă (memorialist, lingvist, publicist, membru al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România și președinte al Societății Cultural-Științifice „Vasile Alecsandri”), prof. dr. Gheorghe Iorga (scriitor, traducător, critic și istoric literar, membru al Uniunii Scriitorilor din România) și prof. Ioan Neacșu (estetician, critic literar și jurnalist). Tot cu acest prilej, au fost amintiți poetul Ovidiu Genaru (care tocmai a împlinit 90 de ani, marcând momentul cu publicarea unui nou volum de poezie) și prof. Petre Isachi (critic și istoric literar care, la cei 85 de ani săi, continuă să editeze și să coordoneze revista „13 Plus”, pe care a fondat-o cu multă vreme în urmă).

Simpozionul a fost organizat de Consiliul Județean Bacău și două dintre instituțiile din subor-

dine – Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” și Serviciul Public Județean pentru Promovarea Turismului și Coordonarea Activității de Salvamont (SPJPTCAS). Au avut ca parteneri Universitatea „Vasile Alecsandri”, Colegiul Național de Artă „George Apostu” și filialele locale ale Uniunii Ziaristilor Profesioniști și Uniunii

Scriitorilor din România. Rolurile de moderatori le-au avut poeta Mihaela Băbușanu (muzeograf) și publicistul Romulus-Dan Busnea (inspector de specialitate la SPJPTCAS), ambii membri UZPR.

Cuvântului de deschidere prezentat de prof. univ. dr. Vasile Spiridon (în calitate de gazdă), i-a urmat președinta

Consiliului Județean Bacău, doamna Ionela-Cristina Breahnă-Pravăț, care, în alocuțiunea sa, a mulțumit celor trei personalități pentru contribuțiile lor esențiale la dezvoltarea dimensiunii culturale a Bacăului, la definirea identitară a comunității noastre și la promovarea valorilor locale în spațiul intelectual românesc.

Cei sărbătoriți au fost prezenți de criticul literar Marius Manta, lector univ. Adrian Jicu (directorul Bibliotecii Județene „Costache Sturdza”) și Cornel-Simion Galben (scriitor, ziarist și promotor cultural).

În programul evenimentului și-au găsit locul binemeritat și momentele muzicale oferite de tânăra violonistă Daria-Maria Popescu și de cvartetul „Adagio” de la Colegiul Național „George Apostu”, sub îndrumarea profesorilor Elvis Condrea, Lenuta Potop și Codrin-Emanuel Stan.

La final, a fost lansată broșura „Bacău – personalități ale locului. Ediția a IV-a, 2024”, în care se face o trecere în revistă a edițiilor anterioare, atunci când au fost omagiate alte patru repere culturale locale: pictorul Dimitrie Berea, arhitectul George Sterian, istoricul general Radu R. Rosetti și Viorel Savin, dramaturgul, poetul, prozatorul și publicistul recunoscut pentru întreaga sa activitate.

În Aula Universității s-au aflat prieteni și admiratori ai celor din prim planul evenimentului, precum prof. dr. Emilia Boghiu (președinta Fundației Naționale „G. Călinescu” Onești), Cornel Cepariu (președintele filialei Bacău a UZPR), arh. Gelu Tudorache (președintele filialei locale a Uniunii Arhitecților din România), cadre universitare și studenți, alături de reprezentanți ai unor instituții și organizații din județ. Ei au primit de la organizatori și gazde promisiunea continuării acestui proiect atât de necesar definirii culturale a Bacăului. (A)

Rezidența Tescani

• edițiile 2023-2024 •

La Galeriile „Alfa” ale Muzeului de Artă din cadrul Complexului „Iulian Antonescu” Bacău a avut loc în data de 5 decembrie 2024 manifestarea cuprinzând vernisajul și lansarea albumului *Rezidența Tescani – edițiile 2023-2024*. Organizată alături de Secția „Alice și Dumitru Rosetti” din cadrul Muzeului Național „George Enescu”, având în calitate de parteneri Palatul Culturii din Iași – Complexul Muzeal Național „Moldova” și Uniunea Artiștilor Plastici din România, artistul vizual Ovidiu Ungureanu, acompaniat de criticul de artă Maria Bilașevschi, de artistul plastic Dionis Pușcuță și de eseistul Marius Manta, cărora li s-a adăugat Alin Popa – manager al Complexului Muzeal „Iulian Antonescu”, a propus publicului o expoziție cu lucrări de artă realizate de 38 de artiști de-a lungul a doi ani de rezidență în spațiul Tescanilor.

Așezată sub semnul firescului, dar înțelegând să mărturisească în prezent ceva din tainele și atmosfera Tescanilor dintotdeauna, expoziția e oglindită în paginile unui catalog-album apărut în condiții grafice de excepție (concept grafic – Dionis Pușcuță, Mihai Chiuaru; tehnoredactare, Marius Siminiceanu). Lucrările de artă selectate aparțin unor nume importante ale artelor vizuale contemporane (Ilie Boca, Gheorghe Lungu, Dionis Pușcuță, Gabriela Culic, Valeriu Șuşnea, Valentina Druțu, Dalina Bădescu, Dumitru Macovei, Dan Gherman, Sorin Scurtulescu, Ciprian Bodea, Florina Breazu, Anca Mihăilă, Sorin Otînjac, Mihail Gavril, Ovidiu Ionescu, Daniela Grapă, Mariana Constantinescu, Ruslan Roșca, Ovidiu Ungureanu, Mihai Damian, Sergiu Grapă, Suly Bornstein Wolff, Luminița Radu, Florin Șuțu, Florentin Sirbu, Lelia Rus Pîrvan, Ana-Maria Ceară, Cristina Tudorache, Mihai Chiuaru, Elena Lupașcu, Bianca Rotaru, Gheorghe Zărnescu, Mihai Sârbulescu, Tudor Haschke Marinescu, Marcel Lupșe, Laurențiu Mogoșanu), Maria Bilașevschi surprinzând coordonata fundamentală a acestui spațiu: „Tescanii sunt în sinea lor un spațiu transcultural, unde absolut orice înseamnă cultură este bine primit, unde creația ca act în sine este definitorie pentru întreaga moștenire a locului. Muzica se îmbină armonios cu literatura și filosofia, printre picurii de culoare și bucurie ai picturii. Un fel de tot cultural românesc (dar nu numai), unde spiritul este liber să zboare, iar inspirația se ascunde, ghidușă, pe aleile cu plop, fredonând în surdină *Poema română...*”

Ajungând după numai câteva ediții un adevărat fenomen, Rezidența Tescani a început să se bucure an după an de o prezență aleasă, constituind pentru încă o dată un nod al limbajelor artistice, un loc unde dialogul a fost la el acasă și unde s-a manifestat nemijlocit energia de a rândui așa cum se cuvine frumosul. O agapă spirituală, între oameni și pentru oameni.

Marius MANTA

Radar cultural

Galeria „George Genoiu”, la colegiul său

160 de ani a sărbătorit Colegiul Național „I.L. Caragiale” din Ploiești, prilej de a reaminti că de aici au ieșit viitoare personalități ale culturii și științei românești, între care 26 de academicieni (patru dintre ei, președinți ai Academiei Române). Sub genericul *Ad honorem*, au fost inaugurate câteva galerii care au cumulat săli de clasă purtând nume răsunătoare în lumea românească (între acestea, Nichita Stănescu). Simpozionul din Aula „Paul Constantinescu” a reunit voci ale celor ce conduc știința (Ioan Dumitrache), cultura (Varujan Vosganian, Ioan Cristescu) ori medicina (Mircea Beuran). Cuvinte calde a rostit directorul Muzeului Național al Literaturii Române, Ioan Cristescu, despre George Genoiu – dramaturg, editor, teatrolog, redactor-șef al revistei „Ateneu”, căruia i-a fost închinată o galerie. Scriitorul Mihai Ispirescu, coleg de școală, aici, cu

George Genoiu, a subliniat că îi datorează acestuia îndemnul de a așterne pe hârtie piese de teatru. Au mai primit nume o sală de clasă („Ieronim Tătaru”) și biblioteca („Geo Bogza”), cu circa 100 000 de volume.

Centenar „Ion Rotaru”, în ecou

După 11 sept. 2024 - când la Valea lui Ion am marcat suta de ani de la nașterea istoricului literar -, am asistat la o necesară prelungire a aceluia eveniment pe 22 nov. Școala Gimnazială „Ion Rotaru”, Primăria comunei Blăgești (gazde), Inspectoratul Școlar al județului Bacău, Facultatea de Litere a Universității „Vasile Alecsandri”, Colegiul Național Pedagogic „Ștefan cel Mare” (al cărui elev a fost cel omagiat), filiala locală a Uniunii Scriitorilor din România, Editura Tempus Dacoromânia Comterra (invitați) au rotunjit un portret de intelectual atașat profund de locurile natale și de cauza culturii noastre. (I.D.)

Poezie și pictură

În perioada 5-16 noiembrie 2024, la sediul Muzeului Național al Literaturii Române din Capitală a fost organizată, în sălile „Alexandru Oprea” și „Petru Creția”, expoziția de pictură sugestiv intitulată „Metamorfoze”. Titlul expoziției face referire la conexiunea subtilă dintre pictură și poezie. Relația semnificativă dintre cele două arte a fost căutată și găsită de cei șase artiști expozanți: Beatrice Anghelache, Gabriela Aniței, Mariana Constantinescu, Bogdana Contraș, Dinu-Mihai Fălcoianu și Bianca Ioniță. La sugestia curatoarei Gabriela Aniței, cartea-antologie „Actori poeți. Poeți actori”, apărută recent la Editura Brumar, a devenit sursa de pornire a „metamorfozelor”. Raportarea

• Marieta Rădoi

artiștilor la poezie s-a făcut în funcție de sensibilitatea fiecărui creator, iar imaginile picturale insuflă de poezii au oferit celor prezenți noi și surprinzătoare perspective asupra creațiilor literare. Prezentarea

a fost realizată de Roxana Păsculescu, critic de artă. În acest context polifonic, vineri, 8 noiembrie, a avut loc lansarea volumului de versuri „Rujeolă de dat pe buze” (Bacău, Editura Egal, 2024) al poetei Marieta Rădoi. Pe coperta 1 a cărții, se regăsește o pictură realizată de Ioan Oratie, iar în interior, alte câteva imagini ale pictorului, pe care poeta le-a considerat ca fiind o expresie vizuală a viziunii sale lirice. Despre noua apariție editorială a Marietei Rădoi a vorbit criticul Sever Avram. Momentul lansării a fost însoțit de un minirecital la violă susținut de Anastasia Văcaru. Duminică, 17 noiembrie, un interviu cu poeta băcăuană a fost difuzat de Radio-România Cultural, în cadrul emisiunii „Porția de carte”.

Leonard POPA

pentru limba noastră

Ioan DĂNILĂ

Bacăul (pre)primar* (LXVI)

Limba română,
în responsabilitatea
educatorului

Recunosc de la primul cuvânt că am gândit atât de multe zile cum să încep un astfel de text, pentru că ideile dau năvală, mereu, după ce primești o astfel de invitație și devii, brusc, responsabil. Astfel că am lăsat ca emoțiile legate de amintirea anilor de liceu să se contopească pur și simplu cu bucuria de a fi parte dintr-o împreună lucrare – o pledoarie pentru impunerea studierii limbii române la nivel liceal, măcar pentru clasele cu profil pedagogic. Dar oare numai adolescenții români de la profilul pedagogic și cei de la filologie ar fi bine să aibă exercițiul gândirii corecte în limba maternă? (Și devin, scriind, tot mai radicală, căutând argumentații, idei de fundamentare...) Oare cei care decid numărul de ore din planurile de învățământ, cei care propun discipline școlare și conținuturile din curriculumul obligatoriu, cei ce se preocupă de timpul petrecut cu sens de tinerii noștri în școală sunt experți în politici educaționale și uită să fie părinți, profesori, români?

Limba și istoria ne definesc identitar, ne determină cultura și evoluția ca popor. Este prima lecție primită de fiecare candidat la profesiunea didactică. Cum am putea propune situații de învățare la orice disciplină impusă ca nouă educație (discipline ce se ivesc mereu, ca răspuns la problematica lumii contemporane) dacă nu apelăm la scrierea și rostirea corectă în limba română? Cum ar putea elevii să înțeleagă planul unei afaceri, când le propunem să devină antreprenori, sau cum ar putea învăța despre silogisme, despre valoarea de adevăr a unei propoziții la logică dacă nu-și scriu corect ideile (gândite în limba română), dacă nu utilizează corect o virgulă ce schimbă sensul unui enunț etc.?

Neșansa anilor pe care-i trăim poate fi pusă parțial, cred, și pe evoluția inteligenței artificiale, a noilor tehnologii sub prea puținul control educațional și, astfel, multe dintre variabilele acestui proces complex (educația omului ca întreg) rămân a fi prelucrate după sistemul de valori și după autonomia fiecărui părinte, a fiecărui profesor. Să nu uităm de realitatea ce o trăim sub explozia informațională: „Omenirea trece printr-un periculos proces de analfabetizare” (cum nota, undeva, scriitorul Adrian

Dacă ar fi să caut un vers care să i se potrivească Elenei Seghedin, acesta ar aparține imnului studentesc „Gaudeamus”: „Vivant professores!” (Semnul exclamării îmi aparține și e în acord cu intensitatea mesajului.) Profesoara de psihopedagogie (lect. univ. dr. la Facultatea de Psihologie și Științe ale Educației a Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, licențiată în sociopsihopedagogie la Facultatea de Filosofie a aceleiași universități, expert pe termen lung în cadrul unui proiect PosDru „Competențe în comunicare – performanța în educație”) a dezvoltat ideea în lucrări ca „etică și responsabilitate socială” (2013) ori „Strategii educaționale centrate pe elev” (2006). De fiecare dată cel vizat era educatorul, cunoscut ca factor decisiv în calitatea actului didactic.

Alui Gheorghe), dar poate că vom transforma în șansă neșansa de a fi geografic într-o estică extremitate a Europei: să fim mai greu atinși de nonvaloare, de noi convenții psihosociale și de impunerea unor principii de viață, de superficialitate ș.a.

Sunt, astăzi, în ipostaza unui formator de profesori – atât prin programele universitare, cât și prin activitățile de dezvoltare profesională (de formare continuă) – și, adesea, mă surprind exemplificând din propria-mi experiență (nu doar aceea de învățător al unei promoții de școlari, la Școala Gimnazială „Nicolae Iorga” Bacău, ci mai întâi de absolventă a unui liceu pedagogic). Povestesc despre strategii didactice care se restructurează prin noile tehnologii, despre proiectarea situațiilor de învățare; povestesc despre colegii mei de cancelarie, povestesc despre profesorii mei și totul devine mai convingător pentru toți. Indiferent de disciplina predată, criteriile de notare, pentru probele orale sau scrise, includeau mereu elemente (nu puține) de utilizare a limbii române; absolut toți profesorii punctau exprimarea în limba română.

De aici a fost numai un pas către amintirile din anii petrecuți în Liceul Pedagogic „Ștefan cel Mare” Bacău (1982-1986). Iar emoțiile vin împreună cu gândurile și imaginile. Numele profesorilor, sigur, revin în minte; am fost privilegiați sau aleși să avem modele umane, nu doar educatori devotați profesiei lor. Nu am propus memoriei criterii de reamintire, dar aș putea scrie poate o sută de pagini despre acele Mari întâlniri ale Vieții. Cum să nu

zâmbesti recunoscător pentru că ai avut parte să mergi cu profesorii tăi de literatură, de istorie, de pedagogie sau de geografie la biblioteca Liceului pentru a căuta un dicționar de specialitate sau unul de neologisme? Cum să nu-ți amintești că îi găseai jucând șah (în orele libere – ferestre) în cancelarie sau în vreun cabinet școlar, când chinuit de o dilemă de exprimare îndrăzneai întrebarea și, fără a fi certat pentru întrerupere, primeai și explicația, pe îndelete? Sau ce ne puteam dori mai mult decât un profesor diriginte care să-ți deschidă orizontul spre psihologie și pedagogie? Dl profesor Mihai Lupșoru a intrat magistral în rol, iar dovadă stau carierele noastre profesionale. Cum nimic nu e întâmplător, un arc peste timp a existat și în cariera mea: dl prof. univ. dr. Ioan Grigoraș, coordonator al tezei mele de doctorat (în zona eticii profesionale a educatorului) și domnul nostru diriginte au fost colegi de facultate. Ambii, la fel de exigenți în păstrarea corectitudinii limbii române în exprimare (ceea ce atunci mă ducea la exasperare, uneori), mi-au împărțit că această grijă a devenit o a doua natură a profesiei noastre. Iar noi, astăzi, ne dorim „o reparație curriculară” (cum se afirma într-un articol din oct. 2024, din această serie) măcar pentru clasele liceale cu profil pedagogic.

Cred că abia în primele mele activități ca universitar am ajuns să înțeleg deplin ceea ce ne reamintea des domnul profesor Mihail Andrei, la orele de limba română: „Dacă nu învățați a vorbi și a scrie în limba română, nu veți putea gândi în limba română; și-atunci cum veți învăța pe alții în și despre limba română?” M-am răzvrătit prima dată când ne-a spus în clasă, la discuția formativă de altfel, despre notele primite la tezele de la limba română, că „a vorbi curat

limba română nu este o alegere pentru un educator, ci o responsabilitate, și nu una doar profesională, ci și una socială”. Da, unui astfel de profesor de limba și literatura română i-am fost elevă. Recunosc că lecturile fundamentale, dar și apropierea de limba română literară mi-au fost determinate de acest OM, cu profesionalism, dăruire, exigență. Recunosc că am participat cu interes, cu dorință, dar și cu multă teamă la olimpiadele școlare de limba și literatura română. Te rușinai de o greșală doar când îți aminteai răvna, dedicația și răbdarea cu care îți se explicase cum să nu greșești... Ne aducea cărți mereu, cărâte cu servieta, pe tren: „Asta ca să vezi și cum arată cartea despre care am vorbit ieri. Cui să o împrumut prima dată?” Cum să nu-ți amintești cum erai învățat să corectezi exprimarea copiilor, cum să-i îndrumi în utilizarea limbii române literare, la orele de practică pedagogică, unde ziua de lucru cu domnul profesor Mihail Andrei se termina inevitabil cu o reflecție: „Ei, am mai învățat și astăzi ceva despre cum trebuie să fim pentru a nu contribui la descalificarea educatorului ca apărător al limbii române!” Eram invitați să mergem la Buhuși ca să împrumutăm cărți și/sau să discutăm despre ele. Există și un cerc de discuții pe teme de limba română, nu doar cerc literar. Toate le datoram unui Om care venea zilnic cu trenul ca să ne desăvârșească pe noi. Am rămas cu părerea de rău că nu am valorificat mai mult timpul acela. Ultima noastră vizită la Buhuși (Doamne, ce amintire!). Micul grup de colindători – liceeni cu chitara lor – a fost primit în casă. Am rămas toți cu privirile agățate de pereții tapetați cu rafturi de cărți: erau sute, sute de cărți... Am rămas cu versurile neterminate, cu ochii și inimile atârinate de fiecare carte, autor, titlu: „Larg deschideți poarta inimilor toate. / N-am venit să cerem, am venit să dăm... / Noi venim din țara unde veșnic merii roditori de aur cresc într-adevăr...” Veșnică și frumoasă amintire, dimpreună cu recunoștința noastră și a multor generații de elevi! Și nu a fost elev, coleg, prieten, partener al partidelor de șah, companion în călătoriile cu trenul care să nu se fi bucurat de lumina minții și a vorbelor domnie-sale – magistrul nostru într-un studiu al limbii române!

Cred cu tărie că suntem responsabili de reintroducere a studierii limbii române de către elevii noștri, mai ales că datorăm păstrarea limbii române așa cum am primit-o moștenire: frumoasă, curată, măcar ca datorie față de profesorii noștri!

* Serie de materiale menite a pleda pentru reintroducerea limbii române în programa de specialitate a liceelor/claselor cu profil pedagogic, inclusiv la bacalaureat

Școala Populară
de Artă – 70

Instituția din subordinea Consiliului Județean Bacău marchează șapte decenii de fructuoasă activitate. 1954, anul fondării Școlii, a fost un punct fast în devenirea județului ca zonă cu totul favorabilă faptului artistic în general și celui ținând de artele plastice în special. O veritabilă oglindă a acestui parcurs este catalogul-medalion „Generații, generații...”, editat cu acest prilej și coordonat de Olguța Pătu/Carmen Voisei, directorul Școlii Populare de Arte și Meserii „Ion Ghelu-Destelnica” Bacău (denumirea actuală).

La o asemenea bogată tradiție, se cuvine o urare străveche: *Vivat, crescat, floreat!*

Revista presei,
în post-scriptum

• Înainte de 1989 toate revistele aveau o rubrică la care erau publicate articole destinate studierii limbii române. Astăzi astfel de rubrici sunt rare. Specialiștii s-au împușinat și ei” (Dorin N. Uritescu, interviu de Florentin Popescu în „Bucureștii literar și artistic”. • „Ani mulți și fericiți, sănătate și inspirație neîncetată” îi urează „Lucefărul de dimineață” lui Ovidiu Genaru, la 90 de ani ai săi. • O incursiune bine documentată în biografia lui Pierre de Ronsard și a Banului Mărăcine realizează scriitorul Tudor Nedelcea în „Flacăra lui Adrian Păunescu”. • „Călinescianul Ion Rotaru” ne-a dat „un roman critic al literaturii române de la origini până în anul 1985” (Petre Isachi, în „13 Plus”). • „Un infatigabil cercetător” (Adrian Dinu Rachieru), „unul dintre puținele puncte de sprijin de mare încredere sufletească și intelectuală” (Emil Nicolae), ale cărui cărți „au ceva din disciplina și fermitatea soldaților pregătiți pentru cele mai importante confruntări și pentru victorie” (Doina Cernica) sunt fragmente din paginile dedicate lui Constantin Călin de „Bucovina literară”. • Adrian Racaru privește fotografia lui Constantin Călin din revista „Plumb” și alcătuieste un elegant crochiu: „Cu privirea iscoditoare și cu zâmbetul știutor să atragă, ținând în mână, printre degetele răsfirate apucător, corpul invizibil și fragil al adevărului revelat”. Tot el dezvoltă episodul aniversar Ateneu – 60 cu imagini și citate consistente în „Tecuciul literar-artistic”. • „Am slujit literatura cu credință”, mărturisește Ion Machidon în „Amurg sentimental”, la 50 de ani de viață în împărăția cuvântului. Și o face în continuare, cu rezultate vizibile. • „mersul pe sârmă al zilei de azi / către un mâine ambiguu” e o „Stare” a Cristinei Cîmpeanu în „Convorbiri literare”. • Dalina Bădescu ne dă un „Rendez-vous cu George Apostu” (text și 7 reproduceri) în „Nord literar”. • Un „trialog” (Vasile Bănescu, Nicu Gavriluță, Ioan-Aurel Pop) despre identitatea etnică realizează, printre altele, „Scriptorul” junimist, la un deceniu de la fondarea revistei. Mulți și spornici ani să fie!

Din centenarele anului

• Au apărut în anul 1924 trei publicații băcăuane: „Cuvântul Partidului Naționalist al Poporului din orașul și județul Bacău”, „Ecolu județului Bacău” și „Cronica”. • S-au născut în 1924 Constantin Azoitei (ziarist), Maria Iacobeanu (manager școlar), Toma Popescu (preot și artist plastic), Mihai Loată (globe-trotter și memorialist); Mircea Seche (lingvist), Ion Lucian (actor).

Pagină realizată de Ioan DĂNILĂ

O introducere în poezia arabă modernă

Conjuncturi,
prejudecăți, inerții (3)

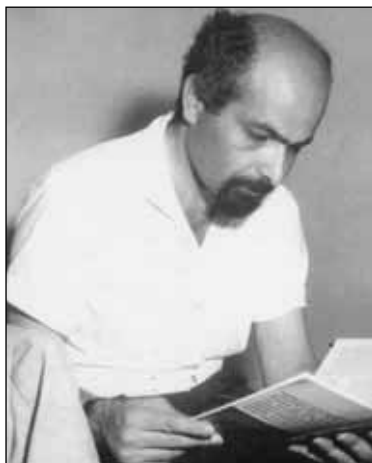
După Al Doilea Război Mondial, Irakul a cunoscut o perioadă interesantă, influențată de o mutație politică și culturală importantă. Deschis și experiențelor poetice ale Occidentului și mândru de moștenirea arabă, poetul irakian a simțit necesitatea de a căuta... muzicalitatea vremii sale. Al-Sayyab și Nazik al-Malaika au spart tiparele formei sempiternă, veche de o mie de ani. În prima culegere a lui Badr Şakir al-Sayyab, „Flori ofilite” (ianuarie 1947), figurează un poem datat 29 noiembrie 1946: „Era iubire?” În aceeași epocă, în revista libaneză „Madjallat al'Uruba” (decembrie 1947), se putea citi „Holera” lui Nazik al-Malaika. Cele două poeme anunțau sfârșitul prozodiei arabe tradiționale. Inițiativa poetică a lui al-Sayyab ar fi putut trece chiar neobservată, ca și cele ale lui Khalil Şaybub, Lewis Awad sau Ahmad Bakthir, dacă Nazik al-Malaika nu ar fi revendicat o asemenea inovație în prefata-manifest a celui de-al doilea volum al său, „Cioburi și cenușă” (1949). „Eliberarea prozodiei moderne nu înseamnă respingerea modelelor lui al-Khalil, ci o adaptare a acestora. Ea are drept punct de plecare suprimarea a două emistihuri, așadar a unei subunități. Suprimarea antrenează cu ea suprimarea numărului fix de picioare metrice pentru fiecare vers. Singura unitate ce subzistă rămâne prin urmare piciorul (*taf'ilah*), ale cărui forme amputate sunt eliminate. Versul comportă un număr variabil de picioare și, la acest moment al reflecției lui Nazik al-Malaika, poemul nu poate să comporte decât un singur model de picior. [...Ea] vede în aceste adaptări mijlocul de a izgoni din vers tot ceea ce ea numește «umplutură», «cârpire», «cârje», acest din urmă termen amintind «gleznele» (cuvânt folosit numai pentru completarea rimei, n.n.) denunțate în poezia occidentală” (Odette Petit et Wanda Voisin, „Nazik al-Malaika, invitația au rêve”, 1995).

Inovația a intrat în analele literare arabe sub numele *al-şir al-hurr* („poezie liberă”). Sintagma a fost aleasă, oarecum inoportun, de către scriitorii arabi ca să desemneze poezia *versului liber*, dând naștere astfel confuziei cu *versul liber* din poezia occidentală. Când se confruntă cu literatura occidentală, literatura arabă a secolului al XX-lea suferă, într-adevăr, de problema traducerii. Așa ne explicăm că, la începutul secolului al XX-lea, Amin al-Rihani, după ce își scrisese poemele în maniera lui Walt Whitman, le-a

desemnat prin sintagma inadecvată *poezie în proză (şir mansur)*.

Poezia liberă se bucură de o nouă muzicalitate ce leagă strâns forma și conținutul într-o căutare elaborată a metaforei. Pentru a consemna ruptura de arsenalul retoric al inovatorilor precedenți, mișcarea s-a inspirat din vechea mitologie regională și a resuscitat zeul fertilității, Tammuz, simbol al vieții și vegetației. Tendința trammuziană a *poeziei libere* a avut drept consecințe diversificarea referințelor simbolice și reînvierea metaforelor: salvarea cristică, povestirile biblice prezente în Coran, legendele populare, ca poezia engleză (mai ales cea a lui T.S. Eliot).

Al-Sayyab și al-Bayyati, cunoscuți pentru angajamentul lor comunist, au devenit ținte pentru gardienii moștenirii arabe, care i-au acuzat că amenință valorile Islamului și permit intruziunea Occidentului în treburile interne ale regiunii. În mod curios, al-Aqqad, inovatorul egiptean de la începutul secolului, figura printre detractorii care încercau să discrediteze poezia liberă a lui Salah

• Tawfiq Sayigh

Abdel Sabbur, precum și pe aceea a lui Ahmad Abdel Moeti Hegazi. În Egipt, comitetul pentru poezie al Consiliului suprem al literaturii s-a ridicat în 1964 împotriva noilor forme de poezie și i-a stigmatizat pe toți poeții adepți ai acestora, acuzați că se află „sub influența unui spirit în opoziție față de cultura arabă și islamică”!

Cu toate acestea, *poezia liberă* își extindea influența. Situația politică: pierderea Palestinei, independența națională, necesitățile culturale ale momentului, tentațiile lumii moderne anunțau orizontul de

• Badr Shakir al-Sayyab

așteptare al unei asemenea înnoiri. Adepții *poeziei libere* au angajat decisiv mișcarea recurgând la subiecte apropiate de realitate, la emoțiile unor simpli muritori. Începând cu anii '50, realismul în literatură devenea un fapt. Aproape toți criticii care au apărut *poezia liberă* erau marxiști, luptau contra tendințelor defetiste și favorizau o literatură angajată în cauza poporului. Realistă ori nu, poezia era angajată, în perioada războiului rece, în tot felul de dispute. Dacă revista „Şir” se arăta potrivnică oricărui ide-

• Bianca Rotaru

ologii, se înscria fără să vrea, oarecum instinctiv, în aceste lupte și reprezenta, într-un fel, opțiunile liberale ale jocului.

Versul liber, în sensul occidental al termenului, a apărut în 1954, în „Treizeci de poeme”, volumul lui Tawfiq Sayigh, ce a însemnat, în egală măsură, o ruptură clară de regulile versificației. Ele rămâneau în vigoare, chiar dacă reprezentanții poeziei libere o busculaseră puțin. Nimeni nu a înțeles, de fapt, exceptându-i pe rarii cunoscători ai poeziei occidentale, acest gen de poem. În ciuda admirației lor pentru o scriitură cizelată, criticii cu viziune literară, cunoscători a ceea ce se scria în „replica mondială a literelor”, cum era Marun Abbud, au regretat că Tawfiq Sayigh nu s-a supus metrelui tradițional și rimei. Dacă ar fi făcut-o, ar fi fost, în mod sigur, „în vârful poeziei arabe”! În 1959, Djabra Ebrahim Djabra a călcat pe urmele pașilor lui Sayigh, în prima lui apariție editorială, „Tammuz în oraș”. În același an, Mohammad al-Maqhut a publicat „Tristețe în clar de lună”. Poemele sale, unde *versul liber* amintea primele experiențe ale suprarealismului, sunt străbătute de un suflu liric, cu imagini insolite și o ritmică îndrăzneată. Din nefericire, imensa majoritate a cititorilor arabi percepe astfel de texte ca pe niște poeme în proză. În fond, tot ceea ce se numește astăzi, în arabă, *poem în proză* trebuie mai degrabă înțeles ca o pertinentă a *versului liber*. În cele două cazuri, compoziția neglijează rima sau metrul. (Spre a se evita confuzia frecventă dintre genul occidental al *poemului în proză* și genul ce răspunde în mod egal acestei denumiri în țările arabe, dar care corespunde unui fel de *vers liber*, alegem să vorbim aici despre *poemul arab în proză* ca să-l distingem de *poemul în proză* occidental.)

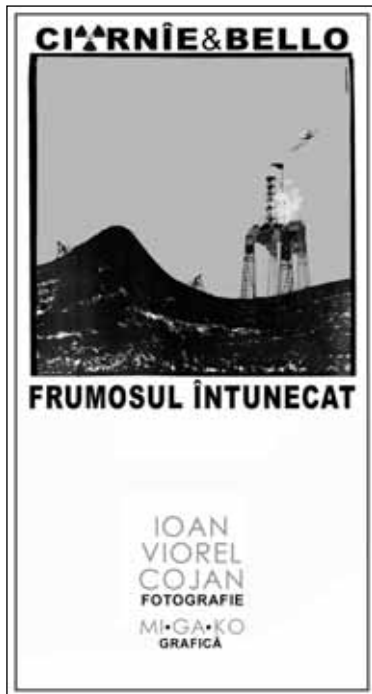
Astăzi, cei mai mulți dintre autorii de poeme în proză – Fadhil al-Azzawi, Abbas Baydun, Paul Saul, Abdelmonem Ramadan, Abdo Wazen și chiar Hasan Nadjmi – resping toate aceste epitețe, considerând că poetul trăiește în epoca metisajului genurilor literare. În așa condiții, fie că e scris dintr-o bucată ca un text de proză, fie în versuri ce se succedă în armonie ori nu, poemul arab în proză este un act de limbaj deschis care transgresează totodată poezia gramaticii și toate regulile tradiționale de prezentare. Subliniem că suprimarea a două emistihuri îi acordă poetului beneficiul *unei gramatici*, poate cea invocată de Michel Butor, cea care „se naște din maniera cum sunt dispuse cuvintele pe o pagină”.

Gheorghe IORGA

vox humana

Marius MANTA

Frumosul întunecat

de lucrări, care, sunt convins, la momentul apariției va naște multe discuții și se va instaura drept un reper în artele vizuale contemporane, grație tehnicilor folosite, întrepătrunderilor acestora, precum și capacității deosebite de a contextualiza viabil „realități” deopotrivă fantastice, vizionare, aflate uneori dincolo de rău și bine. O spun cu toată convingerea: arta lui Viorel Cojan nu disimulează, ci arată; nu colaționează, ci construiește fie dinspre propriile temeri, fie dinspre așteptări ce sunt umbrite acum de constatările amare pe care cel care instaurează discursul le face în fața istoriei. Am avut șansa să discut în câteva rânduri cu Viorel Cojan, am aflat multe din punctele de tangență dintre elementele proprii biografiei și elementele artistice create; unele se vor topi printre rândurile de față, pe altele le voi păstra și le voi marca în font special, din dorința de a oferi *la prima mână* chei de lectură. Mai mult, în două rânduri voi apela și la „Dezastrul de la Cernobâl. Mărturii ale supraviețuitorilor”, volumul Svetlanei Aleksievici, care a șocat lumea la momentul apariției. Cred că puse în acord, toate acestea vor crea un soi de performance de un inedit total, care ne va readuce aminte că uneori arta poate surprinde violent.

Dar am lăsat să se înțeleagă că „Frumosul întunecat” și interesul pentru ruși & sovietici are rădăcini adânci. Purtând încă din copilărie imaginea terifiantă a pistolului pe care tatăl său îl ținea sub pernă, neaflând decât mult mai târziu domeniul de activitate al acestuia, Viorel Cojan va fi înțeles destul de devreme că viața e un labirint plin de pericol, un labirint care își cere în permanență drepturile.

„Aspectul cel mai hidos în comunism se leagă de ideea de libertate. Omul se naște liber iar orice constrângere îi afectează starea sa de libertate. Cea mai mare inovație a rusilor a fost aceea de a instala teama.”

Neascultând dorința tatălui și chiar trecând peste interdicția acestuia de a păși în lumea artelor, tânărul Cojan devine pasionat de grafică, literatură, ulterior de fotografie,

limbaj artistic pe care avea să-l ducă, ulterior, spre excelență. Interesat de arta cinematografiei, urmărind „producțiile vremii”, în mare parte filme rusești de propagandă, va fi marcat de pelicule precum „Alexander Nevsky”, „Al 41-lea”, „Balada soldatului”, „Zboară cocorii”, simțind ceva din artificialitatea acestora, dar sesizând pe de altă parte și marea disponibilitate emoțională de care e capabil sufletul rus. Gestionând sentimente divergente în raport cu noua cultură sovietică, e sensibil la momentele ei de deschidere – la filme precum „Copilăria lui Ivan”, „Călăuza” (Andrei Tarkovsky) ori la interpreți ca Vladimir Vysotsky care, în propria arhivă sentimentală, rămâne în aceeași linie cu Bob Dylan.

„Rușii au o cultură minunată, dar inutilă pentru că nu i-au putut transforma într-un popor mai bun.”

Cernobâlul e un eveniment pe care Viorel Cojan l-a trăit și care l-a marcat. În acea perioadă lucra la un studio nou înființat în cadrul Trustului de Petrol Moinești. În nopțile cu pricina, dar îndeosebi într-o seară ploioasă, când se îndrepta spre Dumitru Macovei, cu intenția de a vorbi despre tragicul eveniment, a constatat de-a lungul străzii șiroaie puternice de culoare galbenă. O atare mărturisire ne aduce aminte, peste mii de km, de vorbele unui participant direct la eveniment: „Am mers. Și eu știți ce am văzut? Pe marginile drumului. În razele soarelui. O strălucire fină. Strălucirea ceva ca un cristal. Niște particule mici. Mergeam spre Kalinikovici, prin Mozâr. Se reflecta ceva. Am vorbit între noi. Ne minunam” („Dezastrul de la Cernobâl”). Așadar, cu plecare din realitate, se vor naște ulterior accente în lucrările sale, galbenul fiind resemantizat, însoțind existența însăși, în toate formele ei. Protagonistii expoziției sunt doi tineri generici ale căror sentimente se metamorfozează ciudat. Iubirea se amestecă cu ura, răutatea invadând expresii când reci, când debusolate, când dornice de un pragmatism autentic. Trupurile poartă puterea radiațiilor, iar sexualitatea e pusă în slujba Mamei Rusii. Ei se luptă cu destinul, vor să supraviețuiască cu orice

preț, devenind „exponate” de o ciudățenie aparte. Pendulând între un posibil real și date suprarealiste, dinspre evenimentul-care-se-produce și vis grotesc, practic granițele dintre viață și moarte se estompează. Cei doi trăiesc agonic, în tranșă, percepând centrala nucleară stând pe niște picioaroage, în forma unei apariții monstruoase cu puterea de a-i urmări.

„În artă nu am mizat niciodată pe o hipercoerență.”

Suntem – cum altfel? – în plin coșmar, în transrealitate. Suntem într-o altfel de lume post-apocaliptică, recreată de artist cu obsesiile din tinerețe – mă refer la oamenii care nu mai au picioare, ci niște prelunghi sub forma cărucioarelor, devenite dincolo de legile naturii „parte anatomică”. Clădirile, ba chiar întreg orașul suferă asemenea mutații. Lumea post-Cernobâl e coșmarul care circumscrie întreaga existență și astfel devin și devenim conștienți de propria noastră fragilitate.

„O civilizație se poate autodistrage dacă nu își poate opri excesele de putere și lăcomie. Probabil, singura natură este cea care va regăsi calea de a lua întreaga aventură de la capăt.”

Elemente și simboluri universale se amestecă: Titanicul, în drumul său spre pierzanie, fumegă galben, alteori (fie în Occident, fie în Afganistan) omul e cablat, supus mașinării; într-o lucrare, grație unui efect picture-in-picture, pe fundal, în plan îndepărtat, se află chiar așul expoziției, posibil testament lăsat umanității. Nu au cum să nu te urmărească cele două siluete ieșite din mare, pervertind chiar sensurile primare (germinare, viață, energie, continuitate) ale unui asemenea element: pe de o parte, femeia-militar, de o sexualitate debordantă pusă în slujba prefăcutului, pe de altă parte tânărul ce poartă o mască amintind de plăgile ciumei; omul, între neputințele sale, omul căzut nu doar din Eden, ci mai nou, și din propria istorie... Viorel Cojan a reușit să propună publicului o expoziție de excepție, în spațiul căreia împlinește o întreită postură: grafician, fotograf, împătimit de text și volutele acestuia, urzind o filozofie ce vorbește despre spațiile de dincolo de limite.

Sunt afirmații care sună în urechea omului contemporan extrem de banal, chiar naiv, dar care ar trebui să nască un soi de responsabilitate reală, deloc retorică și prea puțin teoretică. Istoria ne poate modela viitorul favorabil doar dacă învățăm cum să nu uităm lecțiile trecutului, doar dacă nu îmbrățișăm tăcerea, ci încercăm să vorbim despre erori și răni, nu pentru a le vindeca – căci ar fi imposibil –, ci pentru a evita să le adâncim. Memoria este un scut împotriva repetării erorilor. Fără doar și poate, evenimentele tragice din trecut au un impact direct asupra societății de astăzi, indiferent de cât de mult focalizăm asupra unui subiect; vedem cum la nivel mondial se încearcă redefinirea polilor puterii, începutul de mileniu trei aducându-ne realități ce cuprind și câteva teatre de război cu influențe total nefaste. Ele constituie totodată prilejul de a încerca arme neconvenționale, chiar de a readuce în prim plan amenințări cu arma nucleară. Împărțim poate prea ușor între *lumea civilizată și restul*, uitând că mai ieri unii față de care avem acum totală încredere au comis greșeli cu greu de iertat. Să fi învățat omul îndeajuns din incidentele nefericite de la Hiroshima, Nagasaki, Cernobâl, Fukushima? – cele cunoscute, deja cu „o istorie” larg receptată și de... nespecialiști. Câți dintre noi știm oare despre celelalte incidente? Windscale, Marea Britanie (1957) – un incendiu la un reactor a dus la eliberarea de cantități semnificative de material radioactiv în atmosferă, contaminând o zonă extinsă; Three Mile Island, SUA (1979) – o parțială topire a miezului unui reactor a provocat o evacuare masivă și a generat îngrijorări la nivel mondial cu privire la siguranța centralelor nucleare; Goiania, Brazilia (1987) – un dispozitiv medical cu cesiu-137 a fost furat și demontat, expunând un număr mare de oameni la radiații; Tokaimura, Japonia (1999) – o reacție nucleară necontrolată într-o fabrică de prelucrare a uraniului a dus la decesul unui lucrător și la contaminarea zonei. Iar lista, știu, ar putea continua! Deși apărute din cauze diferite (erori umane – greșeli de operare, proiectare defectuoasă, lipsă de instruire adecvată, defecțiuni ale echipamentelor, catastrofe naturale), cu consecințe distincte, asemenea „evenimente” constituie evidențe cu rol de a motiva comunicarea neîntreruptă, dialogul netensionat și lipsa de imixtiune a oricăror *argumente de forță*. „Capacitatea” omului de a fi ajuns într-o asemenea postură paradoxală de a-și pune în pericol propria existență din pricina unui impresionant bagaj informațional face parte dintr-un „frumos întunecat” ce adesea ne reamintește că valorile

conexiuni

Ștefan RADU

Frica de iubire

Niște rătăciți în metavers au ieșit în stradă să protesteze „împotriva pericolului fascist” (sic!) întruchipat, zice-se, de un personaj aproape necunoscut la acel moment. Cum să-i categorisești pe respectivii tineri care, în plin miting, căutau pe Google înțeleșurile lozincilor pe care le scandau sub atenta îndrumare a propagandiștilor finanțați din surse obscure? Când ceri să fie dus în fața plutonului de execuție un candidat care nu-ți place (înainte ca alegerile să se fi adjudecat în favoarea lui!) nu este o manifestare fascistă „ca la carte”? Sau atunci când insultă pe oricine are o părere politică diferită de a ta nu este o atitudine bolșevică (așa cum au definit-o susținătorii lui Lenin)?

Mă sperie judecățile (de valoare?! emise de intelectuali „subțiri”, cu „ștaif filosofic”. Mulți dintre ei, în campania ce tocmai a trecut, s-au angajat (de o parte și de alta!) pe frontul propagandei grosiere, ce a transformat, prin comparație, manualele de manipulare în cărți de rugăciuni, în scenarii de telenovele de proastă calitate. Henri-Pierre Cathala, în „Epoca dezinformării” (București, Editura Militară, 1991), încerca să facă lumină în această zonă de acțiune a minților prea „zglobii”: „Dezinformarea vine de la sursă. Nu se pune problema de a o justifica, ci de a o accepta ca pe un rău mai mic decât noninformarea. [...] Or, ceea ce marchează până la urmă societatea este ceea ce rămâne [...] în conștiința fiecărui om. [...] Este necesar ca toți cetățenii să învețe a primi activ orice informație. Toți aceia ce vor refuza, fie că sunt dulăii ciobanului ideologic sau oi conformiste, nu vor scăpa gregarismului; în plus, aceștia rămân destinați abatorului”. La noi, oare ce a motivat vehementa implicare într-o dispută mizerabilă? Unii au pozat în „apărători absoluți ai democrației”, în deținători ai „unicului adevăr”, negând astfel tocmai dreptul la liberă exprimare. Au mințit, au scos din context, au amenințat, au prorocit Apocalipsa, iar în final, furioși, au concluzionat cu invective: „Prostimea tăcută a răspuns cu votul!” Păi nu asta-i democrația, domnilor „profesori”?!)

Asistăm la un experiment social inițiat în urmă cu multă, multă vreme. Hitler (cel ales democratic de un popor furios pe politicienii corupți și incompetenți) și apropiații săi spuneau că o populație înspăimântată de nenorocirile ce pot urma în proxima perioadă va vota cum li se cere de către apostolii neamului. Este exact ce am „încasat” la ultimele scrutine. Pe de o parte, unii s-au lăsat cuprinși de anxietăți precum „pericolul fascist” și „ocupația rusească” (ceea ce mi se pare o contradicție într-un discurs intelectual logic), iar ceilalți au fost îngroziți de „intrarea iminentă într-un război care nu este al nostru”. Ambele tipuri de mesaje au fost menite să instaureze teroarea în rândul votanților; candidații – ca personaje și personalități – nici n-au mai contat! Românii s-au luptat cu românii, cu un fel de ură talibană, pentru „principii” morale, ideologice, ezoterice, filosofice imposibil de cuantificat printr-un raționament static. Pentru un spectator neutru, preocupat de evoluția fluidă a evenimentelor din scenă și din culise, am fost – cu toții! – niște personaje ciudate ale unei „dramolete de cartier”. Mărginaș!...

Atât am putut: după 30 de ani în care am votat doar „împotriva” (să nu iasă X, chiar dacă Y este impostor și incompetent!...), acum am votat de frică. O frică indusă de aceiași manipulatori care ne-au creionat marasmul democratic în care ne înecăm amarul. Cu ani în urmă, un preot cu har, agasat de discuțiile politice pătimeșe la care era nevoit să asiste, le-a reamintit colegilor lui mai tineri o vorbă din bătrâni care arată cu câtă relativitate și relaxare judecă neamul acesta realitatea în dimensiunea sa istorică: „Cine o lua-o pe mama, tată îi voi zice!” Atitudine pe cât de mioritică, pe-atât de ironică! Dacă mai avem puțină luciditate, ar fi momentul să ne amintim cuvintele lui Seneca: „Curajul te conduce la ceruri; frica – la moarte”. Care ar fi leacul? Ni-l dezvăluie Rabindranath Tagore: „Dacă există în lume o forță care poate să depășească frica pe deplin, să nimicească orice pericol, să rămână nepăsătoare la orice pagubă până pe patul de moarte, această forță este iubirea”. De aceea, în vremurile astea ciudate, vă reamintesc îndemnul unui poet condamnat la uitare: „Iubiți-vă pe tunuri!”

somn cu vise rele

seara închin perna fac o cruce mare pe ea
cum am învățat
în copilărie

visele rele ricoșează când o ating,
gloanțe de sticlă în
obrazul meu și al nopții și somnul stă
cu gura căscată ca
un pește, sforăie, se îneacă cică are apnee
îl dărămă întotdeauna micile întâmplări
de peste zi,
confruntările cu lumea, cu timpul ei zdrențuit

încă o cruce pe pernă și ies din timp,
din spațiu, Dumnezeu
face și El ce poate, intră în inimă în ochi scoate
gloanțele
de-acolo face curat pentru ziua de mâine

întotdeauna vine o zi de mâine până când stocul
se termină
și ajung la inventar la faliment la intrarea
în insolvență

nu mă salvează nici mărunțișul din cutia milei,
nici colecția de cruciulițe și icoane cumpărate
de la
mănăstiri, în acele pelerinaje anoste
în care nu înțelegi ce
vezi și auzi, dar mimezi smerenia
cu realitatea răsturnată în creier ca apa
din albia de botez
la rădăcina vișinului din curte

somnul meu are culorile aurorei boreale,
răceala ei
cuantică sau chimică, plutesc prin el resturi
de fotografii
în care nu mă mai recunosc nici pe mine,
darmite pe alții
aștept totuși noaptea cea mare, fără vise în ea,
izbăvitoare

iar merg

merg în singurătate cu aerul tras pe mine
ca o cămașă vie, cu nervi și împotriviți;
albastrul polenizat de albine e dincolo de zid,
în față, depărtarea etajului trei,
un gol pe care n-am să-l pot umple,
cu toate cuvintele mele învățate de la alții;
n-am unde să-mi mut privirea
nu există *mai încolo* în acest
spațiu omniprezent
n-am unde fugi, singurătatea
rămâne o fântână care
mă-mbracă în negru tot mai adânc.

Valeria
MANTA
TĂICUȚU

febră

febra de acum, uscată și severă ca moartea,
mă schimbă în piatră încinsă,
mă învinge și mă umilește,
cade peste ochi îngropându-i în adânc, până la
văzul primar, cel care poruncește mâinii să vadă;
citesc doar cu vârful degetelor, cu ele
adun cuvintele poemului, le dibui
înțelesul după vibrația lor sub mângâiere.
Sunt litere ce sar ca argintul, litere arici,
litere mușchi de pădure verzui.
Încotro este nordul poemului, pot doar să ghicesc.
De acolo vine mirosul de zeu cu picioare de-argint
și părul din crengi zgomotoase de-aștar.
Aici miroase disperat a lac fără nuferi sub lună
și a poem neterminat.
Febra se-ntinde ca o piață-rea, arde cuvintele,
usucă lacul, omoară zeul cu picioare de-argint,
schimbă lumea într-o linie dreaptă de foc.

de-a infinitul

cad frunze de toamnă,
culcușul iepurelui înroșindu-l.
Apusul rece coboară-n culoarea de jos,
printre vise uscate și urme putrede,
mulaje ale plecării.
Pădurea își scoate întunericul din scorburi,
nedumerită și fremătătoare când trece la mine
în gând.
Sala mea cu oglinzi o multiplică fraudulos,
până la infinitul în care
doar punctele mai caută frenetic un nou început.

palimpsest

lipseam de acasă,
umbra nu-mi mai atinge poalele,
nu se mai zdrențuia în cunile ruginite,
prin încăperile pline de furnici.
Degeaba încercam să locuiesc din nou între
pereții
spoiți cu var și împodobiți cu icoane,
candele și ștergare de borangic peste care
trecuse
fumul greu de tămâie al atâtor înmormântări.
Poate eram în casa din casă,
ca păpușile rusești sau
ca scrierile în palimpsest.
Mă zbăteam micșorată-n adâncul de piatră
și lemn,
cât o literă.

Val
MĂNESCU

Sfârșitul poetului fără talent

Îți induce tristețe imaginea lui
N-ai să-l mai iubești niciodată
Nu va mai fi decât o roșie scofălcită pentru tine
o mare fără valuri o rusie fără puțin
o ceapă depresivă un leu fără urlat un ahile
fără călcâi
un cartof cu viermi o europă fără paris o mașină
în pană
un crin fără pistil
și
(ca să scurtez stupida înșiruire de comparații)
un incendiu cu pompieri beți

cu toate astea poetul fără talent privește luna
cu un entuziasm pe care l-ar semăna
în umanitate
prin parbrizul lui murdar deși e flămând
ar mânca glorie pe pâine
privește luna au privit-o și alții
dacă nimeni nu cumpără cartea lui ce descrie
parcarea din spatele catedralei și plânsul
ca un pateu transparent
produs de glanda sa lacrimală

apasă până-n podea pedala de accelerație
căutând
metafora sinucigașă
în propriile surse regenerabile și o brodează
pe chiloții iubitei
să-i împrăstie imaginea-n lume cu viteza luminii
din el
*you may say I'm a dreamer but I'm not
the only one
I hope someday you'll join us and the world
will live as one*

Poate dați un like la poemele lui de pe fb despre
countdown despre corason despre
cum să fumezi până la filtru ultima țigară
dacă e cea de pe urmă?

fie-vă milă de poetul fără talent
trimiteți măcar un emoticon cu palme care
aplaudă
frumoasa și complicata lui nație
dacă nu-i știți numărul de telefon

Experiențe ludice pe o placă video fără cip de memorie

N-ai cum să-i mai recunoști **UMBRA**
Dar îți ofer un indiciu el e cel care-ți săruta
Elegantele sfârcuri de plantă carnivoră
cu parfum de mentă
El a fost cel care-ți plătea biletul
pentru montgolfierul în flăcări
în Direct cu unduirile tale de carnasieră
El apăsa pedala de accelerație dacă uitai
Să-ți scoți chiloții cu broderie de lux **cadru**
cu cadru
Într-o sămbătă seara când n-aveai poftă de
dragoste și totuși
ți-a scris teza de doctorat sorbind din tine
iubirile **interzise** în breaking news
capitol cu capitol
magna cum laude la schimb cu **Ochii tăi**
de clorofilă Sălbaticeă

ochii lui făcuți să facă invizibilul
Vizibil

n-ai cum să mai recunoști umbra din el
a rămas un copac târziu fără frunze
pe micul ecran
un catarg frânt de năprasnicul crivăț
stârmit de trenul de mare viteză care te-a dus
la mirobolantul sfârșit al Lumii lui
unde dumnezeu nu bagă în seamă
un Anonim pe placa ta video fără cip de memorie

un anonim care caută ultima țigară
prin buzunarele sfinților

Ucenic reglat pe modul amor

Fără vorbe mari
mi-ar plăcea să fi fost botezat oxfordox
și basta dar eu sunt fiu de tâmplar ca Iisus
cu mască de supraviețuitor din epoca de lemn
și abia învăț să laminez cuticula
fără să produc unghiulelor tale daune
iremediabile

cu buzele mele sălbatice de top
pe de altă parte gratis
poți sta la mine-n garaj ca un Bugatti
furat din italia

te păzesc în agonie și extaz
ca pe lumina din ochi (să nu te găsească fiscul
și să mă ia la întrebări cum am intrat în posesia
comorii)

îți plătesc curentul și apa
te stropesc cu parfumuri exotice
îți las moștenire colecția mea de emoticoane
de la râs la plâns
numai lasă-mă să-ți laminez cuticula
cu delicate Capete de freză din epididim natural
(mult mai fine decât capetele de freză
din silicon-carbid)

acum când freza pentru cuticule a devenit
esențială
indispensabilă și
e
utilizată de toate persoanele profesioniste
care doresc să ofere o manichiură rafinată
clientelor prea bune de iubit

cu mine
ai nevoie de multă răbdare
până să fiu botezat în religia oxfordoxă
ca ucenic adorabil și inteligent natural
lipit de dragostea ta
cuticulă lipită de unghie

De unde vine muzica asta cu gust de glamour

Nimeni nu se uită la mine cum m-ai uitat tu
Mereu mai cineva care știe cum te alintam
Fulg de păpădie pe motiv că știam că vântul
Mi te va sufla într-o bună dimineață din cafea

și ziua **Aceea**
va fi trecută cu litere mari în manualul
Cu sfaturi pentru profesioniștii în dragoste și amor
Intitulat
Cum să iubești o flacăra până la stingere

Pentru **Cei** fără pic de respect
față de amărăți istoviți de întrebarea
de ce doamne de ce
pare că
excavez după un final lacrimogen
pentru acest poem

și îmi vor reproșa
că sunt mândru că încă trăiesc în glamour
dar
îți spun că **Ziua Aceea** mi-a trecut
cum mi-au trecut toate bolile
De TINE nu mă vindec
Nimeni nu se uită la mine cum m-ai uitat tu

Norocul meu e că sunt Plecat din oraș

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU

Un truditor inofensiv

În monumentalul său *Dicționar al limbii engleze* din 1755, inimitabilul Samuel Johnson definea pensia în felul următor: „o indemnizație care, în Anglia, se înțelege a fi plătită unui funcționar de stat pentru trădare de țară”. Șapte ani mai târziu, la vârsta de 53 de ani, când monarhul englez de atunci a hotărât să-i dea o generoasă pensie anuală de 300 de lire sterline, Johnson se temea că, dacă acceptă, avea să fie acuzat de ipocrizie.

Scrupulele nu erau legate numai de ironia definiției sale, ci și de opțiunile sale politice. Ca susținător al dinastiei Stuartilor care pierduse supremația odată cu abdicarea impusă de către parlament regelui Iacob al II-lea în 1689, Samuel Johnson se afla în poziția de oponent al casei de Hanovra, din care făcea parte George al III-lea, regele de la acea dată. Aducându-și însă aminte că nu este un iacobin radical, conservatorul Johnson a hotărât că era mai bine pentru stabilitatea țării ca situația politică să rămână așa cum era, această reticență putând fi astfel mai ușor depășită de severa conștiință a respectatului om de litere.

Mai greu era cu problema legată de propriile definiții la adresa beneficiarilor de pensii care aveau, la vremea respectivă, o foarte proastă reputație, întrucât, depinzând de larghețea protectorilor lor, erau gata să urmeze orbește poruncile acestora, făcând astfel tot felul de compromisuri morale. Nu trebuie uitat că, pe atunci, nu exista un sistem reglementat de pensii la scara întregii societăți. Cei care nu erau aristocrați ori din clasele suficient de înstărite își câștigau traiul muncind până la ultima suflare sau, în cazul în care nu mai puteau munci, revenea familiei sarcina întreținerii lor. Când se acordau totuși pensii, acestea erau mai degrabă excepții și erau rezultatul bunăvoinței câte unui mare demnitar, de obicei nobil.

Frământat deci de arzătoarea dilemă, Johnson s-a dus să-și consulte prietenii înainte să ia o hotărâre. Printre aceștia, pictorul Joshua Reynolds l-a asigurat că definiția din dicționar nu i se aplica și autorului său, dat fiind că pensia era una de onoare. În plus, așa cum i-a transmis lui Johnson și lordul Bute, prim-ministrul în funcție, ea era acordată nu pentru servicii viitoare, ci pentru ce Johnson făcuse deja pentru cultura patriei sale. Între marile sale realizări trona, desigur, dicționarul, terminat în „numai” nouă ani de un singur om, spre deosebire de cei patruzeci de ani și patruzeci de autori cât i-au trebuit Academiei Franceze din același secol să termine dicționarul limbii franceze, cum însuși Johnson sublinia, plin de îndreptățită mândrie, dar și de o mușcătoare ironie.

De altfel, o bună parte dintre definițiile lui sunt marcate de această notă ironică, de care nu scapă nici măcar cea dată cuvântului „lexicograf”, cum era chiar el: „un truditor inofensiv” care „își face de lucru găsind și detaliind semnificațiile originare ale cuvintelor”. Uneori, cu o candoare specifică, într-un fel, timpului său, Johnson putea, pur și simplu, să-și permită să scrie în dreptul unor termeni: „nu îmi este cunoscut sensul acestui cuvânt”. Tot ca locuitor al timpului său ni se arată Johnson și în definiții care, azi, ar fi rapid înfierate ca incorect politice. Ele exprimă niște prejudecăți culturale acceptate, mai mult sau mai puțin, în epocă. Secara este, de exemplu, „o cereală folosită ca hrană pentru cai în Anglia, dar e mâncată de oameni în Scoția”; „monsieur” – nimic altceva decât „un termen de reproș pentru un francez”; termenul „scelerat” – „introdus, în mod inutil, din franceză, de către un autor scoțian”; ginecrația – „un guvern de fuste”.

Au fost însă și cazuri în care „inofensivul” Johnson a reușit cu adevărat să-și offenseze anumiți contemporani. A rămas notoriu episodul legat de explicația dată pentru acciză în dicționarul lui: „o taxă oribilă pusă pe mărfuri și stabilită nu de experți vamali, ci de ticăloși angajați de aceia către care se plătesc accizele”. A fost cât pe ce să fie dat în judecată pentru calomnie de autoritățile vamale engleze, deloc amuzate de definiție. I s-a cerut să o modifice, dar el a refuzat. Până la urmă, nu a pățit nimic, fiind probabil protejat de admiratori eficienți în anumite cercuri. Acceptând binemeritata pensie, a avut o existență ferită de griji financiare încă douăzeci și doi de ani, dar nu a scăpat niciodată de „câinele negru” al neiertătoarei depresii ce l-a încolțit până la moarte.

Se dădura jos din autobuzul pentru pistă care-i condusesse de la avion la terminalului *Arrivées* și se opriră în prima sală de la intrare. O sală primitoare. Le produse pe loc o impresie de confort și de deschidere, grație arhitecturii și amenajărilor ei utile, fiind plăcută, vitrată, extrem de luminoasă. Rămaseră în picioare, lângă sacoșele lăsate pe scaunele moderne, de culoarea untului, dispuse în careu. Stăteau grupați, tăcuți, cu ochii la fluxul multicolor de călători care curgea impasibil pe lângă ei – femei, bărbați, cupluri tinere, vârstnici, familii cu copii. De unde și de ce venea atâta puhoi de lume la Paris? se întrebau uimiți, deși propria uimire le părea până și lor stupidă. Erau călători care înaintau cu emoția regăsirii unui spațiu familiar; alții, ușor încordați, căutau să se orienteze în mers, în timp ce unii, mult mai grăbiți, erau preocupați probabil să ajungă undeva la oră fixă, să nu rateze vreun *rendez-vous*.

Grupul românesc urmărea tot acest spectacol inedit, dilatat de sonoritatea ospitalieră a francezei – un fel de cupolă încâpătoare adăpostind interferența bogată a celor mai diverse limbi ce se risipeau apoi treptat în forfota și în freacățul de fond al aeroportului, pașnic și totodată exaltant. În exterior, un trafic aerian aiuritor: vedeau prin geam cursele aterizând una după alta, la distanță de două-trei minute. În interior, fluxul de călători ce venea să inunde terminalul se despletă în trei ramuri: oamenii se îndreptau fie spre aria de transfer, fie spre perimetrul dedicat recuperării bagajelor, fie spre *Sortie*, legănând într-o mână o mică geantă de voiaj.

Studentii nu-și dăduseră bagajele la cală. Așteptau ca tovarășul X, care îi preluase de la autobuz, să termine ce avea de discutat cu tovarășul Hristache – reprezentantul agenției Tarom pe Aeroportul Paris-Orly. Tovarășul Hristache, un tip scund, crăcănat și burtos, dar foarte înfipit, era cu brațele ochelarilor călare pe creștetul capului peste o claie de păr cârlionțat, castaniu. Avea ochi albaștri bulbucați, iar când vorbea, vorbea tare, cu convingere. Gesticula neîncetat cu ambele mâini: într-una ținea un sul ca o baghetă de hârtie, zicea că dirija cu ea zborurile săptămânale București-Paris, Paris-București. Purta peste cămașa cadrilată în gri și negru o vestă roșie, matlasată, neîncheiată, care îi scotea în evidență atât burta proeminentă, cât și ecusonul dreptunghiular bălângănindu-i-se la capătul lăntucului petrecut pe după gât. Era încălțat cu mocasini negri, deformați de monturile de la picioare, dar ușori și comozi. Bătea cu ei dintr-un loc în altul tot aeroportul, pe care îl cunoștea ca-n palmă, începând cu polițiștii de la controlul de frontieră sau de la controlul vamal și sfârșind cu cei de la securitatea aeroportuară. Cu-

Angela MARTIN

noștea „fetele” de la ghișeele companiilor franceze și străine, ca și pe cele de la „Birourile” de schimb valutar sau „băieții” de la „Bagaje pierdute”, „Bagaje găsite” etc. Toate cursele Tarom îi treceau prin mână domnului Hristache, cu felurile lor probleme legate de echipaje, trafic, călători, bagaje. Ca orice oltean, era isteț și priipit. Avea mereu lucruri urgente de rezolvat și le rezolva neîntârziat, ajutându-i cu dragă inimă pe pasagerii români: îi informa, îi lămură, îi ghida, îi mulțumea cu serviciile pe care li le făcea. Nu era de mirare că își menținea de atâția ani locul de muncă „pe Orly”. Chit că deseori era nevoit să și-l apere cu ghearele și cu dinții. Dar era, neîndoielnic, omul potrivit – și de neînclocuit – la locul potrivit. Pricepu, așadar, ce avea de făcut și ridică o mână sus, asemenea unui ghid de turism, îndemnând cu fermitate, dar prietenos, grupul să-l urmeze. Îi trecu pe români de controlul pașapoartelor, ca să nu se uite strâmb la ei grănicerii, îi conduse în holul principal al terminalului *Arrivées*, le ură ședere plăcută în Franța și succes la Nancy – „Hai, România!” –, își luă la revedere dând mâna cu tovarășii X și Y și îi predă în bună regulă tovarășului administrator de la ambasadă, venit să-i preia de la aeroport cu microbuzul. Se cunoșteau, firește, cei doi făceau curent acest schimb de ștafetă cu delegați sau înalți funcționari care aveau contact cu ambasada. Administratorul era, și el, ca argintul viu; scoase imediat microbuzul din parcare subterană aferentă terminalului și luă grupul din fața șirului de cărucioare pentru bagaje, din fața terminalului, unde îl lăsase.

– Cât facem până în centru? îl întrebă tovarășul Y pe tovarășul de la ambasadă, odată ce acesta închisese portierele fără zgomot și pornise motorul.

– Dacă avem noroc să nu fie ambuteiaje, 30-35 de minute. E bine, nu? Părea el însuși mulțumit.

Așezați în spatele șoferului și auzindu-i spusele, Cezar și Carolina se întoarseră spre colegi, să le transmită repede informația. Aceștia nu reacționară în niciun fel. Erau absorbiți de ceea ce vedeau pe drum, cu ochii lipiți ca niște ventuze, parcă, de geamurile microbuzului silențios. Pe rândul de vizavi, în dreptul lui Cezar, dramaturgul scosese măsura atașată pe partea

laterală a scaunului și scria de zor într-un carnet cu coperti albastre.

– Uite, așa om serios! Își notează impresiile de călătorie, îi făcu Cezar semn cu cotul Carolinei.

Dar pe ea n-o impresionă seriozitatea dramaturgului cât o amuză modul ingenios în care putea fi depliată măsura. Exersă mișcarea de câteva ori, pe urmă își puse mâinile în poală și se potoli.

– Ce fac? îi șopti după un timp lui Cezar. Am uitat să-mi dau jos din cap căciulița.

– Acum las-o, că aici, între scaune, n-ai să produci niciun efect. Așteptăm un moment mai bun, o strânse Cezar de mână.

– Ce tot chicotiți acolo? îi întrebă curios tovarășul X. Vă place în Franța, nu-i așa?

Și lui îi plăcea, firește. I se destinseseră trăsăturile, îi râdeau ochii de bucurie și devenise foarte guraliv.

– Hei, ce-i cu voi, ați amuțit? se întoarse, ținându-se cu ambele mâini de speteaza scaunului, și tovarășul Y, la fel de voios. Parcă erați mai gălăgioși acasă.

Neprimind niciun răspuns din partea studenților, i se adresă prietenos șoferului:

– Domnu’ Chirilă, povestiți-ne și nouă ce vedem aici.

– O, aici nu e nimic interesant, încă n-am ieșit din Orly. Orly-ul e un oraș oarecare. Singura lui calitate e că a dat numele aeroportului. Asta-i tot. Mai încolo va fi de povestit, când intrăm în Paris.

Dar „mai încolo”, când intrară în capitală, domnu’ Chirilă era de mult adâncit într-o poveste interminabilă despre activitatea ambasadei și uită s-o mai facă pe ghidul. Era mai important ca succesele diplomatice raportate la Paris să ajungă, și pe această cale, la București. El, personal, era un privilegiat pentru că fusese cooptat în echipa domnului ambasador Constantin Flitan.

– A, Constantin Flitan! sublinie, pătruns de importanță, tovarășul Y.

O zi la Paris

– E cel care a fost înainte ministru adjunct la Externe, preciză administratorul.

– Tocmai, îl aprobă tovarășul Y.

– Jurist de profesie, apreciat la cel mai înalt nivel în țară, dar și în mediile diplomatice și economice franceze.

– Da, așa e.

– Anul trecut și-a început mandatul, continuă administratorul. Cred că ați auzit că domnul ambasador a avut un rol esențial în organizarea vizitei președintelui Charles de Gaulle la București.

– Da, cum să nu?

– O vizită considerată de partea română, istorică.

– Pe bună dreptate, încuviință tovarășul Y.

Dar tovarășul administrator Chirilă ori era prudent și „diplomat”, ori nu aflase că printre artizanii acestei vizite se număra și precedentul ambasador, Victor Dimitriu, care cultivase relații excelente în folosul României la Paris. Drept e însă că, până la urmă, își încheiase mandatul cu cântec, cerând azil politic în Franța. Destul și bine că pe acesta tovarășul Chirilă nu-l mai pomeni. Cu toate că era imposibil să nu fi auzit de ambasadorul Victor Dimitriu, măcar pentru că supărase rău de tot autoritățile de la București cu cererea lui de azil. Mai pusese rău pe foc atunci, prin comentariile lor acide, atât presa franceză – articol mare în *Le Monde!* –, cât și *Europa liberă* – scandalul devenise notoriu. „Asta-i precis de la DIE. Grad mare!” hotărî în sinea lui tovarășul Y. „Fiindcă aproape toți angajații din ambasade sunt securiști de-ai noștri”, își spuse, cu oarecare mândrie, ca un cunoscător ce era și coleg cu Chirilă la aceeași instituție. Ca urmare, spera să nu scape pe gură vreo prostie zănaticiiăștia de studenți, să aibă probleme la întoarcere, la București.

Vorbea deja despre ei cu simpatie și la nevoie era gata să sară în apărarea lor, „că la

urma urmei așa și fuseseră selectați în echipă – pentru că erau băieți buni”.

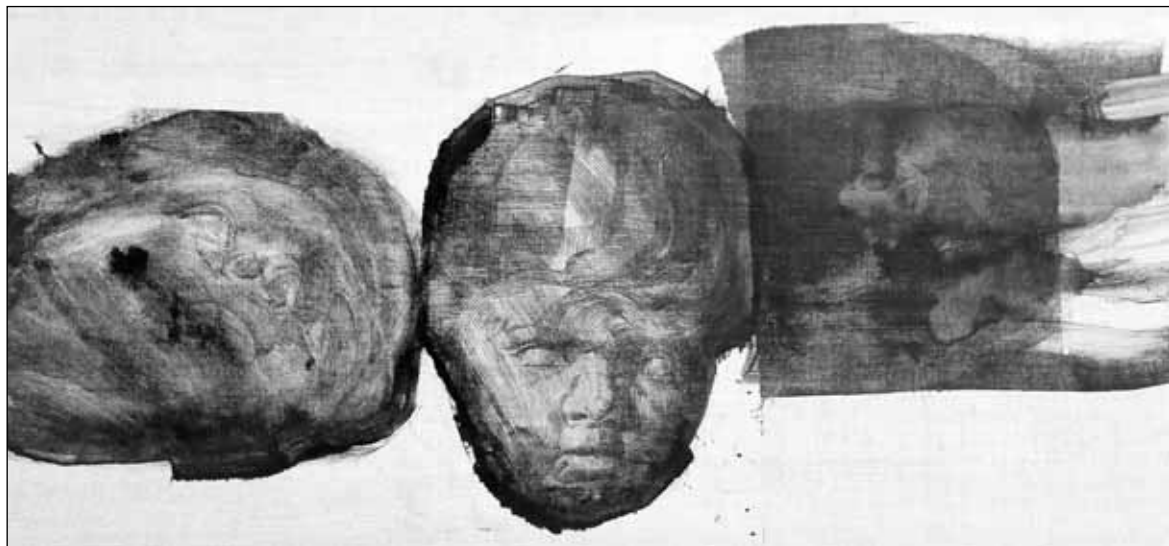
– Dar vă dați seama, se lansă din nou tovarășul Chirilă, cam ce-a fost pe domnul ambasador să-și înceapă mandatul în Franța, în ‘68? Într-o conjunctură politică atât de complicată pe plan intern și extern – cu revoltele studentești care au blocat pur și simplu Parisul, pe urmă cu Primăvara de la Praga?... Iar aici, orice s-ar spune, studenții nu sunt niște îngeri; studenții francezi sunt revoluționari. Aștia luptă, domn’e, pe baricade, nu se joacă...

Tovarășii X și Y întoarseră capul deodată, parcă instinctiv, temându-se ca vorbele lui să nu fi fost auzite de „studenții noștri” din microbuz. Dar nu, aceștia erau cuminiți, vorbeau liniștiți între ei sau priveau afară, pe geam, peisajul care, pierzând vitează, alerga un timp în urma microbuzului.

– Noi, românii, am manifestat o simpatie extraordinară pentru de Gaulle, spuse tovarășul Chirilă, aproape cu un soi de reproș. Ați văzut cum a fost primit la București. În timp ce aici era contestat... Situație a naibii de complicată. Dar nu numai complicată, *foarte delicată* pentru domnul ambasador până s-au mai limpezit apele.

Rostise răspicat sintagma „foarte delicată”. După care făcu o pauză pentru a-i da timp să aibă ecoul meritat. Și continuă:

– Iar despre Primăvara de la Praga, ce să mai vorbim? Una se vedea de la București și puțin mai nuanțate erau relațiile diplomației franceze cu țările din Est. Dar mai ales cu rușii... Fiindcă, hai să fim serioși!, guvernul francez avea și el anumite interese, nu voia să se strice prea tare cu URSS-ul. Asta-i, domn’e, politica! Iar un ambasador trebuie și să se orienteze la fața locului, și să asculte dispozițiile ce i se transmit de acasă. Câteodată este între ciocan și nicovală. De-asta

• Luminița Radu

vă spun că domnul Flitan este un mare diplomat. Ai întotdeauna ce-nvăța de la el.

Tovarășul Chirilă se cam ambalase, se vedea cât de colo că are morbul politicii. Dar tovarășul Y îl lăsă să vorbească de unul singur, nu se mai băgă. Se temea de provocări și tăcu mîlc. Își făcu socoteala că în eventualitatea că s-ar trezi acasă, Doamne ferește, cu o notă informativă, se putea apăra apelând la mărturia tovarășului X, care stătea lângă el, pe scaunul vecin.

– Ce v-am spus eu? spuse administratorul, privindu-și ceasul de mână. Am făcut fix 35 de minune, cum am prevăzut. Acum intrăm pe rue de l'Exposition. Uitați, aceea-i clădirea ambasadei, la numărul 5. Cei din microbuz nu văzură numărul, ci drapelul României falfâind la poartă. Îi electriza deodată un curent de mândrie patriotică și coborâră din microbuz cu însuflețire. Cuprinsă strada cu privirea – nu era prea lungă, nici animată, dar clădirile erau impunătoare. „Suntem la Paris, ce mai!” se citea satisfacția pe fețele tuturor. Abia așteptau să ia orașul la pas.

– Cu cât ne mișcăm mai repede, cu atât are să fie mai bine pentru voi, fiindcă veți avea mai mult timp să vedeți orașul, le spuse în fața clădirii tovarășul administrator. Vă cazați – aveți 3 camere la dispoziție, nu sunt ca la un hotel de lux, dar sunt bune pentru o noapte, cât poșitiți la noi. Peste jumătate de oră aveți întâlnire cu domnul ambasador în salon. Dorește să vă salute. Poșitiți, vă rog, intrați, nu vă sfițiți! Instalați-vă și ne revedem!

Peste jumătate de oră, un alt tovarăș de la ambasadă veni să le bată la uși. Îi conduse până la salon, unde era programată întâlnirea informală cu tovarășul ambasador. Dar până acolo, pe culoar, nu putură să-și rețină agitația și hohotele de răs, văzând-o pe Carolina cheală. „Șșșș! Șșșșș!” le făcu tovarășul însoțitor pe măsură ce se apropiau. Ba chiar se opri în loc, întorcându-se cu fața la ei și privindu-i cu severitate. Cu alte cuvinte, le bătu obrazul și se domoliră înghițindu-și răsul. Când intrară în salon și o descoperiră pe Carolina cheală și cu zâmbetul până la urechi, tovarășilor însoțitori X și Y, care în acel moment se întrebau cordial cu același tovarăș Chirilă, li se tăiară picioarele. Tovarășul Y se apropie cu toate astea de grup și le sugeră studenților să se așeze pe două rânduri, pentru a nu ocupa prea mult loc. În timp ce aceștia se conformară, o străfulgeră cu o privire crâncenă pe Carolina, o înhăță de un umăr și o împinse cu răutate în rândul din spate. Pasămite pe șest, căci nu era nici timpul, nici locul să o admonesteze mai dur.

Domnul ambasador își făcu apariția fără nicio ceremonie. Părea că tocmai terminase de dat dispoziții unei persoane care îl urmase doar până la

ușă. Era o apariție plăcută ambasadorul – un bărbat chipeș, cu o privire scrutătoare, cu o ținută potrivită cu rangul demnității sale, fără a fi scortos. Îi privi cu căldură, dădu mâna cu toți pe rând, inclusiv cu Carolina, pe care doar o șterseră în treacăt cu privirea, le ținu o scurtă cuvântare poftindu-i să se simtă ca acasă. Le prezentă succint istoricul ambasadei, care ocupa încă din 1939 Palatul Béhague, și le menționă câteva episoade importante din tradiția relațiilor României cu Franța. Se interesă ce fel de spectacol aveau să joace la festival, le povesti împrejurarea în care îl cunoscuse pe directorul festivalului, Jacques Lang, absolvent de Drept la Nancy, „un tânăr deosebit de simpatic”. După câteva minute, își exprimă regretul că timpul trecuse prea repede și se scuză că trebuie să se retragă pentru a-l primi pe un jurnalist de la *Le monde diplomatique*. Le comunică totuși foarte zâmbitor că le pregătise o surpriză: tovarășul administrator avea să-i plimbe cu microbuzul, făcându-le un minitur al Parisului, cu scurte opriri în locuri simbolice pentru capitala franceză. Înainte de a ieși, îi îndemnă părintește să se înfrupte din gustările care se aflau pe masă, pregătite special pentru ei de tovarășa Steliana, soția tovarășului Chirilă.

Deși miniturul începuse frumos, cu o oprire la Tour Eiffel, studenții își dădură seama că erau prizonierii unei prea strânse organizări. Ei își doreau să fie liberi, să hoinărească pe unde vor și cât vor. La a doua oprire, după ce vizitară Catedrala Nôtre-Dame, de-a dreptul indignat, Petrică luă soarta grupului în mâinile sale și făcu următoarea propunere:

– Cartierul Latin e colea. Eu m-am cărat la Theatre de la Huchette. Vreau să intru la spectacol. Cine merge cu mine, să ridice mâna!

Ridicără mâinile toți IATC-iștii, inclusiv dramaturgul. Carolina, Maria și Cezar n-aveau niciun chef să se închidă într-o sală de spectacol și de fapt le era total indiferent despre ce teatru era vorba, dar sigur că au fost și ei de acord să plece cu grupul. Tovarășii X și Y rămaseră stană de piatră. Doamne, Maica Domnului! se închină unul după altul. Își reveniră abia după ce tovarășul Chirilă convenise cu studenții să se întâlnească exact peste două ore la microbuz, în locul de parcare. Și le explică în amănunt unde anume era acela.

– O hartă aveți la voi?
„De unde? Că nici nu se gândiseră”, citi Chirilă pe fețele lor.
– Lăsați, că v-o dau pe a mea. Sper să vă descurcați. Ne vedem, atunci, în parcare. Și rețineți: microbuzul e un Renault Master. O să-l recunoașteți, că e mare și roșu. Haideti, îi consolă după aceea pe tovarășii X și Y, să mergem și noi în Cartierul Latin la o cafea, la ceva!

Christine Bernadette ROUSSEAU

Pietrele Templului Ierusalimului

Piatra 10

Fericirile

Ferice de gutuii care înfloresc în aceeași zi în întreaga lume pentru ca apoi petalele lor să plece pe o adiere de vânt,

slăvindu-Te pe Tine, Doamne!
Ferice de furtunile care se întâlnesc cu Tine, Doamne, ca să le dai cuvântul de liniștire pentru întreaga lor viață!

Ferice de lupii mărturisirii care mușcă din carnea minciunii, devorând-o!
Ferice de ploile care înfrățesc cerul cu pământul!

Ferice de albinele care întorc sufletul mierii spre florile întâlnite în cale!

Ferice de copacii pe ale căror crengi se rostogolește în joacă luna plină!
Ferice de copiii care, cu degetele lor, mângâie linul apei!

Ferice de sângele ce a curs sub ghitoline căci el,

sângele acela, a cerut îndurare, și îndurarea a venit prin venele îngerilor, ușoară ca petalele trandafirilor!

Ferice de bisericile care au stâlpi ciopliți din suflete de sfinți!

Ferice!
Ferice!
Ferice!...

Piatra 11

Fiul rătăcitor

De când am plecat, tată-a glăsuțit fiul, bogăția nu a întârziat să se reverse, și în apele ei au stat rădăcinile pribegiei mele. Sorii arginților au strălucit înviorându-mi curajul de a merge departe, tot mai departe... apoi s-au făcut nevăzuți, lăsându-mi prețioasele zile, prețioasele nopți... Am vânat păsări cântătoare curmându-le cântul, am mușcat din fructele aflate

• Dionis Pușcută

în grădinile împăraților lumii fără a le cere permisunea, am furat privirile fecioarelor neprihănite și le-am ascuns adânc în inima mea, am prădat cetăți cu gândul, cu sufletul

și cu sabia, am biciuit prietenia cu vorbe nesăbuite, am mers pe cărări alături de umbre mișcătoare și mi-a fost teamă, o teamă ca un urlet de fiară... Mi-am pus singurătatea ca pe o piatră prețioasă în locul cel mai ascuns al firii mele, am învățat să tac în toate limbile popoarelor pe unde am călătorit, am cerșit râurilor, izvoarelor, pădurilor, am căutat și am găsit chiar și ceea ce

n-am căutat.
Ce spui, bătrânul meu tată, primești înapoi pe fiul rătăcitor împreună cu investiția lui?

Piatra 12

Pustiul din mine

Stăpâne, lisuse Hristoase, ajută-mă să fiu cu ochii, cu soarele, cu iarba, cu toți copacii inimii Tale laolaltă. Să pot păstra suferința ca pe un pumn de semințe în buzunarul de lângă inima mea pământeană ca atunci când simt că mă îndepărtez de marea Ta inimă să înghit o sămânță și să trec liber peste pustiul din mine, pustiul în care nu apa lipsește, ci sângele și oasele și duhul credinței mele. Stăpâne, Doamne lisuse Hristoase, ajută-mă să fiu cu soarele ochilor mei, cu poienile sângelui meu, cu toți copacii inimii mele pe urmele gândului Tău.

Piatra 13

Un fruct

Vorbește-mi despre amăgire ca despre un fruct. Spune-mi pe creanga cărui copac înfloresc amăgirea. Spune-mi despre gustul, mirosul, despre culoarea și pielea acestui fruct. Descrime-mi-l ca stând pe o creangă la înălțime și povestește-mi cum de acolo vede câmpia din care i se hrănește privirea lui ageră de șoim. Vorbește-mi despre fructul amăgirii ca venind din mintea mea nelumesc de tânără, Doamne...

Piatra 14

Soare

Stăpâne, ajută-mă să fiu cu soarele. Ajută-mă să păstrez în mine sămânța aceea a Ta din care ai făcut să se reverse totul. Stăpâne, ajută-mă să fiu cu poienile sângelui meu în rătăcirile lui neștiute, cu toți copacii sădiți de Tine în gândurile mele. Stăpâne, ajută-mă să fiu cu soarele meu față în față.

Motto: „Primăvara [...] mă reduce la tiparul dintâi”.
Marta Petreu

Mircea MOȚ

Anotimpurile altei vieți

Conștientă că printr-o naștere ce nu a putut fi împiedicată i-a fost destinată altă viață/existență, ființa din imaginarul Martei Petreu percepe cu totul altfel anotimpurile și lunile acestora. Așa cum sunt ele prezente în *Asta nu este viața mea*, anotimpurile nu sunt obiect al unei poezii descriptive, cu valoare de pastel, și nici nu prilejuiesc stările interioare corespunzătoare acestuia. Poeta nu trăiește anotimpurile, ci le scrutează lucid, denunțându-le impactul cu o condiție impusă unui eu care le descifrează atent încărcătura simbolică, ceea ce exclude posibilitatea de a se vorbi la Marta Petreu de ceea ce s-ar putea accepta ca o poezie a anotimpurilor.

În *Asta nu este viața mea*, primăvara este anotimp al unei semnificative „dezveliri”, iluzorie în ultimă instanță, al înlăturării superficialului ce maschează fondul realității. Printr-un limbaj specific poeziei generației sale, Marta Petreu impune primăvara ca pe o șansă dată individului de a regăsi tiparul prim, al genezei, anterior succesiunii metamorfoze suferite pe parcursul „traversării” menționate de poetă: „Din când în când o să-mi spun / că primăvara / mă lucrează / ca un cioplitor ce taie blocuri negre de sare / sau ca ploaia ce duce omătul / Da. Mă linge ca o vacă ce își spală vițelul / și mă reduce la tiparul dintâi” (*Vine o primăvară*). Totul este de dinainte cunoscut, ceea ce explică o anumită amorteală

ce amenință cu pierderea individualității. Ritmurile cosmice sunt violent dereglate, astfel că existența este puternic marcată de durere: „Vine o primăvară pe care o s-o traversez ca de obicei / într-un fel de amorteală / din când în când o să răsără ca un bivoli soarele / negru-vânăt / și-o să mă doară” (*Vine o primăvară*). Motivul oglinzii este asociat uneiperate încercări de regăsire a identității și a existenței autentice, de dincolo de limitele vieții care nu-i aparține ființei. Ființa se caută pe sine în trăsăturile celorlalți: „Din când în când o să mă uit în oglindă / căutându-i pe ai mei: / semăn la amărăciune cu el și cu ea la întunecimea privirii” (*Vine o primăvară*).

Primăvara Martei Petreu stă sub semnul *pâclei* sinonime opacității, aceasta adugându-se, ca o limită în plus, unui semnificativ zid al lumii. Este o opacitate de un verde care, socotit „culoarea naturii și a apelor lustrale, este dotat cu putere de regenerare, fiindcă el captează energia solară și o transformă în energie vitală”. În ultimă instanță, verdele este un simbol al „regenerării spirituale” (Nadia Julien). Explicabilă este în această situație prezența unui dor și a ideii regenerării prin iubire: „Se face încet primăvară și o păclă verde ca luna din somn / o să mânjească zidul lumii cât vezi cu ochii / Mie o să-mi fie în con-

tinuare dor de bărbatul acela care / nu mă bagă în seamă” (*Vine o primăvară*). Ceea ce nu înseamnă că amenințarea dispare: „Din când în când cerul o să-mi cadă în cap / și-o să mi se înnoade șerpește în glezne”. Prezența primăverii rămâne agresivă și de o violență accentuată animalică: „Se face iar primăvară și o lumină cu spini bate toba pe zid zgâriindu-mi retina / Din când în când răsare ca un bivoli soarele negru-vânăt / și doare” (*Vine o primăvară*). Sentimentul dominant este de reținut: „Mie mi-e urât câtă sare în mare” (*Vine o primăvară*).

Primăvara este un anotimp revelator pentru condiția ființei organice legată de trecere și de Aheron. Nicio bucurie și nici un răsfăț al simțurilor, dimpotrivă:

„Primăvara sângele omului e negru ca Aheronul cel plin de bărci / și la fel de rece / leagănă prizonieri palizi leagănă călători taciturni / intrați în vadul lui” (*Petru*). Trecerea ca ritual, indiscutabil rece, redimensionează ființa, în sângele căreia pulsează thanaticul râu: „Ce ritual frigid și absurd – spun / Cât trece râul / orice călător este un rege – îngân // Negru ca Aheronul este și sângele meu / Ne uităm – și tu și eu – cum se scurge ca din ciur / (cu de la cine putere) / din inima mea / în vasul de tuci în care tu îl aduni” (*Petru*).

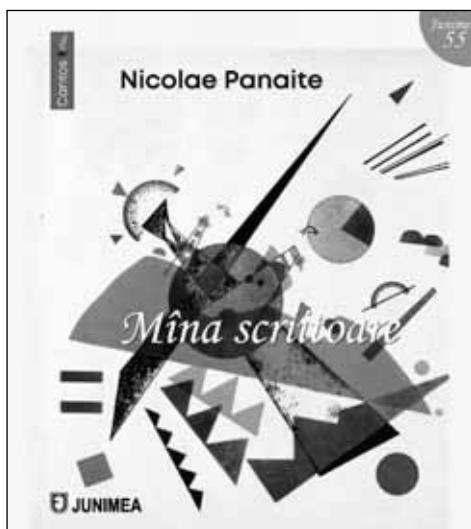
Primăvara din *Asta nu este viața mea* este anotimpul vegetalului marcat de semnele morții și ale otrăvii, al unui vegetal însemnat de thanatic: „Primăvara își crește culturile ei de cucută / scoate șerpilor din găuri ca din oameni veninul / Primăvara ca moartea scoate din mine-adevărul – cânt / proteste / Ea pune bandaje de clorofilă buimacă pe pământ pe morminte / pe blestemele mamei” (*Primăvara*). Bandajele sale nu temperează suferința și inevitabilul drum spre dincolo: „Primăvara pune bandaje de clorofilă buimacă / pe pământ pe morminte pe soartă / scoate din hău seve vii și leacuri amare” (*Primăvara*). Anotimpul este asociat morții din moment ce nu mai lasă loc iluziilor: „Da. Primăvara și moartea scot din

noi adevărul” (*Primăvara*).

Discursul poetic al Martei Petreu se derulează implicând figuri ce devin emblematice pentru condiția ființei din *Asta nu este viața mea*, pentru care nu mai contează durerea trupului, la care de altfel este prea puțin sensibilă: „Ca sfântul acela impur plin de lănci / memoria mea e străpunsă de așchii lungi / zgrunțuroase / de sticlă / Și mă mir că nu mă doare nimica / și că nu mai mi-e frică” (*Primăvara*). După cum în același discurs sunt inserate gesturi rituale, accentuând drama ființei: „Vreau să nu mă mai tem și să nu mă mai doară / răstorn găleata de apă” (*Primăvara*).

Secvențele descriptive transcriu perspectiva unui ochi care percepe o realitate metamorfozată, cu un amestec terifiant de planuri: „Trec oamenii pe cer ca norii vineți în luna mai – regina își numără recolta / întrebându-se dacă a fost bună sau rea dacă-i / ajunge dacă-i destul” (*Cum trec norii*). Imaginile șocante întăresc aceeași conștiință a unei ființe închise într-o altă existență, asociată inevitabil unei realități agresive: „Primăvara tăioasă ca brițul lumina ca un cuțit de măcelar / Cerul e ca o prună coaptă / numai carnea omenească lovită înfundat cu sete / mai are asemenea culoare” (*Cum trec norii*).

Poezia Martei Petreu, dincolo de retorica unei generații, trece „peste mode, dar nu peste timpul esențial al experiențelor umane și spirituale fundamentale” (Ion Pop).

Poetul ieșean a scos recent, la Editura Junimea, antologia de autor *Mâna scriitoare*. Tomul depășește 370 de pagini, cuprinzând, în ordinea paginării: o prefață semnată de Al. Cistelean (*Antologia în raccourci*), poezii selectate din volumele de versuri *Ziua verde* (2019), *Secetă* (2015), *Glorie anonimă* (2007), *Aproape un cerc* (2002), *Semnele și înfățișarea* (1989), *Alergarea copacului roșu* (1985), *Norul de marmură* (1981), douăsprezece poeme *Inedite*, un substanțial aparat critic (asupra liricii lui N. Panaite s-au pronunțat de-a lungul anilor numeroși critici redevabili, inclusiv Nicolae Manolescu) și note biobibliografice.

Din analiza pertinentă făcută de Al. Cistelean în prefața prezentei antologii, decupăm: „Dacă nu o contradicție, măcar o tensiune există între predispoziția senzualizantă și temeritatea oraculară a poemelor, un conflict

„Cuvântul bine zidit” în lirica lui Nicolae Panaite

nerezolvat între poetica ardenței și cea a madrigalului. Că e un poet cu devoțiune pentru vechea artă și religie a «combustiei» (încercând să perpetueze prestigiul romantic al poetului) se vede din multe poeme care joacă în rol de «artă poetică», dar nu sunt mai puțin relevante nici «artele poetice» care mizează pe prestigiul erotic al poeziei, pe revelația erotică a poemului [...]. Juisanța creativă devine totuna cu juisanța erotică și senzuală [...]. Numai că la Panaite nu există juisanță fără supliciu – dar nici supliciu fără juisanță –, și «mâna scriitoare» se rănește la fel de rău și când mângâie, și când scrie”.

Nicolae Panaite debuta în 1981 cu *Norul de marmură*, dar 17 poezii din manuscrisul trimis Editurii Cartea Românească i-au fost cenzurate; redăm integral unul dintre cele două texte recuperate în antologie: „... Dansatorule, descoperă-ți capul – / Și nu mai râde: / Părul, vezi, ți-a căzut, / Dinții, vezi, ți-au căzut / Liliicii pe umerii tăi / Au îngrămădit întuneric. / Femeia te urăște și te sărută, / Iar tu înconjori casa / Fugărind, fugărind o statuie...” Curioase sunt itele... cenzurii din vremurile comuniste, căci poemul este categoric bun, dar ideologii de atunci probabil au decodat în întunericul existențial, relevat de N. Panaite, și întunericul specific dictaturii. De altfel, viața

raportată la hazard e o temă recurentă la acest poet, ceea ce se vede și în volumele de mai târziu; mai ales de la volumul *Semnele și înfățișarea* (1989), poezia lui Panaite reflectă o gândire metafizică, relevând moduri de existență în care ființa se confruntă cu suferința, singurătatea, nedreptatea, anxietatea, disperarea de a-și păstra identitatea, proximitatea morții etc. Poetul subliniază dualitatea materie-spirit, zbaterea între lumină și întuneric, între ființă și ne-ființă: „deodată ființele noastre implorau întunericul / deodată moartea se recupera prin noi înșine / deodată sinele ne absorbi / deodată mădularele își căutau trupul / deodată fața noastră înălțându-se / aducea cu o hartă-nvechită și ruptă / și în chip de testament / un sol coborî / și mulți scuturi își făceau / din a e i o u ă î / pe straturile de flori ale durerii”.

Raluca Dună remarca, într-o cronică la volumul *Aproape un cerc* (2002), „registru oximoronic al imaginilor și ceremonialul rostirii (topica specifică)”. Nicolae Panaite are un adevărat cult pentru poezie și pentru Cuvânt (văzut ca unitate de bază a vocabularului, dar și ca simbol religios), iar sintagma *mâna scriitoare* apare în multe poeme (veritabile *ars poetica*): „În locul mâinii scriitoare / este o liniște care îmi mișcă încheieturile; / și oasele mi s-au îngâdurat... // Cuvintele, pline de iarnă și

veri, / își fac loc în hăurile foi, / și tocmai atunci când aduc cu al meu chip / dau năvală spre mine, rămânând singure-n casă” (fragment din *Versete* (9), în vol. *Aproape un cerc*); „Câte un vers, ca o spadă / niciodată folosită, / dar ascuțită excesiv, / în dreptul mâinii scriitoare, / își dorește nașterea din nou” (fragment din poemul *Ca niște zbatouri*, în vol. *Secetă*); „mâna scriitoare tremură / precum un delfin / în adâncul unei mări secate / făptura-mi întreagă tremură / ca un enoriaș al rugului” (prima strofă a poemului *Mâna scriitoare*, din vol. *Semnele și înfățișarea*).

În lirica lui Panaite, numeroși critici au evidențiat prezența referințelor religioase. În prefața la antologia din 2004, *Vestirea*, Vasile Spiridon conchidea: „Fiind un neoespressionist refrigerat de fiorul religios, Nicolae Panaite prevestește o rezistență durabilă, de construcție piramidală, a Cuvântului bine zidit și se întreabă, fundamental, unde și cum își va petrece omul veșnicia”. Într-adevăr, în cele mai profunde poeme ale lui Nicolae Panaite, putem identifica reminiscențe ale lecturilor biblice. Unele sunt explicite, dar destule sunt abia sugerate (un singur exemplu – *Ziua Învierii* este numită, în poemul *Și-a întins sârmele*, „duminica răspândirii luminii”); acest rafinament de construcție face ca Nicolae Panaite să poată fi considerat unul dintre cei mai subtili poeți religioși.

Violeta SAVU

M-am abținut îndelung să scriu despre asta. Dar nu merită. E cazul să discutăm și așa ceva. Despre cât de intoxicați suntem noi, românii, cu supradoza de libertate.

Oglindă vie pentru simptom sunt înșiși copiii noștri. Recent, o mamă a răspuns, la violența fizică aplicată de odrasla-i pe un coleg, strict „terapeutic”. Preocupată exclusiv că agresorul se eliberase astfel de energia negativă și se îndrepta spre starea de bine. Extazul din religia stimei de sine. Tot ce conta.

A fi liber aici și acum e fără haz de nu se răsfrânge asupra vieții obișnuite și a bunăstării celorlalți. Tirania lui neica nimeni reflectată în satrapia zgomotului și a datului peste celălalt. A tăia calea, și fața, semenului, premiul de consolare a anonimatului încărcat cu trufie de om slobod ce nu află lucru bun și mare de făcut cu propria libertate.

De exemplu, la scris (dar mai ales la citit), concurența e slabă, competitivitatea minusculă. Asta e filosofia celui mai mic numitor comun: de nu mă pot măsura în lucruri frumoase, înalte, mai bine cobor în zone unde sunt stăpân. La mărunțișurile bolșevismului ce nu încetează a urla ideologic. Mai ales acum, reimpregnat în doctrinele căderii experte și rafinate prin apus.

E o răscruce, cred, în fiziologia hahalerei la români, cu două direcții de acces. Una – din rural (a mitocanului vag

atelier de lectură experimentală

Daniel-Ștefan POCOVNICU

Hiperlibertatea

ortodox foarte pătruns de egalitarism) spre urban (a mahalagiului emancipându-și ieftin șmecheria). Cealaltă – între analfabetism expandat de cocalar și nanodotism new age de hipster. Tot mai dificil de găsit criteriul discriminării, când satul global s-a făcut, relativ uniform, mahala. Unde oricine împrumută, ciupește, fură de la oricare, îndreptățit de edictele vagi ale eclectismului postmodern.

La esență, cocalarismul, în expansiune azi, mizează pe imaginea agresivă, intimidantă, terifiind semenii, fiindcă doar astfel se poate echipa cu senzația importanței.

După ce, de trei sferturi de secol, s-a acționat sistematic spre a scoate orice urmă de domnie din noi, ne-a rămas a ne autoprocama drept vagă nobilime, pucioasă-lucioasă, specia celor edificați din impresii și zgomot acid, tot debil. Dacă nu, altcumva, din jargon cyber-americanesc, vegetație pitică și artificială rău de hipsteri, închipuindu-se desantați direct din viitor. Unul trist amaric.

Li se opune, mai nou, o mișcare de vagă haiducie, a mitocăniei și mahalagismului confundate plenar, în cadența tribunei de fotbal, cu un înfiorător autohtonism visând golănește că va fi suveran.

De ani buni, am ajuns să încerc o tot mai acută senzație că trăiesc într-o actualitate ce rezzonează „intertextual” cu un peisaj social-istoric foarte bine surprins de Margaret Mitchell în *Pe arpile vântului*. Epoca foarte tulbură de după terminarea războiului american de secesiune. Cu răsturnarea valorilor prin întoarcerea roții ierarhiilor politice, sociale, morale.

E acum, și aici, la noi, o libertate haotică, confuză și zgomotoasă, obținută de mulți dintre cei care nu prea știu ce să facă bine cu ea. O folosesc stângaci, timid, cu teamă, ca și abuziv, excesiv, fără noimă. Când o fac, dau semnale rău anapoda. Se așază obligatoriu în opoziție cu un trecut decretat infernal. Orice teză de restaurare a ideii de domnie a

bunului-simț e respinsă agresiv drept scârboasă nostalgie obsedată de comunism.

De aici ruptura se adâncește. De o parte, tabăra conservatorilor radicali, pentru care tot ce s-a întâmplat înainte de '89 a fost minunat. De cealaltă, baricada hiperlibertarienilor, ce văd mersul nostru spre viitor ca un marș triumfal raliat mecanic la valorile altora. Unele bune, altele nu prea. Însă grav e că mai toți adversarii vechii epoci au rămas cu ostilitate, reacție organică aproape, la vechiul sistem. Ca niște sclavi ce au scăpat de un jug social enorm, de care își amintesc cu detestabilă silă. Apărându-și, probabil și astfel, o memorie igienizată de orice rest evocând compromis sau complicitate.

Așa de rău a dat greș comunismul românesc? Ce nu era, în fapt, decât un socialism aiurea înghesuit în cadrele dictaturii unei familii insuficient educate și instruite, bazându-se mai mult pe instinct și un rest de bun-simț.

Acesta din urmă l-am moștenit cu toți de la generațiile (stră)bu-nicilor. Căroră eu le-am admirat simplitatea și spiritul viu, de ființe deschise Izvorului și Rădăcinii.

Cum n-au fost singuri nici Hitler, nici Stalin, nici pe Ceaușescu n-ar fi trebuit să-l încoronăm pript cu fierea țapului ispășitor! E o culpă evidentă a stângii, expertă în fuga de răspundere, acum un sport național. La care, de decenii, nu se pricepe a răspunde adecvat o dreaptă născută din pulpana celei dintâi. Că e social-liberalism gata de alianțe profitabile pe linia ascendenței, sau hiperliberalism digital-corporatist, impregnat la saturație, în țesătura-i conjunctural-ideologică, cu neostângism global de tot plâns.

România rămâne un tărâm unde individul nu a primit nici câștigat încă dreptul de a se simți în largul lui de unul singur. Așa încât a trebuit ca și continuatorii extremei drepte să adopte tot o poziție cu iz persistent de populism. Ceea ce românii generațiilor ajunse acum între maturitate și senectute poate că mai apreciază la epoca Ceaușescu e un fel de măsură, sub semnul căreia încă mai funcționa cumva societatea românească. Deși semnalele pierderii ei aproape complete, iremediabile și definitive, cu siguranță se dădeau, salvă cu salvă, de ultimul deceniu în vechiul regim.

Un număr impresionant de 230 de mii de vizitatori au fost înregistrați la cea de-a 76-a ediție a Frankfurter Buchmesse (16-20 octombrie 2024). Cu 115 mii de vizitatori comerciali (anul precedent, 105 mii) din 153 de țări (anul precedent, 130 de țări) și 115 mii de vizitatori privați (anul precedent, 110 mii), Târgul de la Frankfurt și-a mărit aria, atât ca târg internațional pentru industria editorială și media, cât și ca festival pentru fanii literaturii, în ciuda numărului limitat de bilete disponibile pentru cele două zile de weekend.

„Colaborarea și cooperarea joacă un rol din ce în ce mai important. Industria editorială ajunge la vecinii săi din industriile creative și invers”, avea să declare Juergen Boos, director Frankfurter Buchmesse. La rândul său, Karin Schmidt-Friderichs, președintele Asociației Editorilor și Vânzătorilor de Librării din Germania, a subliniat cât de importante sunt publicul predominant tânăr și entuziasmul acestuia pentru lectură și pentru viitorul cărților: „Frankfurter Buchmesse s-a dovedit încă o dată a fi principala platformă pentru schimburi, crearea de rețele și desfășurarea de afaceri solide. În același timp, a fost un festival de idei, dezbateri și noi perspective asupra problemelor de astăzi”.

„Frankfurt Calling” a fost numele programului cultural-politic al Târgului, care a prezentat perspective literare din partea unor importanți vorbitori internaționali. La cele peste 80 de discuții, lecturi și spectacole, publicul i-a urmărit pe Roberto Saviano, Anne Applebaum, Yuval Noah Harari, Mai Thi Nguyen-Kim sau Kohei Saito, în emblematicul Pavilion din Frankfurt și în alte locații. Subiectele discutate au fost pe cât de urgente, pe atât de diverse: tendința

Constantin GHERASIM

O zi în regatul cărților

globală către autocrație, războaiele din Ucraina și Orientul Mijlociu, feminismul negru și libertatea de exprimare.

Cu peste 90 de autori, Italia a fost invitatul de onoare al acestui an. Prezentarea Italiei a inclus și un amplu program comercial, care a avut loc la standul colectiv italian. În plus, au existat evenimente inițiate de autori italieni și editorii lor de limbă germană. Prezentarea Italiei, care a avut loc sub mottoul „Roots in the future”, s-a încheiat în ultima zi a Târgului cu predarea pergamentului-invitație către Filipine, invitat de onoare în anul 2025, având mottoul „The imagination peoples the air”. Trebuie menționat faptul că Italia s-a bucurat de aproximativ 220 de noi publicații din și despre Italia, care au apărut pe piață în limba germană din toamna anului 2023, până la momentul Târgului. „Suntem siguri că a doua oară pentru Italia, ca invitat de onoare, va face istorie la fel ca în anul 1988. În aceste cinci zile și în lunile lungi care au precedat această a 76-a ediție a târgului de carte, am oferit o imagine non-stereotipă a literaturii și culturii noastre, întărind răspândirea internațională a autorilor noștri și a operelor lor. Suntem încrezători că ceea ce am semănat la Frankfurt va da roade pentru lumea editurilor italiene”, a declarat jurnalistul italian Mauro Mazza, liderul delegației italiene.

Odată cu predarea pergamentului de invitat de onoare, accentul se mută către literatura și cultura din Filipine. „În urmă cu douăsprezece luni, am primit acest

pergament din țara noastră vecină, Slovenia, iar acum îl vom lăsa în mâinile unei țări care se află la peste 10 mii de km distanță. Aceasta este frumusețea Frankfurter Buchmesse: scurtează distanțele”, a mai spus reprezentantul Italiei.

Ziua de vineri, 18 octombrie, denumită „Book-to-Screen”, a fost considerată, de asemenea, o reușită. Aproape 100 de producători, scenariști, profesioniști ai drepturilor de film și reprezentanți ai organizațiilor de film din întreaga lume au participat la cursul de master Book-to-Screen. Nume consacrate precum Netflix, Constantin Film (Germania), Globo (Brazilia), Pragmatic Pictures (SUA) și altele au participat la evenimentul de matchmaking book-to-screen organizat de Frankfurter Buchmesse și Festivalul Internațional de Film de la Berlin. Practic, realizatorii de film din întreaga lume au avut ocazia să descopere noi povești, personaje și idei din industria cărții internaționale. Această ediție a Târgului a conectat industriile creative și a promovat schimbul dintre industria editorială și industria filmului și a streamingului. Programul a inclus și cursuri de master, evenimente de networking și discuții.

Un interes similar s-a observat în ceea ce privește industria jocurilor pe computer, prezentă la această ediție a Târgului sub mottoul „A book is a film is a game!” Zona pentru segmentul „New Adult” și-a sărbătorit premiera la Frankfurter Buchmesse, dovedindu-se populară în rândul comunității cititorilor.

Pentru a satisface cerințele vizitatorilor și pentru a asigura timpul petrecut în sala de expoziție în siguranță, numărul de bilete disponibile pentru weekend a fost limitat. Cu toate acestea, cozi de mii de oameni s-au format în zona agorei, spațiul în aer liber din inima târgului, sâmbătă și duminică, în timp ce fanii s-au aliniat, pentru autografe și poze selfie cu autorii lor preferați, în zona „Meet the Author”, care și-a sărbătorit și premiera. De vineri până duminică, 87 de autori la cinci mese au finalizat un total de 86 de sesiuni de semnături. Sâmbătă și duminică, Campus Weekend a atras un public mai tânăr datorită Zilei Tinerilor Profesioniști. Discuțiile de grup despre inteligența artificială și transformarea digitală a școlilor și a altor instituții de învățământ s-au dovedit deosebit de populare.

În ceea ce privește țara noastră și scriitorii români, la standul special amenajat au fost expuse cărțile unor scriitori apreciați în ultima perioadă, precum Cristian Fulaș sau Dan Sociu, dar a fost o bucurie să poți vedea, în zona editurilor de limbă germană, cea mai vizitată și căutată de publicul larg, romanul *Theodoros*, ultimul volum al lui Mircea Cărtărescu, la standul editurii vieneze Paul Zsolnay, o editură consacrată care serbează anul acesta 100 de ani de existență.

Una peste alta, cea de-a 76-a ediție a Târgului de Carte de la Frankfurt a demonstrat lumii că industria cărții este într-o dinamică perpetuă și că nu se poate vorbi de o moarte a cărții tipărite, cuvântul scris fiind în continuare căutat și apreciat, îndeosebi de publicul tânăr. Este important ca scriitorii să-și modeleze mesajul astfel încât noile generații să-l dorească, să-l caute și, evident, să-l asimileze.

Laura-Melinda TĂTĂRAN:

„Trebuie să respectăm măsura, bunul gust și simțul de responsabilitate pe care îl avem fiecare pentru ceea ce am primit ca moștenire”

– Nu am cum să ocolesc întrebările clasice, așa încât o formulez pe cea dintâi: de unde și până unde o expoziție dedicată bradului? Cum s-a născut acest concept? Mărturisesc că, aflat pe băncile facultății, mi-au fost tare dragi cursurile de folclorică și, prin urmare, lumea rurală de altădată, cu obiceiurile ei, cu sistemele ei care echilibrau viața omului într-un cadru pe care odinioară îl înțelegea; toate acestea mi-au rămas întipărite în minte, în prezent reprezintă chiar un soi de exercițiu pentru că, adesea, poate și prin intermediul eseurilor mele, caut să mă reîntorc (cumva din exterior) la acele valori. Așadar, de ce acest focus pe brad?

– Încă din primul an de facultate m-a fascinat omniprezența aceasta a bradului la riturile de trecere, dar și modul în care bradul ca materie era utilizat în prelucrarea mobilierului casnic, cât și în gospodărie, la decorarea și înfrumusețarea fațadelor. În zona Codrului din județul Satu Mare, porțile de șură și decorațiunile erau realizate din brad, fiind o esență ce se putea prelucra ușor. Dar și lumea fascinantă a ornamenticii m-a stârnit să caut cât mai multe simbolistici ale simbolului „bradului” pe toate obiectele pe care se putea regăsi. Veți vedea în expoziție, am încercat să acopăr toate categoriile de obiecte ce se găseau în gospodăria țărănească – textile, lemn, ceramică. Ce e mai interesant la acest simbol este că deși e prezent în riturile de trecere marcante, cu o conotație deosebită, ca simbol îl găsim nu numai pe obiectele ceremoniale, ci și pe cele utilizate; de exemplu, avem un pieptene de fuioare, lingurare, blidare, obiecte ce sunt utilizate zi de zi.

Un alt motiv a fost preocuparea mea pentru lumea și riturile funerare, unde bradul este implicat în toate formele. Îl avem ca brad propriu-zis, în zona Gorjului, unde dacă moare un tânăr nenunțat este tăiat un brad care va fi cântat și purtat alături de sicriu și chiar împlântat lângă cruce. Cântat va fi alături de Cântecul Zorilor și cântecul specific „cântecul bradului”. Bradul tăiat este chiar bradul care este plantat la nașterea copilului. Este o întregă rețea de practici și fenomene în jurul acestui simbol al bradului, pe care dacă începi să o cauți și să te informezi, cumva te acaparează și te fascinează în așa fel încât vrei să afli tot mai mult. Iar eu consider că Bradul pentru mine chiar a fost un *axis mundi* în munca de muzeograf. A fost prima mea expoziție, cumva am simțit asta ca adevăratul examen al meseriei de muzeograf.

– Care sunt cu adevărat provocările pe care le încercă un curator cu prilejul organizării

unui asemenea eveniment?

– Tocmai organizarea lui. Trebuie să fii disciplinat, organizat și să ai claritate în ceea ce dorești să expui pentru publicul larg. Prima dată să fie conceptul clar în mintea ta pentru a-l putea aduce în fața publicului consumator de cultură, deși pare totul foarte ușor când te duci și vizitezi un muzeu sau o expoziție; zici „Ah, ce simplu e! Au adus obiectul din depozit și l-au atârnat pe perete sau l-au pus într-o vitrină”. Dar până să fie expus, munca din spate este una care trebuie să fie foarte bine organizată: să selectezi obiectele care sunt cele mai reprezentative și potrivite tematicii expoziției, să le pregătești (mai ales dacă sunt din depozit, necesită o minimă curățare-conservare). Apoi contractele și documentele ce sunt necesare, menținerea legăturii și comunicarea eficientă și în timp real cu partenerii. Și astea sunt numai părțile tehnice. Pe lângă aceasta este și documentarea pentru texte, informația, care este esențială și care trebuie să surprindă succint și la subiect ce poți vedea în expoziție. Mie ce-mi place mult e când oamenii participă la vernisaje și află „ce a vrut să spună curatorul” în această expoziție, cum o vizităm, la ce să ne așteptăm și la ce să ne deschidem ochisorii.

– Care erau altădată locurile cu o încărcătură spirituală deosebită? Sigur, e spațiul bisericii în primul rând, dar mai apoi?

– Casa. Din casă pornim și aici ne întorcem. Desigur, acum s-au desacralizat mult locurile, dar universul casei era cel în care omul se naștea, creștea, de aici plecau mirii la nuntă, în camera dinainte era așezat mortul pentru priveghi și înmormântare. La fereastra casei începeau colindătorii să ne vestească Nașterea Domnului și în casă îi primeam, dacă eram cu suflet bun și îi ome-neam. De altfel, și în săptămâna dinaintea Paștilor multe activități sunt centrate pe curățarea spațiului gospodăriei și al casei, pe lângă cel al sufletului.

– Motivul bradului e, cred, unul central. Cum se regăsește în ritualurile și credințele care marcau momentele importante ale vieții și ce alte asemenea simboluri îl acompaniau?

– La nuntă este sub forma unui steag, confecționat de cele mai multe ori chiar din

lemn de brad. Brad tăiat de feciorii mai apropiați mirelui și adus în sat, îmbrăcat și împodobit cu diferite panglici, batiste, flori. În alte zone se păstra doar sub forma de băț, crengile fiind curățate și înlocuite cu batice, batiste, panglici. Pe lângă partea materială, feciorul-mirele este asemănat în toate orațiile de nuntă și în cântecele rituale cu bradul: „Înalt ca bradul, puternic ca bradul”, o asociere cu fălnicia bradului. În complementaritatea acestuia avem mărul, ca pom roditor, asociat miresei. Dacă bărbatului îi asociem virilitatea, femeii – rodnicia; în lumea satului tradițional fertilitatea cuplului nou format era foarte importantă, așa că este lămurită această învățare a ritualului după cele două simboluri: bradul și mărul. Desigur, simbolistica este mult mai profundă, dar ne-am întinde prea mult cu explicațiile pentru un interviu care dorește doar să stârnească curiozitatea potențialilor vizitatori. Apoi alte simboluri sunt luna, soarele, stelele, cum spun și versurile: „Soarele și luna / Mi-au ținut cununa”.

– Expoziția „Bradul. Axis mundi” cuprinde obiecte de o frumusețe, de o minuție și delicatețe de neîntâlnit azi. Trebuie să recunosc, m-au surprins mai ales acele cufere ornamentate cu motivul bradului. Îmi poți spune ceva despre mica lor istorie?

– Aș corecta în primul rând exprimarea: nu sunt doar niște cufere; sunt lăzi de zestre. Cele ce le avem noi în expoziție sunt „lăzi de Băița”, așa le mai numim noi în zonă. Au fost confecționate în satul Băița de sub Codru, din actualul județ Maramureș, și arealul lor de răspândire cuprinde nu numai zona etnografică a Codrului, ci și Țara Oașului, la noi în județ, și cu siguranță le putem găsi în județul Maramureș și în Țara Lăpușului ori chiar în Sălaj. În ceremonialul nupțial prezența bradului nu se făcea numai în planul fizic, al steagului împodobit, ci și ca ornamentică pe lada de zestre. Crengi de brad erau încrustate pe frontonul lăzii cu semnificația „pomului nunții”. Lada de zestre era piesa de mobilier dăruită miresei la nuntă, atunci când se strângea toată zestrea ei. Într-un anume moment cere-

monial, lada de zestre era transportată de la casa miresei la noua sa casă, cu cântece și chiuituri.

– Care sunt, în opinia ta, cele mai importante aspecte ale tradiției satului românesc pe care ar trebui să le păstrăm cu orice preț în orizonturile lumii contemporane și, mai ales, cum putem să transpunem în realitate o asemenea dorință? Uite, mă gândesc eventual la aportul rețelelor de socializare... E doar un punct de plecare.

– Rețelele de socializare sunt un mijloc foarte bun de promovare a lumii tradiționale. Pot să mă refer de exemplu aici la Instagram, locul în care sectorul de vârstă cuprinde și pe cei tineri, și pe cei mai în vârstă, dar cred că prinde mult pentru că aici totul este mai bazat pe imagine decât pe vorbe. Suntem mari consumatori de imagine, și pe această platformă poți să vezi nu numai cultura din țara ta, nu numai cultura din zona ta, ci ai ocazia pe baza intereselor tale ca algoritmul Instagram să-ți arate imagini și reeluri din diferite zone ale lumii. Vizualizând imaginile și reelurile, îți poți da seama că nu suntem singuri în această lume, că nu suntem mereu atât de unici și că de fapt în această diversitate există atât de multă unitate. Și tu, ca simplu om dintr-un sat mai izolat, poți ajunge să reprezinti un etalon al culturii tale, să pui poze cu costumul tău, cu produse locale, manufactură, mod și stil de viață. Te lași inspirat tu din ce vezi acolo, poți adapta sau inspira tu la rândul tău. Și partea faină tocmai asta este, pentru că folclorul este dinamic, îmbracă multe forme și va îmbrăca multe forme și de acum încolo. Ce trebuie însă să respectăm sunt măsura, bunul gust și simțul de responsabilitate pe care îl avem fiecare pentru ceea ce am primit ca moștenire, ceea ce alegem să practicăm și să păstrăm noi și ceea ce alegem să dăm mai departe. Ce urmă va rămâne după noi? Vom culege și transforma totul, vom lua și vom distruge sau vom lua, vom practica, vom adapta și vom da mai departe?

– Îți mulțumesc pentru bunăvoință, pentru informațiile oferite. Te rog, spune-mi: ce mai merită a fi privit astăzi?

– Eu aș zice tot frumosul. Suntem încă înconjurați de multă frumusețe, doar că în fuga pe care o avem fiecare zi de zi, e greu să vedem simplitatea, care e de fapt frumusețea. Așa e și cu etnologia și lumea folclorică. Are atât de multă simplitate, că ni se pare complicat azi să o putem pătrunde cu mintea.

Interviu de **Marius MANTA**

În mod cert, etnografia și etnologia ne deschid ferestre către lumi uitate, ne ajută să înțelegem rădăcinile culturale și să construim punți între trecut și prezent, din dorința unei mai eficiente înțelegeri a propriului rost. Deloc idilic, sunt absolut convins că studiul satului românesc dimpreună cu formele sale de organizare social-materială, cât mai ales spirituală, constituie o călătorie în inima identității noastre naționale, o explorare a valorilor, tradițiilor și obiceiurilor ce ne definesc. Mai mult, odată cu cercetarea acestor domenii păstrăm vie memoria colectivă, valorificăm un tezaur inestimabil de cunoștințe și creăm o punte de legătură între generații. De ce nu, a ne apleca asupra etnografiei și etnologiei înseamnă a ne îmbogăți orizonturile culturale, a dezvolta o gândire critică și a cultiva o atitudine de respect față de diversitate. Lumea trecutului, lipsită cel mai adesea de reguli artificiale, găsea soluții să-și așeze cu „chiverniseală” realitățile.

Am avut bucuria spre finele lui octombrie să particip la o

expoziție aparte – și cu siguranță de excepție! –, dedicată lumii rurale și în special bradului, perceput dinspre coordonate temporale arhaice drept „pom al vieții”. Așadar, găzduită de Muzeul *Arta Lemnului* Câmpulung Moldovenesc, în colaborare cu Muzeul Județean Satu Mare, având parteneri Muzeul Național al Țăranului Român și Muzeul Județean de Etnografie și Artă Populară Maramureș, expoziția „Bradul. *Axis mundi*” și-a propus o inițiere a vizitatorului în lumea mitică, o recalibrare a posibilităților acestuia de a intra în contact cu elemente de sacralitate. Principalul merit al întregului demers, în calitate de curator, îi aparține Laurei-Melinda Tătăran, muzeograf – etnolog în cadrul Muzeului Județean Satu Mare.

„Bradul. *Axis mundi*” este un concept expozițional modern, itinerant, redefinibil în funcție de fiecare spațiu în care va poposi. Adunând în același loc elemente din limbaje diferite, împletind inteligent utilul informațiilor de calitate (ce pot fi extinse cu ajutorul unor coduri QR existente) cu bucuria unei imersiuni în lumea plină de sensuri ascunse a țăranului de altădată, expoziția ne ajută să înțelegem implicit transformările prin care a trecut satul românesc și eventual să identificăm pentru viitor modalități de a valorifica potențialul său.

Intervențiile doamnelor conf. dr. Delia Suiogan și lect. dr. Natalia Lazar de la Facultatea de Litere, specializarea Etnologie – Baia Mare, au fixat orizonturile de semnificație, amintindu-ne și realitatea conform căreia, prin prisma teoriilor comunicaționale, muzeul reprezintă azi un sistem deschis, nereducându-se la artefact, ci înscriindu-se într-un spațiu cultural mai larg.

Conceptul Laurei-Melinda Tătăran a presupus alegerea pentru expunere a unor obiecte de patrimoniu ornamentate cu simbolul bradului, cum ar fi blide, oluri, ceramică de nuntă, cât și obiecte funerare, apoi lingurare încrustate cu frunza bradului, celebrele lăzi de zestre cu „pomul nunții”, cămeși și spăcele brodate cu „pana bradului”, tezaurizate în cuprinsul colecțiilor muzeale, la care s-au adăugat citate (cu putere de exemplificare) din

poezia tradițională românească, toate așezând bradul în centrul vieții, ca element de neocolit pentru orice monografie a satului românesc. Camerele de-a lungul cărora se află obiectele punctează cele trei etape fundamentale din viața omului: nașterea și botezul, căsătoria, moartea. De o eleganță și frumusețe intrinsecă, costumele populare alese completează fericit dinamica imaginilor-idee, plasând omul în ceea ce în trecut constituia firescul său. Lăzile de zestre ori steagul funerar surprind prin elementele constitutive simple, dar pline de miez simbolic. Bradul a acompaniat existența țăranului nostru sub forma unui martor al schimbărilor și, mai presus, al regenerării. Interesante în acest sens sunt texte precum: „Brade, mării Brad, / Nu te mânia, / Nu te-nfiora, / Rogu-mă, Brad, ție, / Să-l primești pe Ion, /

Făt să-ți fie, / Făt iubit, / Rupt din tine, / Și cât trăiești / Să îl ocrotești” (cântec de închinăciune la naștere) sau „La fața dumneavoastră mă închin / Ca la ramură de măslin / Și vă aduc acest brad înalt, / De împăratul nostru îmbrăcat” (închinat miresei la nuntă). Cu siguranță însă, cel mai cunoscut cântec este cel cu denumirea simplă de „cântecul bradului”, acompaniind omul la trecerea spre lumea de dincolo. În cadrul cântecelor rituale funerare cu origine precreștină din folclorul muzical românesc, cântecul bradului echivalează cu o categorie tematică distinctă. Într-o arie geografică largă de răspândire a praxisului ritualic – Gorj, Mehedinți, cântecul bradului îl aflăm și în Ținutul Pădurenilor, Hunedoara. Mărturie stau culegerile efectuate în zonă de Béla Bartók, cu mai bine de o sută de ani în urmă, dar mai aproape de noi – culegerile Emiliei Comișel, apoi cele realizate în 2017 de prof. univ. dr. Ioan Bocșa și lect. univ. dr. Alina Stan. Cântecul ritual executat în grup, de către femei, de mare forță interpretativă și încărcătură sufletească, prezintă elemente muzicale și literare distincte în funcție de zonă.

Laura-Melinda Tătăran a întrețesut o poveste cu adevărat exemplară despre cine și cum vom fi fost cândva, o relatare despre care, la îndemnul conf. univ. dr. Delia Suiogan, luăm aminte că ar trebui „citită” și decodată cu atenție, descoperindu-i iar și iar, ca într-o operă deschisă, (in)semnele grafice.

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

EDITOR UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMÂNIA ANUL CXXXVI SERIE NOUĂ
CONVORBIRI LITERARE
REVISTĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA JUNIMEA DIN IAȘI, LA 1 MARTIE 1907

Supliment cultural – „Buzăul lui Ion Andreescu”

„Convorbirile” ieșene ne prilejuiesc bucuria reîntâlnirii cu Ion Andreescu prin intermediul unui supliment consistent, apărut în condiții grafice foarte bune, probabil un ecou al expoziției *Ion Andreescu, marele pictor al Buzăului – Reîntoarcerea acasă*, cu picturi originale ale acestuia, din colecțiile Muzeului Național de Artă al României, expoziție vernisată la Galeriile de Artă din municipiul Buzău. Albumul-document are un rol întregit, reamintind câteva dintre datele istorice ale unor locuri de mare însemnătate istorică și culturală, puse ulterior în acord cu elemente detaliate de biografie ale pictorului impresionist și oferind – nu în ultimul rând – acces la câteva dintre picturile artistului, acompaniate de câteva decupaje critice (Mihai Cimpoi, Delavrancea, Ion Frunzetti, Octavian Goga, Ioan Holban, Ionel Jianu, Cristian Livescu, Emilian Marcu, G. Petrașcu, Cassian Maria Spiridon, Francisc Șirato, Ana Șuşnea, Valeriu

Șuşnea, Ilarie Voronca, N.N. Tonitza, K.H. Zambaccian), care mărturisesc implicit una dintre ipostazele genialității. Dintre toate, rețin aprecierile lui Iser: „Nu cunosc afară de Andreescu alt pictor român care să fi fost atât de profund pictor. El ne apare și astăzi drept cel mai personal, care n-a făcut niciodată literatură. Școala de la Barbizon l-a păstrat al ei pentru totdeauna. Tablourile lui n-au nimic anecdotice. Ele sunt pur și simplu pictură. Talent precoc, fără îndoială. Sobrietatea culorii lui este incomparabilă. Subiectele, de o simplitate totală: o floare, doi copaci, un fruct. Aceasta, acum șase decenii, în mijlocul culturii noastre artistice influențate de atâtea păreri lăaturalnice”.

FAMILIA
Nr. 5 • mai 2005 • REVISTĂ DE CULTURĂ

Nr. 7-9/2024

Revista orădeană ne întâmpină cu un sumar bogat, divers, întâietate având de-a lungul paginilor totuși poezia. Astfel, evidențiez grupajul de texte (*Morning Poets* – shoturi de rea-

litate poetică) selectate de Andrei Zbirnea, grupaj ce propune „incursiuni” în creațiile lui Alin Dimache, Ioanei Dragoș, Mihai Manole, Mirunei Romanciuc, Briseis Stan, Ralucai Urse. Un plus pentru Miruna Romanciuc. Dar maratonul poetic nu se oprește la această „colecție” de texte; am remarcat îndeosebi contribuțiile Violetei Savu („Când ochiul exterior vede mai mult decât lăuntricul, / mă tem de forța luminii tăind în lamele valurile / spumegând pe suprafața unei ape până atunci stătătoare. // Plaja lacului este neagră și castele de nisip se încovoie / sub mormane de alge uleioase. / Îmi acopăr buzele într-o înspăimântată mirare. / De pe degete gust otrava întunericului: / Depresia.” – *Bizar nu înseamnă frumos*), Ștefan Manasia, Aleksandar Stoicovici. Trebuie să recunosc, nu mi-au plăcut poemele lui Tudor Crețu – le-am găsit ușor artificiale, în ciuda unor jocuri de cuvinte inedite și a unor imagini artistice extrem de sugestive. Am apreciat din cale-afară interviul lui Andrei Zbirnea cu Yusuf Parvez, solist al trupei de black metal norvegienne Dodheimsgard. M-a bucurat deschiderea *Familiei* pentru genuri de muzică prea puțin „conforme” cu ceea ce se poartă prin jurnalismul cultural autoh-

ton. Pentru cine e curios, poate nu ar strica să consulte, de exemplu, ce înseamnă industria muzicală în Norvegia... Ce surprize ne mai oferă numărul curent? Un „box office” al textelor în proză, printre semnatori întâlnindu-i pe Florin Ardelean (*Ionică*), Iulian Bocai (*Melodramă cu apocalips*), George Cornilă (*Greenwich village*), Dumitru Crudu (*Roxana*), Alexandru Jurcan (*Zece ficțiuni flash*), Adrian Mureșan (*Roots*), Flavia Teoc (*Kir Varaengi*) și mai ales Sabina Yamamoto (*Blue line*). Întorcându-mă spre primele pagini ale revistei, mai consemnez „opinia de rezervă” a lui Miron Beteg cu privire la realitățile politice nefericite ale contemporanului, apoi câteva volume prezentate de Dan Liviu Boeriu (despre *Ca într-o povestire de Carver*, de Mihai Duțescu), Andreea Pop (*aes alienum*, de Mihók Tamás – „un șaman lingvistic în toată încercarea asta de rafinare a diferențelor la care se înhamă în *aes alienum* – un spectacol savuros”), Florin Ardelean (*Sfânta tinerețe legionară*, de Roland Clark). De neratat medalionul-remember *Gluck misteriosul* al lui Adrian Gagi.

Pagină realizată de Marius MANTA

Cea de-a 34-a ediție a Festivalului a fost una spectaculoasă în totul, cuprinzând un număr impresionant de spectacole și evenimente conexe: expoziții, conferințe, lansări de carte etc. În această perioadă, Bucureștiul a stat sub zodia teatrului, sălile de spectacol fiind luate cu asalt de public, ca și spațiile nonconvenționale. Amplul proiect cultural este produs de UNITER – Uniunea Teatrală din România, fiind finanțat de Ministerul Culturii. Coproducători au fost Primăria municipiului București prin ARCUB – Centrul Cultural al municipiului București, Direcția de Cultură a municipiului București și Societatea Română de Televiziune, iar parteneri, Institutul Cultural Român și Teatrul Național „I.L. Caragiale” din București.

Ediția din acest an s-a aflat sub semnul „Dramaturgiilor posibilelor”, având drept curatori pe Mihaela Michailov, Călin Ciobotari și Ionuț Socu. Ei au ales 31 de spectacole din țară, 12 spectacole de teatru independent, zece spectacole educaționale, la care s-au adăugat spectacole-lectură ale unor noi texte din dramaturgia originală contemporană. Nu au lipsit dezbaterile pe diferite teme, conferințele și workshopurile, momentele speciale dedicate unor mari artiști ai scenei. A existat și o secțiune a spectacolelor invitate din străinătate, aparținând unor importanți regizori și producători, una a teatrului radiofonic, cât și un bogat eveniment-partener – Bienala de scenografie.

Mihaela Michailov a subliniat că Festivalul este un spațiu de dezbateră și reflecție într-o lume dominată de conflicte globale acute. Dar și „un cadru de prezentare a unor spectacole cu limbaje estetice puternice și un context al educării reciproce, al pedagogiei viitorului, al construcției unei relații solide, responsabile și angajante cu publicurile de azi și de mâine”. Sigur, orice formulă de concepere, de organizare a unui eveniment de o asemenea anvergură este oricând perfectibilă, dar cel mai important lucru petrecut au fost întâlnirile dintre oameni, dintre creatori și public, sentimentul, atât de plăcut, de încurajator, de *comuniune*. Clike dense de emoții, idei, trăiri, imagini care rămân întipărite în memoria afectivă, seri admirabile de teatru petrecute împreună, un minunat timp suspendat parcă, sustras cotidianului, diurnului banalității, rutinei.

Expoziții

Am văzut expozițiile (concepute de Emil Boroghina, mereu activ, însuflețit de noi idei, având laudabile inițiative) din foaierea Sălii „Ion Caramitru” a Teatrului Național, consacrate jubileului

**Festivalul Național de Teatru
(18–28 octombrie)**

Câteva secvențe

creației regizorului Silviu Purcărete, autor a peste o sută de spectacole de teatru, teatru de păpuși, de animație, operă. O măturie vie a excelenței în teatru, o trecere în revistă a unor momente de grație din cariera marelui regizor. Aceste „Infinite metamorfoze” (titlul inspirat al albumului Mihaelei Marin) sunt surprinse de talentata fotografă, care a urmărit îndeaproape activitatea celebrului regizor. Remarcabil, din cuprinsul albumului, este și eseul *Corpuri lucide – ce învăț din teatrul lui Silviu Purcărete*, aparținând criticului Sebastian-Vlad Popa. Tot în cadrul modulului „Silviu Purcărete. 50 de ani de creație” a fost lansat volumul bilingv „TNC – Purcărete & Boroghina. Pelerini în marele teatru al lumii/NTC – Purcărete & Boroghina. Pilgrims of the Great Theatre of the World” (Editura Institutului Cultural Român). Nu eram în acea zi la festival (am ajuns mai târziu), dar m-am întâlnit cu Ludmila, care mi-a dăruit somptuosul volum, o realizare de excepție din toate punctele de vedere. Monografia (publicată și într-o versiune în engleză), prezintă, așa cum notează editura, „povestea unui timp de aur al dialogului teatrului românesc cu teatrul lumii. Eroii ei sunt Teatrul Național Craiova și doi maeștri: Silviu Purcărete și Emil Boroghina”. Parcurgi fastuoasa lucrare, privind defilarea imaginilor din spectacole, citești ce spun importanți oameni de teatru despre regizorul Silviu Purcărete, îndeosebi despre spectacolele create de acesta la Teatrul Național din Craiova, și îți dai seama cât de bogați suntem având asemenea artiști-demiurgi.

Un alt eveniment notabil a fost deschiderea Bienalei de scenografie, chiar în timpul FNT-ului, ceea ce reprezintă, după cum amintesc organizatorii, o continuare a Trienalei de scenografie, revenită după o întrerupere de 32 de ani, o recuperare necesară, o experiență îmbogățită, extinsă, revitalizată. Bienala a avut mai multe secțiuni, cea din noul spațiu din Piața Amzei aducând în fața vizitatorilor cele mai valoroase creații românești (decoruri și costume) din ultimii ani. Foarte interesantă a fost secțiunea „Young Design”, cuprinzând creații ale studenților la scenografie. Expozițiile,

• A douăsprezecea noapte

• Oedip

destinate specialiștilor, dar și publicului larg, au oferit o privire de ansamblu asupra realizărilor din domeniul scenografiei, cât și asupra tendințelor actuale din designul de scenă românesc. Și nu numai, pentru că, la sediul Universității de Arhitectură „Ion Mincu”, au fost expuse și câteva proiecte de renovare a teatrelor românești, care ar putea să capete o nouă și atrăgătoare înfățișare modernă.

Întâlnire cu doamnele secretare literare

Acest lucru s-a petrecut într-o dimineață însorită, când am mers la Piața de Cultură, în Amzei, la o dezbateră cu tema *De ce avem nevoie să reconstituim genealogia feminină a teatrului din România?* (parte din proiectul „Arhiva feministă de teatru FEM100”). Am asistat la o prezentare a expoziției online „Secretariate literare: femei în arhiva scenei” (curator, Raluca Sas-Marinescu), moderatoare fiind Mihaela Michailov. Le-am ascultat pe Raluca Sas-Marinescu, Anca Hațiegan, Miruna Runcan, Cristina Modreanu, pentru început curatoarea expoziției subliniind următoarele: „Doamnele care însoțesc acest demers însumează 155 de ani de experiență. Femeile care au

contribuit la această expoziție – cu măturii, fotografii, materiale din arhivele personale – adună mai mulți ani de teatru decât încearcă să acopere acest proiect, a cărui perioadă de cercetare este 1920-2020. Elisabeta Pop, Roxana Croitoru, Anaid Tavitian, Adriana Popescu și Mona Caița reprezintă modelele absolute de reziliență, tenacitate, dedicație dar, mai presus de toate, o camaraderie unică în peisajul teatral românesc. Le-am selectat pentru această expoziție pentru ca prin munca lor să demonstrăm necesitatea păstrării compartimentului de secretariat literar în teatru, înțeles ca suma beneficiilor vizibile și invizibile pe care le poate aduce unui teatru. Privim înapoi ca să înțelegem ce putem avea în față”. Expoziția am urmărit-o, mai târziu, când am găsit un răgaz, dar la întâlnirea despre care scriu am avut plăcerea să aud și niște măturii în direct, de la unele doamne secretare literare de vocație și de o viață, Adriana Popescu (dumneaei este încă în activitate, la Teatrul Național București) și Roxana Croitoru. De la Oradea, infatigabila Vetuța Pop, ageră, tânără în spirit, a trimis un mesaj plin de umor, spunând că este alături de noi („m-am retras din vitrină, nu și din prăvălie”, invocând vârsta ei înaintată). Ea rămâne însă un model absolut de dedicare, tenacitate, creativitate, ținută intelectuală, un cert reper de valoare, unul deosebit de luminos, o figură culturală a secretariatului literar dăruit întru totul profesiei sale.

Raluca Sas-Marinescu este autoarea unei reușite expoziții care dezvăluie celor interesați aspecte importante și mai puțin cunoscute (unele privind și viața personală) din munca unui secretar literar, ținând de conceperea caietelor-program, de păstrarea arhivei (care este memoria teatrului), de implicarea în configurarea repertoriului, a programului estetic al unui teatru, de corespondența cu artiștii, de lucrul lor la un spectacol, ca dramaturgi, de ținerea unui jurnal de repetiții (remarcabil fiind cel redactat de Roxana Croitoru la „Hamlet”, spectacolul lui Vlad Mugur de la Naționalul Clujean). În fine, despre faptul că acest personaj discret, secretarul literar, este un liant al tuturor compartimentelor din teatru, și dintre acesta și public. Un rol de mare însemnătate, așadar!

Cu două spectacole am rămas în gând

Dintr-un festival foarte dens, bogat în evenimente (amintesc și maratonul lansărilor de carte, absolut extraordinar!), am plecat păstrând în minte imagini și având teme de reflecție, din două spectacole pe care mi-am dorit foarte mult să le văd, ambele purtând înconfundabilă semnătură a lui Andrei Șerban: *Oedip*, după Robert Icke, de la Teatrul „Bulandra” (un spectacol copleșitor, care ridică multe întrebări dure, incomode despre căutarea de sine și a adevărilor esențiale, despre drama puterii) și „A douăsprezecea noapte”, de W. Shakespeare, de la Teatrul de Stat din Constanța, un regal absolut. O concepție inventivă, proaspătă, modernă, cuceritoare, o trupă excelentă!

Carmen MIHALACHE

Aflasem, cu mai mult timp în urmă, că faimosul festival de la Piatra-Neamț, cel mai vechi din România (datând din 1969), nu se va mai ține anul acesta. Și, dintr-odată, veni și minunata veste că totuși, cu mari eforturi, într-un timp scurt, de vreo lună și jumătate, o temerară și entuziastă echipă, coordonată de Gențiana Ionescu, a pregătit cea de-a 35-a ediție. Una extraordinar de bogată, care s-a revărsat ca o tolbă plină de daruri pentru toate categoriile de public, de parcă Moș Crăciun s-a grăbit să vină la Piatra-Neamț pentru iubitorii de teatru. Numai când priveai năstrușnicul afiș, te umpleai de bucurie! Artistul Romulus Boicu mărturisește că a creat cu plăcere imaginea festivalului de anul acesta, încercând o personificare a lui, așa cum îl știa din copilărie: „mare, cald și voios ca un Moș Crăciun al festivalurilor”.

Voi transcrie și gândurile Gențianei Ionescu, care sună ca o scrisoare de iubire pentru public (amintindu-mi de încântătoarele ei texte din caietul-program – unul antologic! –, la spectacolul *Cu dragostea nu-i de glumit* de Alfred de Musset): „Pentru că ne dorim ca această ediție aniversară să deschidă teatrul către cât mai mulți spectatori, spectacolele selectate acoperă o gamă variată de preferințe, reunind în programul festivalului atât comedii savuroase sau nostalgice, cât și drame contemporane, revizitări ale textelor clasice, dramatizări și versiuni muzicale, spectacole pentru copii și pentru întreaga familie, montări cu distribuții numeroase sau one-man show-uri, recitaluri-mărturisire, spectacole de teatru de păpuși (atât pentru copii, cât și pentru tineri și adulți). Teatrul Tineretului va deveni un spațiu al întâlnirilor și al regăsirilor cu artiști și creatori de teatru. Nu vor lipsi animațiile stradale, muzica și lansările de cartel! În cadrul acestei ediții vom revizita arhiva teatrului și vom edita un catalog cu informații sintetizate despre Festival începând din anul 1969 până în prezent și vom completa arhiva digitală a Festivalului, pe site-ul TT”.

Și totul a ieșit așa cum și-au dorit organizatorii: întâlniri și regăsiri între oameni, cu dorința de a trăi împreună mirajul teatrului. Am văzut o mulțime de grăitoare imagini, am auzit și am citit impresii, păreri despre minunatul eveniment, despre atmosfera creată de această sărbătoare. Pentru că, din păcate, de astă dată nu am fost la Piatra decât în trecere, o zi și jumătate, din mai multe motive combinate, unul dintre ele fiind și acela că văzusem multe spectacole din program cu alte ocazii festivaliere sau la premiere. Așa cum este cazul cu spectacolul teatrului-gazdă, „Trei surori” de A.P. Cehov, în regia lui Theodor-Cristian Popescu, despre care am scris o cronică în *Ateneu*.

Triumful spiritului

După extrem de scurta mea descindere la festival, mă voi opri la un recital de excepție, păstrând foarte vie amintirea acelei serii atât de speciale. Sala teatrului era plină ochi, nu puteai să arunci un ac, cum se zice, iar liniștea în care se ascultau vorbele actriței Oana Pellea era una încărcată de emoție, de trăire. Mă refer la *Evadarea*

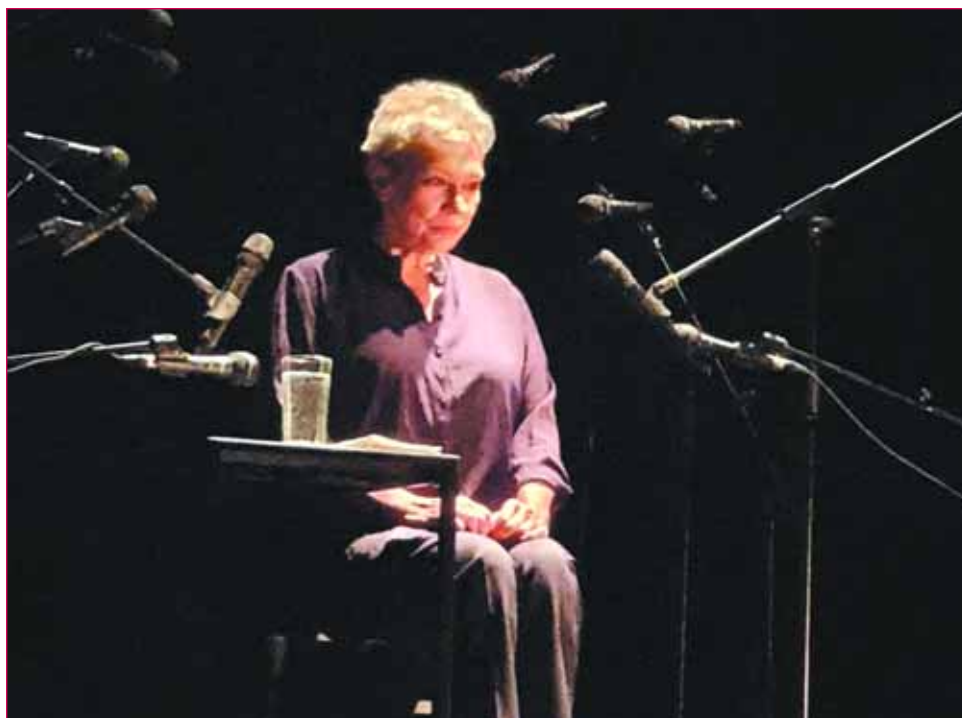
**Teatrul Tineretului Piatra-Neamț
12-27 noiembrie 2024**

Ca o tolbă plină de daruri pentru marele public

tăcută de Lena Constante, dramatizare, regie și interpretare Oana Pellea, scenografie, Vladimir Turturică, o producție a Teatrului Național „Ion Luca Caragiale” București.

Lena Constante, artist plastic, scenografă, etnolog, a fost o martiră a infernului din închisorile comuniste, unde a fost aruncată pe nedrept, în mod absurd, fiind complet nevinovată. A făcut parte din lotul Pătrășcanu doar fiindcă a fost colegă cu Elena

Pătrășcanu (soția cunoscutului intelectual comunist), cele două artiste fiind fondatoarele Teatrului Țandărică din București. A stat în detenție 12 ani, dintre care opt la izolare, în condiții subumane, de cruntă teroare. Dar a rezistat. Cum? Agățându-se de cuvinte, de imaginile și amintirile depozitate în mintea ei. De credința în Dumnezeu. „Cuvintele m-au ajutat să rezist”, a povestit Lena Constante în cele două cărți scrise după ce a ieșit din temniță:

Evadarea tăcută și Evadarea imposibilă. Și cuvinte știa multe, pentru că era poliglotă, și avea și o imaginație bogată, de artistă sensibilă, creativă. Dar neavând nimic de scris la îndemână, a creat și recreat totul, o mulțime de povești, de proiecte, doar în minte. Ce formidabilă dovadă că totul se află acolo! În spirit.

Despre fantastica (acesta e cel mai potrivit cuvânt) tărie interioară, de caracter, despre curajul uluitor al acestei femei, victimă a torționarilor regimului comunist, a depus mărturie, cu cea mai mare economie de mijloace, actrița Oana Pellea. Cu adâncă smerenie, fără să joace, să interpreteze, ea dorind să transmită, cu cea mai mare simplitate, într-un regim de austeritate a rostirii (fără gesturi, mișcare) doar o experiență umană la limită, o cutremurătoare lecție de viață. Despre triumful spiritului. Îmbrăcată într-un modest costum negru, stând pe un scaun, înconjura de un desis de microfoane, care desenează și patruleterul unei celule de izolare, Oana Pellea, cu o incredibilă, mistuitoare forță de expresie, a ținut spectatorii cu răsuflarea tăiată, care au aplaudat-o îndelung, profund tulburați, la sfârșitul acestui recital excepțional, de o intensitate copleșitoare.

Carmen MIHALACHE

Ziua Dramaturgiei Românești

Centrul de Cultură „George Apostu” Bacău a sărbătorit, pe 13 noiembrie, *Ziua dramaturgiei românești*, aducând mai aproape de public dramaturgia românească a prezentului și opera autorilor autohtoni ale căror texte au fost montate pe scene din țară și nu numai. Din anul 2019, *Ziua dramaturgiei românești* este celebrată pe 13 noiembrie, în amintirea premierei spectacolului *O scrisoare pierdută*, de Ion Luca Caragiale, care a avut loc pe scena Teatrului Național din București pe 13 noiembrie 1884.

Cu această ocazie, Teatrul Dramatic „Fani Tardini” Galați și-a lansat proiectul *LECTURI*, prin prezența actorilor Ana-Maria Ciucanu și Mihai Păun, care au citit fragmente din piesa „Toate lucrurile pe care mi le-a luat Alois”, de Cosmin Stănilă (n.1994), actor și autor dramatic, ale cărui piese sunt montate în teatrele din țară și din străinătate. Experiența lui Cosmin a început în 2020 la rezidența Drama 5, de la Reactor de creație și experiment, unde a scris *Toate lucrurile pe care mi le-a luat Alois*. Textul a câștigat selecția rezidenței și a fost transpus scenic de regizorul Andrei Măjeri. Actrița Emöke Kató a fost laureata Premiului UNITER pentru *Cea mai bună actriță în rol principal*. Printre alte reușite ale tânărului autor amintim și participarea, în anul 2022, la concursul de dramaturgie al Centrului pentru Teatru din Republica Moldova, cu piesa *Alegerea domnului Macabeș*, premiată și pusă apoi în scenă la Teatrul Național din Chișinău. Textul *Cum s-a îndrăgostit domnul Gherase de Clara Smith* a fost montat de regizorul Doru Vatavului la

Teatrul Național din Cluj-Napoca, fiind nominalizat la Premiile Uniter, la categoria *Cel mai bun text românesc montat în premieră absolută*.

În cadrul evenimentului, actorul Mihai Păun a făcut cunoscut și proiectul „P9 – teatru românesc contemporan”, inițiat în 2022 de Radu Horghidan și Toma Florin, un demers prin care Teatrul Dramatic Galați susține și dezvoltă dramaturgia contemporană românească.

În programul *Zilei dramaturgiei românești*, invitata Irina Zlotea, critic de teatru și editor de carte la Fundația Culturală „Camil Petrescu”, a prezentat obiectivele a două inițiative importante pentru promovarea dramaturgiei românești: seria „Contemporan I Ro” (cuprinzând volume coordonate de teatroloagele Oana Borș și Ioana Anghel) și proiectul „Teatrul se (și) citește”, care vizează confirmarea și promovarea practicienilor din lumea scenei, în special a celor care „se ocupă” de textul pentru scenă sub diferite forme, de la scrierea propriu-zisă până la adaptare și traducere.

Despre provocările procesului teatral – de la scrierea piesei până la transpunerea sa pe scenă – a vorbit Carmen Mihalache, critic de teatru și directoarea revistei „Ateneu”, care s-a referit la „Drumul de la text la spectacol”, conturând câteva noi direcții din dramaturgia actuală și reliefând munca de echipă caracteristică teatrului, artă colectivă.

Programul cultural pentru anul 2024 al Centrului de Cultură „George Apostu” se desfășoară sub genericul „Patrimoniul – valoare și valorizare”. (A)

ACTUL IV

SCENA 3

Intră Caterina și Grumio.

GRUMIO: Nu pot, îți jur, mi-e teamă
că m-omoară.
CATERINA: Cu cât mi-e rău,
cu-atât mai rău se face.
M-a luat de soață să mă-nfometeze?
La ușa tatei, chiar și cerșetorii
Primesc rapid pomană dacă plâng;
Iar dacă nu, sunt miluiți de alții.
Dar eu, cea care n-am cerșit vreodată
Și n-am avut nevoie să cerșesc,
Sunt moartă-acum de foame,
pic de somn;
Nu pot dormi, că țipă, și-nghit doar...
Certuri. Și ce e și mai enervant,
Cică, la el asta se cheamă-amor;
Ai zice că de dorm sau de mânânc
Mă paște-o boală grea
sau însăși moartea.
Adu-mi, te rog, ceva, orice ar fi,
Numai să pot mânca și eu ceva.
GRUMIO: Ce-ai zice de-o copită
de vițel?
CATERINA: E excelent, te rog
să mi-o aduci.
GRUMIO: Mă tem că-i iritantă
pentru bilă.
Ce zici de-o burtă friptă numai bine?
CATERINA: Mi-ar place mult,
adu-mi-o, dragă Grumio.
GRUMIO: Nu știu; mă tem că,
zău, atacă bila.
Ce-ai zice de-o friptură cu muștar?
CATERINA: Îmi place mult acest fel
de mâncare.
GRUMIO: Da, dar muștarul e puțin
cam iute.
CATERINA: Atunci, friptura
fără de muștar.
GRUMIO: Păi nu, vreau să mânânc
muștarul;
Altfel, nu vezi friptură de la Grumio.
CATERINA: Cum vrei: și cu muștar,
și fără el.
GRUMIO: Atunci va fi muștar
fără de friptură.
CATERINA: Hai, pleacă, slujitor perfid
(il lovește),
Căci văd că-mi dai doar vorbe
de mâncare.
Dea ciuma-n tine și-n voi toți aceia
Ce faceți haz de suferința mea!
Hai, pleacă, ieși afară când îți spun.
(Intră Petruccio și Hortensio
cu mâncare.)
PETRUCCIO: Ce face Cati-a mea?
Cum, deprimată?
HORTENSIO: Signora, cum te simți?
CATERINA: Mi-e rău de tot.
PETRUCCIO: Înseninează-te,
zâmbește-mi,
Uite, dragă, ce grijuliu sunt eu,
Cum îți găsesc și te servesc eu însumi.
Și fapta asta bună, scumpă Cati,
Merită mulțumiri. Cum, nicio vorbă?
Deci nu-ți place. M-am străduit
degeaba.
Hai, luați mâncarea.
CATERINA: Las-o-aici, te rog.
PETRUCCIO: La cel mai mic serviciu
se zice
Îți mulțumesc. Și îmi vei mulțumi,
Altfel, nu vei mânca.
CATERINA: Îți mulțumesc.
HORTENSIO: Signor Petruccio,
nu-i frumos ce faci.
Signora Cati, îți țin companie.
PETRUCCIO (aparte): Hortensio,
mânâncă tot, de ții la mine.

William Shakespeare

Îmblânzirea scorpiei

Comedia *Îmblânzirea scorpiei* a fost scrisă de William Shakespeare între anii 1590 și 1594 și publicată pentru prima dată în 1623, în celebra ediție *Folio* îngrijită de doi foști colegi și prieteni ai marelui dramaturg. A fost tradusă în românește de Dan A. Lăzărescu (1957) și, mult mai recent, de Violeta Popa (2016), a cărei versiune a apărut în volumul al IV-lea din seria dedicată lui Shakespeare la Editura Tracus Arte din București. Traducerea Elenei Ciobanu, din care fac parte fragmentele selectate mai jos, va fi publicată în curând la aceeași editură, în volumul al XVII-lea, în cadrul seriei revizuite din același proiect coordonat de George Volceanov. În acest volum vor fi incluse alte două comedii shakespeareiene: *Troilus și Cresida* și *A douăsprezecea noapte*, în traduceri măiestrite de Lucia Verona și George Volceanov.
Dincolo de „acuzatiile” feministe ale zilelor noastre, criticii nu au decis definitiv dacă „scorpia” Caterina este cu adevărat îmblânzită sau doar se preface. Această dilemă rămâne în seama cititorilor.

Să-ți meargă drept la inima ta blândă!
Mânâncă iute, Cati; și-acum, scumpo,
Ne-ntoarcem iar la taică-tu acasă
Și vom petrece-așa cum se cuvine,
Cu haine de mătase, pălării,
Inele de-aur, gulere înalte,
Dantele, crinolone, evantaie,
Brățări de chihlimbar și tot dichisul,
Eșarfe și mărgele fără număr.
Ei, ai mâncat? Te-așteaptă croitorul
Să te îmbrace toată-n broderii.

(Intră croitorul.)

Scoate rochița, croitorule,
Și garnitura.

(Intră pălărierul.)

Tu ce dorești, Signor?
PĂLĂRIERUL: Eu vin cu pălăria
comandată.
PETRUCCIO: Păi ce, ai modelat-o
pe-un castron?
Ce catifea bălțată și pleoștită!
Zici că-i o scoică șmecheria asta,
O nucă, zău, un fleac, o bonețică
De bebeluș. Ia-o de-aici îndată,
Hai, vreau să-mi arăți una mai mare.
CATERINA: Nu vreau mai mare,
că așa-i la modă,
Din astea poartă doamnele acum.
PETRUCCIO: Când vei fi doamnă,
vei purta și tu.

Dar nu 'nainte.
HORTENSIO: Mai e până atunci.
CATERINA: Sper, domnule, c-am voie
să vorbesc;
Și voi vorbi. Nu-s vreun copil naiv.
Alții mai buni ca tine m-au răbdă.
De nu suportă, pui mâna la ureche.
Din gură am să îmi revărs năduful,
Căci inima-mi plesnește de-l ascund;
Ca ea să nu-mi plesnească, voi vorbi
Exact cum am eu chef, fără să m-abțin.
PETRUCCIO: Că bine zici, e doar
o tichiută;
E-o turtă de mătase, o plăcintă.
Zău, te iubesc când zici că nu îți place.
CATERINA: Că mă iubești ori nu,
mie îmi place,
Pe-asta o vreau; altfel, nu iau niciuna.

(Iese pălărierul.)

SCENA 5

Intră Petruccio, Caterina,
Hortensio, însoțiți de servitori.

PETRUCCIO: Ei, haide-odată,
pentru Dumnezeu,
Să-l vizităm din nou pe tatăl nostru.
Dar cum mai strălucește luna, Doamnel!
CATERINA: Ce lună? Asta-i soarele,
nu-i luna.
PETRUCCIO: Eu zic că luna
strălucește-așa.
CATERINA: Eu știu că soarele
lucește-așa.
PETRUCCIO: Ba jur pe fiul mamei,
și-ăla-s eu,
Că, de nu-i lună, stea sau ce poftesc,
Eu nu mai merg deloc la taică-tău.
(Către servitori) Luați și duceți
cail înapoi.
Întruna-s contrazis, întruna!
HORTENSIO: Hai, zi ca el; altfel,
nu mai plecăm.
CATERINA: Să mergem înainte, hai,
te rog,

Și fie lună, soare sau ce vrei;
Zi-i candelă, de-ți place, și de-acum
Îți jur c-așa va fi și pentru mine.
PETRUCCIO: Eu spun: e luna.
CATERINA: Știu că este luna.
PETRUCCIO: Ba spui minciuni;
ăsta-i măritul soare.
CATERINA: Măritul soare, -atunci,
Doamne din Ceruri;
Dar nu e soare când tu zici că nu-i,
Iar luna-i la chermul minții tale.
Oricare nume-i dai, exact așa-i,
Si-așa va fi și pentru Caterina.
HORTENSIO: Hai că ai câștigat,
Petruccio.
PETRUCCIO: Dă-i înainte, hai!
Ca bila care-i
Norocoasă dacă o ia pieziș.²
Ia stai, că vine cineva.

(Intră Vincentio.)

(Către Vincentio) Domniță scumpă,
bună dimineața.
Unde-ai plecat? Zi, scumpă Cati,
sincer,
Ai mai văzut vreo doamnă-așa
sprintară?
Pe-obrajii ei se-ntrec albul și roșul!
Ce stele sunt pe cer așa frumoase
Ca ochii ei pe chipul ei celest?
Frumoaso, bună ziua, înc'o dată.
Strânge frumoasa-n brațe,
scumpă Cati.

HORTENSIO: O să-l înnebunească
pe omul ăsta luându-l drept femeie.
CATERINA: Boboc de fată proaspătă
și dulce,

Unde te duci sau unde-ți este casa?
Copil frumos, ferece-ai tăi părinți;
Și mai ferece decât ei, bărbatul
Menit de stele bune să te aibă
Tovarășă încântătoare-n pat³.
PETRUCCIO: Ei Cati, zău,
doar n-ai înnebunit:
E un bătrân zbârcit, trecut, uscat,
Iar nu o fetișcană, cum zici tu.
CATERINA: Bătrâne, iartă-mi ochii
ce-au greșit,
Au fost orbiți de soare-atât de tare,
Că orice văd doar verde mi se pare.
Acum observ, ești tată venerabil;
O luasem razna, iartă-mă, te rog.
PETRUCCIO: Iart-o, bătrâne bun,
și spune-acum

Unde te duci: de-avem același drum,
Ne bucurăm de compania ta.
VINCENTIO: Cinstit Signor și veselă
domniță
Ce m-ați surprins cu-acest salut ciudat,
Eu mă numesc Vincentio, din Pisa.
Am un băiat la Padova, mă duc
Să-l vizitez, nu l-am văzut de mult.
PETRUCCIO: Și cum îl cheamă?
VINCENTIO: Lucentio, Signor.
PETRUCCIO: La țanc; la țanc
și pentru fiul tău.

Ești venerabil și, în plus, prin lege,
Am dreptul să îți spun „iubite tată”.
Băiatul dumitale s-a-nsurat
Cu sora soatei mele-aci de fată.
Nu te mira, nu te-ntrista, -i bogată,
E nobilă și are nume bun,
Și are-n plus atâtea calități
Că poate fi soție-oricărui nobil.
Vincentio, te-mbrățișez, bătrâne;
Să mergem să-l vedem pe fiul tău,
Sosirea ta-l va bucura nespus.
VINCENTIO: E-adevărat? Sau doar
vă place vouă,
Năstrușnici călători, să v-amuzați
Pe seama celor ce-i găsiți în cale?
HORTENSIO: E-adevărat, bătrâne,
te asigur.
PETRUCCIO: Vino cu noi și vei vedea
c-așa e,
Acum nu ne mai crezi de-atâtea glume.

(Iese toți, în afară de Hortensio.)

HORTENSIO: Ei, da, Petruccio,
asta-mi dă curaj.
Mă duc la văduvă! De-o fi căpoasă,
Hortensio știe lecția: nu se lasă.

(Iese.)

Traducere de
Elena CIOBANU

Note

- În epoca elisabetană, muștarul și carnea de vită erau, alături de usturoi, ceapă, praz, piper, miere, vin și dulciuri, pe lista alimentelor nerecomandate persoanelor cu temperament coleric.
- Aluzie la jocul de popice, unde bila care se rostogolește puțin pieziș după ce este aruncată poate fi câștigătoare.
- În aceste versuri, Caterina parafrazează un pasaj din *Metamorfozele* lui Ovidiu (IV, 396-397), în care Salmacis laudă virtuțile lui Hermafroditus, pe care multe femei și l-ar dori „tovarăș de pat”. În această schimbare de sex a referențului, Jonathan Bate vede o subtilă ironie la adresa lui Petruccio și o primă victorie lingvistică a Caterinei asupra lui.

Teatrul Național din Iași, în sărbătoare

Începutul de iarnă (într-o zi chiar a fulguit ușor) m-a prins la Iași, unde toate drumurile mele duc spre teatru. Așa a fost și acum, când am participat la o adevărată sărbătoare: „Zilele Teatrului Național”, ediția a II-a, desfășurată în perioada 1-6 decembrie, un important eveniment, întrucât celebrează 128 de ani de la inaugurarea clădirii Naționalului ieșean (1 decembrie 1896) și 208 ani de la primul spectacol în limba română, „Mirtil și Hloe” (27 decembrie 1816). Festivalul a avut un program bogat, bine gândit, astfel încât să arate cele mai valoroase spectacole din ultimele două stagioni. Cele șapte spectacole au fost *O tragedie veninoasă* de Thomas Middleton, în regia lui Silviu Purcărete, *Frici* de Ana-Sorina Corneanu, în regia Irinei Popescu-Boieru, *Lysistrata, dragostea mea* de Matei Vișniec (regia, Zalán Zakariás), *Haga* de Sasha Denisova (director de scenă, Cristian Hadji-Culea), *Antologia dispariției, Orașul cu fete sărace*, după Radu Tudoran, în regia lui Radu Afrim, autor și al scenariului la *Antologia*, bazat pe proză contemporană feminină semnată de Ștefania Mihalache, Anca Vieru, Lorina Bălțeanu, Ruxandra Burcescu, Lavinica Mitu, Simona Popescu. Radu Afrim are un *feeling* pentru Iași și o comunicare specială cu actorii Naționalului, astfel că a semnat cea de-a zecea colaborare cu Teatrul, *Zi de bucurie* de Arne Lygre, care a avut premiera în timpul festivalului.

• Haga

Nu au lipsit evenimentele conexe: expoziția „Teatrele realizate de Fellner & Helmer. Reflecții subtile asupra specificităților locale și a valorilor identitare” (realizată, la inițiativa Forumului Cultural Austriac București, de arhitecta și specialistă în monumente istorice Loredana Stasisin, în parteneriat cu Teatrul Național ieșean), lansarea de carte „Radu Afrim, picătura prințului Rupert” de Ada Lupu, actrița Naționalului ieșean, și dezbaterii „Fuziuni estetice, direcții și contextualizări în dramaturgia contemporană”, moderată de scriitorul Matei Vișniec, participanți fiind dramaturgii Sasha Denisova, Sofia Kapsourou, Elise Wilk, Doru Vataului, Florin Lăzărescu.

Dramaturgia urgenței, teatrul politic

Piesa *Haga* a Sashei Denisova, autoare de teatru din Ucraina, este scrisă „la cald”, imediat după ce Rusia i-a invadat țara. Se înscrie în ceea ce se numește dramaturgie a urgenței, conținând documentare la fața locului, informații concrete, emoții, revoltă, atitudine. Tema acestui război neașteptat, cumplit de nedrept, care a uimit pe toată lumea, este abordată acum în mai multe piese de teatru, în Ucraina existând echipe de lucru care scriu texte inspirate din dureroasa realitate. Piese sunt apoi jucate, oamenii de teatru continuându-și activitatea ca să-și îmbărbăteze semenii, pentru ca ei să

reziste în fața suferinței, a situațiilor anormale, a absurdului care a năvălit în viața lor. Aceste atrocități, aceste crime împotriva umanității se cer pedepsite, dar dreptatea întârzie, așa că Sashei Denisova nu i-a rămas decât să-și imagineze că Putin și acoliții săi vor apărea în fața Curții Penale Internaționale de la Haga și vor fi trași la răspundere. O ficțiune salvatoare, o mică supapă de aerisire, de evadare din coșmarul care durează de peste doi ani. Mă așteptam la mai mult de la un astfel de text, dar el e cam discursiv, expozițiv pe alocuri, fără tensiune, forță dramatică; deși are un punct de pornire cu un mare potențial de sensibilitate, de emoție, din moment ce eroină este o fetiță, prin ochii căreia se vede întreaga grozăvie a unui război care i-a răpit copilăria. Sunt multe personaje care defilează în piesă, cunoscuți ca făcând parte din șleahta lui Putin, ei apărând la rampă doar ca să pledeze pro domo. Ideea regizorului Cristian Hadji-Culea de a-i pune pe actori să poarte măști supradimensionate, cu chipul adevăraților criminali de război (Kadîrov, Prigojin, Soigu etc.) e spectaculoasă, cu putere de impact. Viziunea sa exploatează expresivitatea jocului de proporții (Putin este înfățișat ca o fantoșă uriașă), exprimând clar ierarhia puterii, apoi contrastele dintre normal și anormal, dintre grația și frumusețea

artei și ororile comise de oameni, în vremuri de război, așa cum vedem în proiecția unei imagini din „Lacul lebedelor”, în timp ce în fața scenei se scâlbăie grotesc, în tutu-uri zdrențuite, murdare, figurile sinistre de criminali de război. E o montare în stil brechtian, cu songuri (e foarte bună, convingătoare, empatică Diana Roman, interpreta fetei), fără a-și dori însă o distanțare; dimpotrivă, scopul este să trezească conștiințe și sentimentul de solidaritate, de recunoștință față de cei care luptă acum pe front, în Ucraina, apărându-și țara, dar și libertatea noastră, așa după cum exact afirmă regizorul în caietul-program. Unul excelent, alcătuit de Cristina Rădulescu și Silvia Ghilaș: amplu, serios documentat, ca un dosar tematic. Înțeleg perfect sensul acestui spectacol; el este unul necesar în astfel de vremuri, când în lume se aude mult zgomot de arme, și tot mai aproape de noi. Lumea pare că și-a ieșit din țâțâni. Iar artiștii nu pot să rămână indiferenți; ei reacționează în felul lor, conștienți de pericolul care amenință cele mai de preț lucruri ale oamenilor: pacea, liniștea, înțelegerea, iubirea. „Democrația nu cade din cer”, avertizează un mare istoric al comunismului, Thierry Wolton; pentru ea trebuie să lupti mereu. Mai cu seamă când unii au în continuare visuri imperiale și lucrează pentru asta neobosit. „Avem spioni în toate partidele din Europa”, sună o replică din *Haga*. Un spectacol cu scenografia semnată de Dragoș Buhagiar și Andrada Chiriac, cu text adaptat și cu versuri de Florin Lăzărescu, cu video-design de Andrei Cozlac, muzică de Mihai Cornea și cu o numeroasă distribuție alcătuită din: Diana Roman, Petronela Grigorescu, Ada Lupu, Doru Aftanasiu, Daniel Busuioc, Ionuț Cornilă, Dumitru Năstrușnicu, Dumitru Georgescu, Horia Veriveș, Adi Caraeleanu, Mălina Lazăr, Haruna Condurache, Cosmin Maxim, Răzvan Conțu, Andreea Boboc, Robert Agape, Radu Homiceanu, Doina Deleanu, Catinca Tudose, Radu Ghilaș, Andrei Sava.

A fost un real prilej de bucurie pentru mine să văd o trupă atât de valoroasă, cu varietate de tipologii, de vârste, de stiluri de joc, dar funcționând impecabil, ca un tot armonios, urmând viziunea regizorală.

Voi reveni, într-un număr viitor al revistei (care trebuie să ajungă acum, repede, la tipar) la spectacole văzute, la cele din ținuturile lui Afrim, și la premiera acestuia cu o piesă norvegiană, „Zi de bucurie”, unde totul se termină cu o senină împăcare, cu multă tandrețe. După care tânjim mereu, chiar dacă nu o recunoaștem.

Pagină realizată de
Carmen MIHALACHE

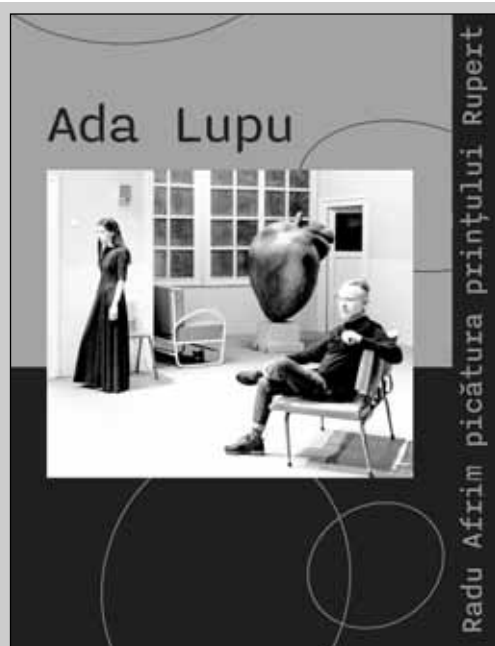
Scriind despre o ființă paradoxală

Cartea actriței Ada Lupu, lansată în festival, a fost prezentată de criticul Maria Zărnescu, ea fiind și cea care s-a îngrijit de ediție, la eveniment fiind prezent și regizorul Radu Afrim. Volumul face parte din seria „Galeria Teatrului Românesc” a Fundației Culturale „Camil Petrescu”. Și pentru că are un titlu încifrat, reproduc cele scrise de autoare în cuvântul-înainte: „*Picăturile prințului Rupert*, numite și *lacrimi batavice*, se obțin prin lăsarea în cădere liberă a picăturilor de sticlă topită în apă rece. După solidificare, sticla se modelează în forma unui mormoloc, având o bază bombată extrem de solidă ce se prelungește într-o coadă subțire extrem de fragilă. Baza unei lacrimi batavice rezistă loviturilor puternice de ciocan, suportă o presiune de peste 20 de tone, fără a se deteriora nici măcar la împușcare. Unul dintre cele mai rezistente obiecte din lume, picătura prințului Rupert, are, totuși, un punct vulnerabil. Este de ajuns exercitarea unei presiuni relativ scăzute asupra cozii subțiri a lacrimii batavice pentru ca aceasta să se dezintegreze instantaneu, provocând și spulberarea bazei extrem de rezistente. Deopotrivă paradox și sublimă metaforă,

cred că picătura prințului Rupert poate descrie arta, artiștii și, mai ales, relațiile profesionale dintre aceștia.

Privind universul spectacular al lui Radu Afrim, am avut deseori senzația unor lumi – pe cât de puternice și intense, pe atât de fragile. Par a fi aievea, dar, ca mecanisme ingenioase ce sunt, lumile afrimiene pot fi supuse riscului de a se autodistrage. Fie și prin vulnerabilizarea unui singur element component. Ca un puzzle perfect, un spectacol al lui Afrim depinde de fiecare piesă din angrenaj, o simplă eroare tehnică, un actor într-o «pasă proastă» sau un public nepregătit ori indisponibil emoțional putând spulbera întreaga construcție.

El însuși o ființă paradoxală, alcătuit din contraste și sensibilități extreme, Radu Afrim pare a fi o lacrimă batavică, dar vulnerabilitatea sa rămâne, întotdeauna, enigmatică. Putem doar să o intuim, să o presupunem, să-i recunoaștem misterului dreptul de a rămâne mister. Ludic, uneori copilăros în reacții, Radu Afrim demonstrează o profunzime copleșitoare, o înțelepciune aparte, o incontestabilă maturitate artistică și o «suspectă» cunoaștere a firii umane.

Ada Lupu

Radu Afrim picătura prințului Rupert

Am privit asupra acestui artist din trei ipostaze: cea a actriței, cea a spectatorului și cea a cercetătorului într-ale doctoratului. Un Univers pe care doar îl zăream, la început, avea să mi se dezvăluie treptat, să mă acapareze în interiorul lui, să mă «contamineze» ireversibil, transformându-mă, pe nesimțite, într-o lacrimă batavică...

Am să citesc cartea, care promite o lectură foarte interesantă, voi privi și eu cu atenție la autoare și la demersul ei, urmând să revin cu o cronică.

Ioan Dănilă, slujitorul neobosit al limbii române

Nemțean prin obârșie, Ioan Dănilă este de peste patru decenii personaj de vază al Bacăului, pe care îl slujește cu o osârdie ce a născut nu de puține ori invidie și regretul că nu a revenit în Târgu-Neamț la absolvirea facultății, ci a preferat urbea lui Alecsandri și Bacovia, creatori dragi inimii lui și cărora le-a dedicat mulți din anii săi de până acum. Iar aceștia s-au scurs pe nesimțite și aproape nu-ți vine să crezi că veșnic tânărul și omniprezentul dascăl a adunat deja pe răboj 15 luștri.

Om de 10 încă din anii de școală, ar fi putut lucra foarte bine în cercetare, către care a și primit recomandare, însă pasiunea pentru limba și literatura română și limba latină l-a propulsat către catedră, pe care nu a părăsit-o nici după pensionare, activând încă în calitate de conferențiar asociat în cadrul Facultății de Litere a Universității „Vasile Alecsandri”, unde ține cursuri și seminare de limba română contemporană (fonetică-fonologie și dialectologie), de didactica limbii și literaturii române pentru viitori educatori, de limba română pentru cetățenii străini, cărora nu numai că le descifrează tainele limbii și literaturii române, ci le și însuflă pasiunea pentru graiul strămoșilor noștri, de care doar el este capabil.

Rob al cuvântului scris de la o vârstă fragedă, a știut să folosească forța acestuia cu o artă greu de atins, pentru că încă de la debut nu a făcut nicio concesie și româna corectă a devenit o misiune și un slogan ce s-au propagat rapid printre ucenicii care îi sunt și peste ani recunoscători că exigența lui proverbială i-a ajutat să și-o însușească în adevărul și frumusețea ei și să o transmită mai departe cu aceeași dragoste și împătămire nețărmurite.

Dincolo de profunzimea ideilor, cultura vastă și viziunea profesională de anvergură, pe profesorul Dumitru Irimia îl caracterizau rigoarea, disciplina și perseverența. Cele trei elemente au contribuit și ele la construirea unei cariere de succes în domeniul poetic și stilistic (domeniu de-a dreptul elitist, dintr-o anumită perspectivă) și se referă la rigoare academică, disciplină a muncii intelectuale și o perseverență fermă, bazată pe convingeri și valori ale unui mediu universitar sănătos. Așa poate fi caracterizată activitatea celui care a fost profesor universitar dr. Dumitru Irimia (1939-2009), de la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași. Pe 21 octombrie, anul acesta, ar fi împlinit 85 de ani, iar de la plecarea sa grăbită tocmai s-au făcut deja 15, dar eu am convingerea că și după 100 de ani rigoarea-disciplina-perseverența planțate de Dumitru Irimia în mințile discipolilor săi sunt trei repere care vor dăinui, preluate ulterior de discipolii noștri. Toți cei care l-am cunoscut și am lucrat cu dânsul știm că e adevărat ce spun aici, pentru că spiritul profesorului ne veghează și ne unește.

Perfecționist în toate, nu s-a mulțumit niciodată cu cele cuprinse în programa școlară, ci a căutat mereu să aducă îmbunătățiri substanțiale, elaborând câteva lucrări fundamentale, ce au circulat din mână în mână și au necesitat ediții succesive, cum a fost cazul volumelor „Limba română – algoritmi analizei gramaticale”, „Fonetica și fonologie. Note de curs, aplicații”, „Româna corectă, prin întrebări, răspunsuri și comentarii”, „Sonuri și contexte bacoviene”, „Alecsandri, băcăuanul: pledoarii documentare și jurnalistice”, „Alecsandri, din nou acasă”, „Casa din cuvinte. Pro Alecsandri”, al manualelor și cursurilor universitare „Limba română contemporană”, „Limba română”, I-III, „Introducere în dialectologie” și „Limba latină: sinteze, antologie, pledoarii”, dar și al celor peste 50 de cărți în care figurează în calitate de coautor.

Enciclopedist de marcă, nu a ocolit practic niciun domeniu, de la fișele din „Enciclopedia județului Bacău” la filele de monografie ale unor comune precum Gârlești și Luizi-Călugăra, de la „Preabecedari”, „Abecedari” și „Limba și literatura română pentru clasa a II-a”, la cărți consacrate lui Dumitru Alistar și George Pascu, de la „Carte de citire cu învățături”, de la tainele ortogramelor la ghidurile metodice și „Comunicarea scrisă elaborată”, totul ne conduce la ideea că la orice oră îi vei cere un sfat, e capabil să-ți ofere, întrucât de ani buni

• La mijloc, Ioan Dănilă, între Calistrat Costin și Eugen Simion

„Metodica predării limbii și literaturii române în școala primară, gimnaziu și liceu”, compunerile școlare, „Proiectarea pedagogică a procesului de predare-învățare la limba și literatura română în ciclurile primar, gimnazial și liceal”, „Metodica activităților instructiv-educative în învățământul preșcolar”, „Literatura pentru copii și adolescenți”, „Lecția, activitatea-lecție, în evenimente”, noțiunile din aceste domenii nu mai sunt un secret.

Că în viziunea sa limba română se poate însuși inclusiv prin... joc e un adevăr înglobat și în rubricile pe care le susține în câteva zeci de reviste și publicații din toată țara, semn că faima sa a depășit de mult granițele județului, tot așa cum *Campionatul de ortografie* și revistele pe care le-a născut de-a lungul anilor au intrat în conștiința cititorilor, ca și publicațiile ocazionale, între care amintim

doar „Centenarul Zborului Marii Uniri”, „Lui Eminescu” și „Prietenii lui Eminescu la Florești”.

Invitat cu lucrări și conferințe la manifestări științifice naționale și internaționale organizate în Bacău, Bălți, Chișinău, Constanța, Eforie-Sud, Năsăud, Sfântu Gheorghe, Sibiu, Târgoviște, Târgu Mureș etc., e prezent, totodată, în volumele editate cu acest prilej, însă acestora li se adaugă, de asemenea, zeci de prefețe, postfețe, îngrijiri de ediții la lucrări didactice, științifice ori beletristice, precum și numeroase referate, comunicări și intervenții la sesiuni ale Societății de Științe Filologice organizate la Bacău, București, Iași, Timișoara, Suceava, Galați, Drobeta Turnu-Severin, Tecuci, Vaslui ș.a.

De numele său se leagă o serie de inițiative vizând punerea în lumină a personalităților locului, începând de la

Vasile Alecsandri și până la contemporani. Dosarul recuperării Casei Bardului și transformării sale în muzeu a ajuns chiar pe băncile Tribunalului, în vreme ce trecerea lui Eminescu pe la Lipova în 1876 s-a marcat, între altele, cu amplasarea unei statui a Poetului în fața școlii la centenar, în 1989, și se va materializa în cele din urmă cu o carte. De-a lungul deceniilor s-a dovedit nu numai un animator fervent al mai multor manifestări de interes local și național, găzduite de instituțiile de învățământ și de cultură băcăuane, ci și un apărător constant al limbii române, pentru acriția sa fiind ales președinte executiv, din 2010, al Societății Cultural-Științifice „Vasile Alecsandri” Bacău și președinte al filialei Bacău a Societății de Științe Filologice din România (1990-2012), vicepreședinte al acesteia (din 2012), al Despărțământului ASTRA „Vasile Alecsandri” (din 1996) și al Grupării Alunilor „Vasile Alecsandri” (din 2012) ș.a.

Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști, Societății Culturale „Academia Bărlădeană” din Bărlad, Grupului Român de Lingvistică Aplicată, Grupării Colectoarelor „Mihai Eminescu” din Botoșani, Asociației Române de Semiotică, Fundației „Universitaria philologica”, SPACE, Asociației Internaționale de Studii Semiotice și Societății Internaționale pentru Intercomunicarea Ideilor Noi, recunoașterii dublate de o serie de distincții primite de-a lungul vremii, a fost omagiat în noiembrie a.c. la Universitatea băcăuană, unde s-a ales, între altele, cu sintagma „monument enciclopedic”, foarte aproape de adevăr, întrucât se înscrie în categoria tezaurului uman viu, de care trebuie să avem grijă.

La mulți ani și noi împliniri pe multiple planuri!

Cornel GALBEN

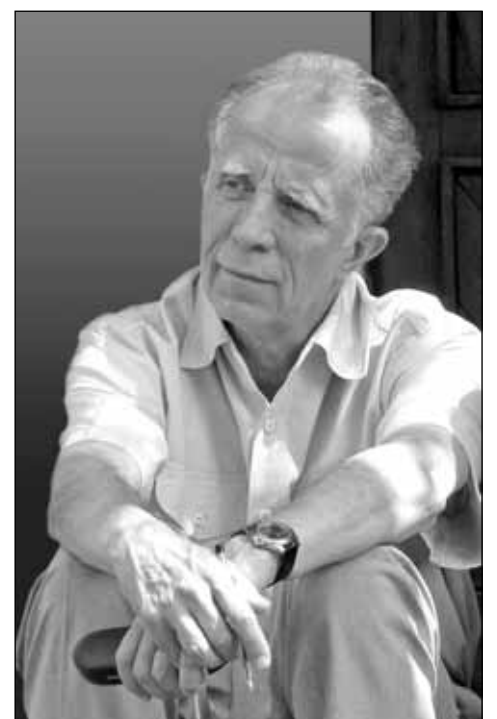
Modele paideice

Mai mult decât stilistica, poetica și cercetarea operei eminesciene, de care doar specialiștii se vor mai apropia, reperele sale susțin valori, de care lumea de azi are atâta nevoie! Una dintre cele mai importante este calitatea muncii sau, cu alte cuvinte, cultul lucrului bine făcut. Astfel, pentru specialiști, *Limbajul poetic eminescian*, *Structura stilistică a limbii române contemporane*, *Introducere în stilistică*, *Dicționarul limbajului poetic eminescian*. *Semne și sensuri poetice* sunt cărți de pus la temelia formării competențelor profesionale, iar pentru numeroși studenți, pentru dascăli și elevii lor, ele conțin semințe ale unor mari bucurii intelectuale. Profesorul reușea să sculpeze, în cuvinte, idei de o finețe fără seamăn, cum ar fi alternanța plină de conținut între semele verticalității și ale orizontalității în *Mai am un singur dor* sau diferența cu sens revelator dintre

prezența și absența articolului hotărât la Eminescu și câte alte minunate idei, riguros întemeiate.

De aceea, profesorul Irimia nu avea niciodată timp liber. Nu doar că citea și scria neconținut, dar se implica în tot felul de proiecte culturale de înalt nivel și este suficient să amintim aici *Colocviile Eminescu* de la Iași sau manifestările *Anul Eminescu* (aniversare UNESCO, 2000) și *Săptămâna Brâncuși* (2001), organizate la Veneția. După ceasuri lungi petrecute la masa de lucru, alerga neobosit la sponsori, stabilea contacte și supraveghea personal toate pregătirile pentru ceea ce știa că este important și folositor. De 15 ani, profesorul s-a tot îndepărtat, încât am rămas aici doar noi, însă – din fericire! – cu valorile și reperele sale, pe care suntem datori a le duce mai departe.

Numai așa putem răspunde la o întrebare esențială: de ce să trăiești astfel? De ce să-ți duci zilele mereu

copleșit de muncă și chiar ruinându-ți sănătatea? Cei care l-am cunoscut și am beneficiat de îndrumările sale știm răspunsul. Este pentru a da vieții un sens viguros și înălțător.

Emilia BOGHIU

Motto: „Ce s-ar întâmpla cu noi fără ajutorul a ceea ce nu există?”

Paul Valéry

Paul Gauguin, cu răvășitorul său tablou „De unde venim? Ce suntem? Încotro ne îndreptăm?”, mă trimite mereu pe jarul zvârcolirilor, propunându-mi să decriptez *sensul vieții* noastre. Poate că nu întâmplător această capodoperă a fost considerată „o operă filosofică comparabilă cu temele Evangheliilor”. Tabloul, spun experții, trebuie privit, pentru a-i fi decriptate simbolurile, de la dreapta la stânga, așa cum se citește și textele cabalistice despre care îmi vorbea admirativ, cândva, și regretatul poet Octavian Voicu. Gauguin era foarte atașat de aceste texte care ne sugerează etapele revelării Sinelui. După 121 de ani de la moartea pictorului, căutătorii de sensuri pentru ființarea noastră încă se aventurează cu aceeași voluptate în universul celor (cel puțin) cincisprezece simboluri ale tabloului. Să poposim, consiliați de o sinteză a vocilor mai multor critici de artă, asupra unora dintre deslușirile acestora...

Copilul care doarme ar simboliza sufletul uman la încarnarea pământească, speranța, începutul vieții, în vreme ce **câinele** este un simbol al neplăcerilor care-l așteaptă pe om în timpul vieții. **Cele trei femei** întruchipează prima etapă a sufletului în trupul uman, până la procesul de auto-cunoaștere. **Bărbatul**, care culege fructul din pomul binelui și răului, este întruchiparea dorinței de a înțelege misterele universului. **Figura întoarsă cu spatele** spre privitor, care ține mâna pe cap, ar putea să ne trimită gândul către a doua etapă de dezvoltare a sufletului uman, cea în care deja a făcut loc disperării cauzate de neputința de a găsi răspunsuri la întrebări fundamentale care vizează ființarea noastră. **Cele două figuri în roșu** – doi înțelepți care conversează – ar putea simboliza a treia etapă de dezvoltare mentală, cea în care omul dobândește capacitatea de a analiza. **Pasărea** ar putea fi eternul simbol al căii spirituale.

Trista femeie în negru trimite către orizonturile celui mai înalt stadiu de dezvoltare, atunci când insul înțelege că este asediat de toate suferințele lumii. Mi se pare uneori că această tristă femeie întruchipează zisa zguduitoare a lui Pascal: „Omul este așa de mare, întrucât măreția lui reiese și din aceea că el se știe nenorocit”. **Izvorul**, ca simbolul al eternității, și **statuia zeității**, ca speranță a învierii în cer a sufletului eliberat, restaurează fundamente de optimism. **Chipul adolescentului**, o personificare a nivelului dorințelor de auto-realizare rămase doar

Ion FERCU

sihăstriile amurgului

Paradisul de după colț

la nivelul dezvoltării trupului, îmi apare ca un arsenal de potențialități pregătite să explodeze minunat. **Capra, pisoișul și puiul de câine** ar fi, dacă-l ascultăm chiar pe Gauguin, repere ale ființării fără de griji, cea cucerită de idealul de a fi una cu natura. Ecouri din Jean-Jacques Rousseau?... Cert este că Soren Kierkegaard sau Martin Heidegger l-ar putea contrazice. **Nudul**, ca plăcere senzuală, ne trimite către un tratat de filosofie, care face elogiul unui anumit gen de hedonism. **Femeia în vârstă**, un trup către degradare, moarte, iar **pasărea cu șopârta în gheare** – inevitabilul sfârșit al vieții – încheie discursul plastic, un adevărat testament spiritual al artistului.

Tabloul, de o complexitate ideatică rară, este populat de elemente mitologice și alegorice, precum mitul biblic al Evei, de simboluri budiste și ale altor religii. Mario Vargas Llosa, în *Paradisul de după colț* (București, Editura Humanitas, 2014), ne oferă portretul unui Gauguin care, aflat în căutarea sensului vieții, realizează că este incapabil de a-și găsi rosturile într-o lume în care se simte ca acasă, dar, paradoxal, înțelege că este un străin în acest paradis interior. Mai mult, pricepe că acest paradis se află mereu după colț, căci „în viață lucrurile nu ies niciodată ca în visele noastre”. Mi se pare că ecourile din provocările tabloului – „De unde venim? Ce suntem? Încotro ne îndreptăm?” – ne asediază de peste tot în acest roman. De parcă ar fi fost consiliat chiar de Gauguin, Mario Vargas Llosa așază ca motto al romanului un gând zguduitor al lui Paul Valéry, din „Scurtă epistolă despre mit”: „Ce s-ar întâmpla cu noi fără ajutorul a ceea ce nu există?” Cred că și această întrebare este o seducătoare poveste despre sensul vieții.

Încercând să te apropii de orizonturile mereu mișcătoare ale sensului existenței noastre, gândul aleargă, inevitabil, către aventurile cugetării mitologice și filosofice pe seama acestei teme. Care este sensul vieții? Fericirea personală (succesul, cariera, plăcerile, bunăstarea economică, prestigiul, popularitatea, puterea, sănătatea, autoritatea, frumusețea fizică, relațiile interumane grozave), care nu întotdeauna coincide cu fericirea în genere, sau

poate că sensul vieții este dat de armonia familiei, de implicarea fericită în proiecte care vizează societatea, viitorul speciei umane? Există răspunsuri corecte și răspunsuri greșite cu privire la sensul vieții? Trebuie să ne odihnim în răspunsurile unor autorități științifice, filosofice, religioase etc. sau trebuie să căutăm propriile răspunsuri?

Revin la Sisif. Mitologicul personaj osândit de zei să rostogolească la infinit o stâncă până în vârful unui munte, de unde piatra se rostogolea, inevitabil, de fiecare dată, la poalele acestuia, știe că eforturile sale sunt inutile, că munca lui este lipsită de un scop, de o finalitate, așa cum sunt, de multe ori, și eforturile omului de a găsi un sens superior existenței sale. Albert Camus (*Mitul lui Sisif*, în *Fața și reversul...*, București, Editura RAO, 1994) spune că dacă scopul lui Sisif ar fi să așeze piatra în vârful muntelui, viața sa ar deveni insuportabilă, un șir infinit de eșecuri. Dar dacă scopul lui Sisif este „doar” să împingă piatra spre vârf, atunci își va dori să o ia de la început de fiecare dată. Drumul este cel puțin la fel de important ca destinația, sugerează el. „Îl văd pe acest om

coborând cu pas greoi, dar măsurat, îndreptându-se spre chinul al cărui sfârșit nu-l va cunoaște. Momentul acesta asemenea unei respirații, care se întoarce cu aceeași certitudine precum nefericirea lui, momentul acesta este cel al conștientizării. În fiecare clipă în care părăsește culmile și coboară, apropiindu-se din ce în ce mai mult de bârlogul zeilor, el este superior destinului său. Este mai puternic decât stânca lui”. Camus conchide: „Îl las pe Sisif fericit. Ne întoarcem întotdeauna la poalele muntelui. Ne întoarcem întotdeauna la povara noastră. Dar Sisif ne învață fidelitatea superioară care îi neagă pe zei și înalță stâncile. Și el socotește că totul e bine. [...] Lupta însăși către înălțimi e de ajuns pentru a umple un suflet omenesc. Trebuie să ni-l închipuim pe Sisif fericit” (*op. cit.*, p. 194). Unde își are sursele această fericire? Mai ales în faptul că Sisif are puterea olimpică de a-i sfida pe zei, de a sfida și absurdul. Mereu mă întreb dacă fericirea este „lumina dintre două bezne” (Petru Creția) sau șansa celui care călărește un vârtej. Cred că fericirea are o zonă de start în cazul fiecăruia dintre noi. Acest start poartă numele de

SENS. Sensul vieții... Câtă pozitivitate trimitem în el? Un start care, chiar dacă l-am pierdut cândva, ne oferă posibilitatea de a-l reconstrui. Reconstrucția depinde mai ales de cât de mult putem realiza distincția dintre „a trăi, a exista și a fi” (Ștefan Afloroaei).

Trăim/supraviețuim într-un echilibru fragil, suspendați sus de tot pe o frânghie a marilor incertitudini, așa cum trăiesc eu încercând să ofer un răspuns delicatei problematici care vizează sensul vieții. Unora ne place existența unui univers guvernat doar de ordine și numai de ordine, întrucât nu iubim riscul, chiar dacă logic nu putem argumenta acest scenariu, deși știm că în compania sa nu avem mai multă libertate. Altorna ne place varianta cealaltă, a jocului ordine-dezordine în iureșul căruia putem dezvălui, cu satisfacție, taine, într-o lume a riscurilor și incertitudinilor, întrucât ne place gustul libertății. Încă n-am căzut, se pare, în prăpastie, de pe frânghia incertitudinilor. Ca să evit prăbușirea în hău, poate că ar trebui să dau la o parte de pe șantierul de construcții al Cosmosului toate materialele vechi și să propun o ispită ontico-gnoseologică zămislită altfel. Răsună în mine, simultan, două sau mai multe melodii pe această temă. Toate ispititoare, dar ofensatoare pentru cea mai bună dintre toate lumile posibile... Nu pot să spun decât doar atât: suntem condamnați la cunoaștere, osândiți frumos întru devoalarea eternă a tainelor. Vom putea urca, împreună, chiar mai aproape de țintă decât Sisif, deși ne vom întoarce mereu la poalele muntelui pentru a trudi la povara tainelor. N-am spus noi însă, prin glasul lui Camus, că trebuie să ni-l închipuim pe Sisif fericit? Câți dintre noi dorim să ne armonizăm confortul existențial cu atitudinea miticului Sisif față de sensul vieții?

Plutarh ne spune că, în timp ce Arhimede reflecta asupra unei diagrame matematice despre cercuri, un soldat i-a ordonat să meargă la generalul roman Marcellus, care gestiona ostilitățile din zonă. Arhimede a refuzat, argumentând că are de rezolvat o problemă. Soldatul l-a ucis. Ultimele sale cuvinte ar fi fost: „Noli turbare circulos meos”... Cercetarea era sensul vieții sale, punctul fundamental de sprijin al supraviețuirii. Cu toții avem nevoie de un punct de sprijin al ființării. Unul care nu ne este oferit ca dar. Trebuie, așa cum ne sugerează Antoine de Saint-Exupéry, să-l construim noi înșine: „Fiecare om trebuie să se uite la sine însuși pentru a învăța sensul vieții. Însă asta nu este ceva ce descoperim, ci este ceva ce noi construim”.

• Florența Bogdan

Constantin ȚINTEANU

Lumina din albul mestecenilor*

Mirosul de benzină intra agresiv prin toți porii, căldura sufocantă din ultimul timp, care tot zăbovea, nu lăsa loc pentru nuanțe, creierul fierbea la propriu în râuri de sudoare. Era o minune că mașina de teren, atât de încercată în toți acești ani, încă mai făcea față la provocările drumului abrupt, marcat în partea de sus cu treceri prin puncte-cheie, cunoscute pentru pericole reale sau închipuite, dar toate la fel de solicitante. Primele două-trei zile fuseseră mohorâte. Arie nu sosise încă, Max era reținut la bază cu treburi, stăteau pe deal doar eu și Eugen. Darwin fusese „eliberat” în lacul pe jumătate sec, cei doi puiți de stejar, moștenire de la Beuys, așteptau cuminiți ca să hotărâm unde îi vom planta. Așadar *niciodată nu este destul*. Și nu mi-am dat seama de la început în ce intrasem atunci când am acceptat să intervin pe cele două cercevele sau la cutia frumos lăcuită, care conținea un straniu instrument de măsurat chestii invizibile. Era ca la școală, când fără să fim preveniți, ni se cerea să scoatem o foaie de hârtie pentru extemporal. Trebuia să te descurci, într-un interval restrâns de timp, cu ceea ce reușiseși să acumulezi în minutele furate dintre două jocuri cu mingea; aproape întotdeauna informații aproximative, parazitare de gânduri contradictorii și false speranțe. Tema lucrării se revela aproape de la sine, apoi adăugam așteptările celorlalți de a veni cu ceva inteligent și nemaivăzut. Dar nimic nu se lega, orice încercam nu mergea așa cum mi-aș fi dorit. În disperare de cauză, prins în capcană, am decis că *Vasile face mai bine* și astfel mi-am eliberat mintea din strânsoare, redevenind iarăși liber. De aici mai departe a fost o formalitate; piesele s-au așezat singure cu mare ușurință, acolo unde fuseseră cu adevărat de la bun început. Mai trebuia doar să am grijă ca vreun colț de tablă să nu zgârie pe cineva ori, Doamne ferește, să crape lemnul subțire de brad și să fiu nevoit a-l ciopli din nou. Nu pretuiască foarte mult aceste sculpturi, dar nici nu-mi displac. Sunt un prilej potrivit de a constata că suntem supuși greșelii, că lucrurile aproape întotdeauna merg pe lângă cărare, că trebuie să fim recunoscători pentru fiecare lumină întâlnită în cale. Fără să ne dăm seama cum, ușor, ușor, ajungem la concluzia că *numai singuri putem reuși împreună*¹!

De la solid la efemer, între aceste două hotare se află, metaforic vorbind, teritoriul din Dosul Gârçului numit și Maxonia; care vine de la Max, nu de la Saxonia, denumire inventată de scriitorul Florin Toma, maestrul expresiilor iscusite și al cuvintelor flamboaiante. Aici, Maxim Dumitraș a reușit unde alții au dat greș: a creat un loc în care să se adune artiștii, sub pretextul unui, să zicem, falanster modern, nu mai puțin utopic în ambiții decât cele precedente, dar realizabil totuși în practică tocmai datorită imperfecțiunilor sale. Să recunoaștem, toți cei care am trecut pe acolo de-a lungul timpului am fost doar simpli musafiri, nimic mai mult. Firește,

fiecare a contribuit cu ceva anume la ridicarea construcției în ansamblul ei; oricât de mici și lipsite de importanță ar fi considerate gesturile individuale, au rămas destule urme bine conturate ce nu vor fi ignorate. Cu toate acestea, sângele și fluxul vital care animă acel ecosistem delicat circulă doar prin venele și inima lui Max; fără el nimic nu ar fi posibil. Nu cred că există cineva capabil, și dornic în același timp, să-l poată înlocui. La fel cum sunt sigur că nimeni nu-l poate substitui pe Ion Barbu la Petrita sau oriunde ar alege să meargă omul-muzeu, această sursă inepuizabilă de idei și paradox, energie ubicuă, tradusă la modul cel mai firesc în imagine și mișcare.

Referitor la unele aspecte legate de *Land art*, ar fi interesant de studiat impactul pe care îl are asupra lucrării expunerea sa nemijlocită în cadrul natural, partener ce vine la întâlnire cu un întreg arsenal: variații de temperatură și umiditate, vegetație, microorganismele, insecte etc., etc. În situația dată, nu sunt afectate doar anumite materiale de natură organică precum lemnul, blana, pielea, fânul ș.a.m.d., ci și cele așa-zis durabile, cum e roca vulcanică, de pildă. Un proces de degradare notabil a putut fi observat în cazul sculpturilor făcute de mine în vara lui 2021, așezate încă de la început sub cerul liber al Galeriei 850. În doar trei ani de zile, pe cele câteva piese cioplite în andezit, mai puțin protejate de intemperii, s-a depus o mazăgă verde, insidioasă și greu de îndepărtat. Deși am anticipat acest parcurs, m-a surprins rapiditatea cu care s-a manifestat. Alt exemplu interesant: mai vechile blocuri mobile ale artistului francez François Weil, ca urmare a fenomenelor de îngheț-dezghet, au suferit deteriorări prin fisurare, urmate în timp de dislocarea unor părți consistente din corpul comun. Astfel, ambientul devine coautor, de fapt tinde să transgreseze atât volumul, cât și spațiul adiacent acestuia, punând stăpânire peste întreg arealul. Aici rolul omului este de apărător pe

redută, într-o luptă inegală cu o forță teribilă și de neoprit. În momentul în care încetează de a acționa, echilibrul, oricum precar, se rupe cu totul; natura dictează iarăși în chip absolut, așa cum de fapt a făcut-o dintotdeauna. *Piatra crapă capra, capra crapă piatra* – de unde începem și cum procedăm ca să ducem lucrurile la bun sfârșit? Calea mai puțin dreaptă, însă la îndemână, este întotdeauna rutina; în ea te pliezi după modele testate anterior, sigure dar lipsite de revelație, ca orice drum bătătorit, știut pe de rost. Astfel abordat, locul ales rămâne doar la nivelul de facilitator și nu ajunge să provoace imprevizibilul. Serialitatea glosează neobosit pe o banalitate ridicată la rang de filozofare despre sensul și rosturile vieții. Cu toate acestea, în anumite

cazuri, atenția la detaliu, analiza microscopică a mărunțelor aspecte extrase din întreg, metamorfoze ce par insignifiante și insesizabile pentru ochiul neantrenat, valorează cât o călătorie la capătul lumii sau trecerea într-un univers paralel. Suma micilor descoperiri, aparent neînsemnate, echivalează cu ridicarea vâului ce acoperă elusiva pată albă de pe harta lumii; este egală cu atingerea acelei îndepărtate și incitante terra incognita.

*Lehaim, lehaim*² – cât de dulce îi poate fi rostirea, ce oameni minunați evocă simpla sa incantație! Gândul zboară neabătut spre colina veșnicei primăveri, zăgrăvită simplu cu verdele crud al palmierului. Arborele crește din corpul clădirii Bauhaus, cubul trece în partea de sus prin dom și minaret, acestea mai departe își îndreaptă rugile către semilună, semn al trezirii naturii la viață. De partea cealaltă, înspre pământ, aceeași imagine reflectată în oglindă, numai că soarele stăpânește acum văzduhul; sub dogoarea sa ceea ce a fost ființă a dispărut, s-a pustii. În Beer Seva, la marginea deșertului Negev, nisipul intră în casele oamenilor, în ochi și în suflet. Corturile beduinilor, aduceri aminte, fac schimbarea mai ușoară pentru noul început. Soarta emigrantului este aceeași peste tot: cu rădăcinile smulse, pribeag în bătaia vântului. O viață marcată de gol, de lipsă, om între lumi; nici aici, nici acolo.

Ca mijloc de protecție împotriva traumei, alege ca toate posesiile să-i intre într-o valiză; neatașat de nimic, va fi gata oricând să o ia de la capăt. De aceea poate, în mod simbolic, aproape ca o confesiune, expoziția din august a lui Arie Berkowitz³, artist născut în Bârlad și emigrat la vârsta de șase ani în Israel, a cuprins doar obiecte ce i-au încăput într-un simplu geamantan. Paralela cu Marcel Duchamp și a sa *La Boîte-en-Valise*⁴ se impune de la sine. Asamblajele lui Arie nu au cuie, dibluri, nituri; intenționat își propune ca îmbinările făcute să nu fie trainice. Părțile componente sunt prinse între ele cu menghine, clipsuri, bandaje, gume elastice, într-un echilibru precar ce poate fi oricând distrus. Este o mare frumusețe poetică în creațiile sale; ele se hrănesc din extreme: putere în fragilitate, durabilitate în efemeritate și speranță în deznădejde. Toate au rămas în urmă acum, doar amintire și nostalgie. Coborând poteca inundată de ferigă, te scufunzi în desișul primitiv al lăstărișului plin de sevă, iarbă înaltă împodobită de rouă. Ascunse, iată, sunt în măruntaiele sale minuni numai de ei știute; urcușul, deși anevoios, e totuși... o boare de vânt? Mă întreb care este punctul din care să cuprinzi cel mai bine cu o privire întreaga poveste, care este scânteia după care aceștia se conduc?

Au fost aduse *noile* vechi lucrări în deal. Este deja toamnă. Lemnul vopsit, proaspăt cândva, s-a mai îmblânzit între timp, și-a mai pierdut din strălucire. Dar cât de bine îi stă înaintea răsăritului, cum joacă de frumos conturul învăluit în razele soarelui pe fundalul rece, pierdut în marea de sublimă detalii! Această adăiere complică oarecum configurația preexistentă, dar o și simplifică totodată, fiindcă adaugă mai multă substanță la urzeala firescului; pe măsură ce se extinde, ea devine tot mai clară și pe înțelesul tuturor. Linile de forță trec vibrând cu tonuri joase prin fanțele înșeninate, albastrul migrează din huma caselor în fibra tare a salcâmului cioplit cu grijă, iar la final, când totul a fost rost(u)it, cerul se dizolvă neștiut de nimeni în lumina din albul mestecenilor.

* *artFORest/Întâlnirile din Maxonia*, ediția a VII-a, 1-25 august 2024, Dosul Gârçului (Sângeorz-Băi). Artiști participanți: Eugen Aluopanu, Arie Berkowitz, Ștefan-Radu Crețu, Maxim Dumitraș, Lilla, Constantin Ținteanu; curator: Maxim Dumitraș

1. Butadă scrisă de Florin Toma pe un perete din atelierul sculptorului Maxim Dumitraș

2. Pentru viață (noroc) – toast în limba ebraică

3. Arie Berkowitz, „Magnetic fields #2”, Muzeul de Artă Comparată Sângeorz-Băi, august 2024

4. Marcel Duchamp, „Cutie în valiză”, 1936-1941, un muzeu portabil care conține 69 de replici și reproduceri în miniatură ale operei artistului

• Maxim Dumitraș

– Sunteți un artist complex. Pictor, poet, artist vizual... Care este întrebarea pe care v-o puneți în fiecare zi?

– Am privilegiul de a mă putea exprima în mai multe feluri, cu o oarecare ușurință. Fac asta într-un mod natural, fără să-mi pun întrebări.

– Contactele cu România au devenit frecvente. Când a fost primul dintre acestea, cum ați descoperit-o?

– Primul meu contact cu România îl datorez poetei Elisabeta Bogătan, care conduce revista *Confluente literare internaționale*. Dânsa a conștientizat universul meu pictural și poetic și m-a contactat, pentru a mă publica în revista sa. A tradus mai multe poezii în română și a scris mai multe articole asupra poeziei și picturii mele. Ea a scris prefața volumului meu de poezii *L'aube de cristal*, publicat de Editions Les Poetes Français din Paris. Chiar și astăzi, ea continuă să mă promoveze.

– În România, un volum, *Corpuri opace*, a fost publicat în 2024, de Princeps Multimedia. A urmat altul, *Magie Poétique*, publicat în Belgia, în 2018. Sunteți cunoscut în întreg spațiul românesc...

– Sunt tradus în România și Republica Moldova de mai mulți autori. Poetul Daniel Corbu mă publică regulat în revista sa *Feed Back*. Mi-a tradus și prefațat noua colecție de poezii *Corps opaques / Corpuri opace*, pe care a prezentat-o la Festivalul Internațional de Poezie de la Iași anul acesta. În ceea ce privește *Magie Poétique*, nu este o carte a mea, ci mai degrabă un blog-recenzie despre Haiti, găzduit de poetul haitian Dierf Dumene, cel care mi-a publicat frecvent poeziile și picturile.

– Poezia dumneavoastră a fost asociată cu lirismul cosmic. Jonglează cu stelele, așa cum nu o mai facem în viața terestră. Cuvintele devin florile din glaste, din pântecele ferestrelor vechi. Poemul este o revendicare a inocenței pierdute. Cum l-ați defini personal?

– Sunt un artist fascinat de cosmologie. Îmi place să privesc misterele universului și ale oamenilor. Spațiul mă inspiră. Vreau să o ilustrez cu ochi noi, cu o privire interioară. Mi-am dat seama că există multe asemănări între om și univers. Ființa este un element cosmologic. Este o stea care se naște, trăiește și moare, ca toate stelele. Ceea ce ne diferențiază este sufletul, spiritul. Sufletul este o sursă spirituală, care îi per-

Salvatore GUCCIARDO:

„Suntem o masă de enigme cu surse obscure, unde lumina și umbra se luptă constant“

• Salvatore Gucciardo – *Le lieu fusionne*

mite omului să viseze și să se ridice în cele mai înalte sfere. Mentea are capacitatea de a gândi, de a crea, de a gestiona. La fel ca universul, sufletul este misterios. Îmi place să interacționez cu forțele naturii. Este o comuniune profundă între suflet și univers. Pentru a putea crea o lucrare emoționantă și originală, artistul trebuie să se așeze dezgolit în fața tuturor elementelor macrocosmosului. El trebuie să se dezbrace de hainele sale materiale pentru a putea ajunge la misterele sacralului.

– Poezia nu are doar sunele sferelor, ci și culoarea sincritică a cerului pictat. Artele se împletesc. „Pe vremea când visul / prinde formă / Cerul se îmbracă / în culori“ începe una dintre poeziile dumneavoastră... Bacovia, marele nostru poet, născut la Bacău și fondator al Ateneului, gazda noastră, spunea că mai întâi își vizualizează poeziile, înainte de a le scrie. Cine face primul pas: poezia sau pictura?

– Dacă artele se împletesc, asta se datorează comuniunii mele cu universul și cu omul. Această fuziune permite poemului și picturii să se împletească. O alchimie într-un vârtej pasional, unde dragostea pentru cuvinte, forme și culoare formează un singur

limbaj creativ. Poezia și pictura au același suflu, sunt locuite de esența divină. Creația este un mister. Acesta este motivul pentru care ne fascinează.

– Sunteți laureatul a numeroase premii internaționale de pictură și poezie... Ce rol joacă acestea în viața dumneavoastră?

– Recompensele nu au fost niciodată prioritatea mea. Ceea ce m-a motivat mereu este creația. Mi-am dorit întotdeauna să creez o lucrare care să iasă în evidență în panorama artei contemporane. Ceea ce mă emoționează profund în atribuirea premiilor sunt oamenii care percep originalitatea unui artist și care îl răsplătesc. Premiile se regăsesc în CV-uri, nu în răspunsuri.

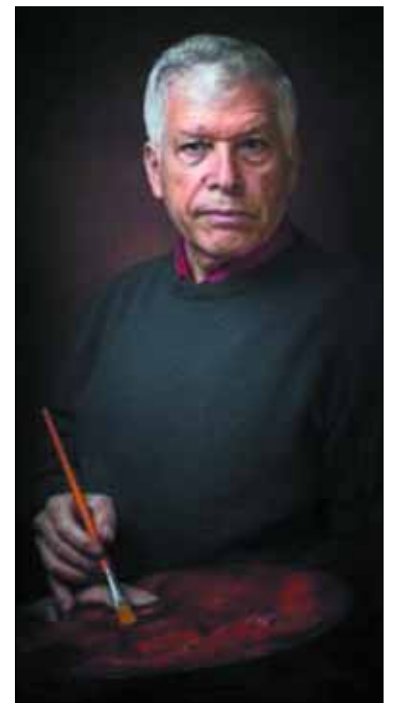

– Ați participat la Festivalul Internațional de Poezie de la Iași, în 2023 și 2024. Cum găsiți România de fiecare dată? Ce răspunsuri vă dați la întrebările pe care vi le puneți?

– Am onoarea să fiu invitat la Festivalul Internațional de Poezie de la Iași. Aceste invitații m-au atins foarte mult. Am întâlnit mai mulți poeți de calitate. România este fierbinte ca un vulcan. E o esență umană în mișcare. E sensibilă la poezie și arte. Aici lumina se extinde pentru că este lumină. Nu e nevoie de întrebări, ci doar de constatări.

– Scriitorul de astăzi, artistul, în general, este în plină metamorfoză. E pe drumul cel bun?

– Scriitorul, toți artiștii, toți oamenii sunt în plină metamorfoză. Trăim vremuri apocaliptice... Încercăm să ne adaptăm la o lume nouă care acordă prioritate tehnologiei, valorilor materiale. Această dezvoltare este mai dureroasă pentru artiști, având în vedere că au o mare sensibilitate. Creația jonglează cu sentimentele, emoțiile, visele. Este inspirată de esența umană, suflarea vieții. Societatea de astăzi trece prin mari răsturnări în toate domeniile. Trăim într-un climat îngrijorător, în care al treilea război mondial este perceptibil în fiecare moment. Dacă acesta din urmă izbucnește, va fi cel mai monstruos război din întreaga istorie a umanității, din cauza potențialului său nuclear. Oamenii sunt în pericol!

– Cineva a spus că înainte de a fi europeni, suntem poeți (sau cititori de poezie)... Cât adevăr este în această afirmație? Ne unește poezia mai mult decât orice altceva?

– Poezia are darul de a uni toți oamenii lumii, pentru că valorile ei sunt umane. Ea pledează pentru om, pentru adevăratele valori existențiale. Poezii aparțin marelui lanț al fraternității. Ei nu se identifică cu o anumită identitate. Ei susțin dragostea și pacea!

– Ambiguitatea omului, opacitatea existenței sunt prezente în volumul dumneavoastră... Acestea sunt cele mai mari probleme ale societății?

– Ambiguitatea umană este înăscută, la fel ca opacitatea. Ființa este de o mare complexitate. Ea este imprevizibilă. Ambiguitatea și opacitatea nu sunt o problemă socială; ele sunt un mod de a fi. Este o reflectare a multiplexelor fațete ale sufletului. În cartea mea *Corpuri opace*, încerc să descriu în mod poetic întorsăturile lumii noastre interioare, precum și cele ale lumii exterioare. Suntem o masă de enigme cu surse obscure, unde lumina și umbra se luptă constant.

– Cum va fi ziua de mâine? Cum și-o imaginează pictorul? Dar poetul Salvatore Gucciardo?

– Viitorul este o infinitate de întrebări perplexe. Perspectiva este imprevizibilă și îngrijorătoare. Cu toții ne dorim un viitor luminos, armonios, în care să putem înflori. Personal, mi-aș dori ca lumea de mâine să fie locuită de valori umane, ca toate ființele să se respecte unele pe altele. Porumbelul alb să zboare peste tot pământul și toate ființele să poată înflori după dorințele lor. Poetul Salvatore Gucciardo este un visător care visează la o lume... albastră!

Interviu de
Leonard POPA

Artiștii sunt magicienii care pot capta în creațiile lor fenomene ce scapă privirii unui om obișnuit. Într-un fel, fiecare linie, fiecare tușă dintr-o operă de artă este despre ceea ce rămâne ascuns vederii fizice. A face invizibilul vizibil este ceea ce un artist își propune în permanență. Dar pentru a identifica invizibilul în lumea concretă/materială, e nevoie de o sensibilitate profundă, de atenție și de o minte ascuțită. Aceste capacități sunt necesare, dar nu suficiente, pentru a porni de la o idee/observație și a ajunge la o operă de artă. Mai e nevoie de abilitate plastică și multă imaginație. Memoria vizuală, memoria explicită și memoria implicită sunt la fel de importante. Termenul de *invizibil* (folosit în artă, dar și în filozofie) e deosebit de subtil, iar pentru cei care vor să-l aprofundeze, recomand cartea lui Maurice Merleau-Ponty, *Vizibilul și invizibilul* (Ed. Tact, 2017), de unde decupez acest principiu: „A nu considera invizibilul ca un alt vizibil «posibil» sau ca un «posibil» vizibil pentru un altul. [...] Invizibilul este acolo fără a

fi obiect, este transcendența pură, fără mască ontică. Și «vizibilele» însele sunt, de asemenea, până la urmă, centrate pe un nucleu de absență”.

Dorința de a surprinde imperceptibilul le este caracteristică, de asemenea, poezilor. Nu întâmplător, un poet excelent ca Ion Mureșan afirmă: „Eu, ca poet, îndrăznesc să mai fac un pas și zic: dacă miști ceva în *cuvântul* Pământ, ceva se mișcă în *cuvântul* Sirius. Căci așa cum toate părțile universului sunt legate unele de altele, la fel toate cuvintele sunt legate unele de altele. Astfel de forțe nu le poate face vizibile decât Poezia. *Poezia doar poate face vizibil invizibilul din Invizibil și invizibilul din vizibil*”. Dar poezia nu are ca scop revelarea imaterialului în material; adesea se folosește de semne concrete

(cuvintele) pentru a induce inefabilul. În fapt, cred că Ion Mureșan vorbește despre fiorul poetic, despre puterea poeziei de a transmite emoții, de forța ei rarismă de a cuprinde misterul. Nichita Stănescu deplânge, în *Elegia a zecea*, limitele noastre cognitive: „Invizibilul organ / cel fără nume fiind, / neazul, nevăzul, / nemirosul, negustul, nepipăitul, / cel dintre ochi și timpan, / cel dintre deget și limbă, / cu seara mi-a dispărut simultan. / Vine vederea, mai întâi, apoi pauză, / nu există ochi pentru ce vine; / vine mirosul, apoi liniște, / nu există nări pentru ce vine; / apoi gustul, vibrația umedă, / apoi iarăși lipsă, / apoi timpanele pentru leneșele / mișcări de eclipsă; / apoi pipăitul, mângâiatul, alunecare / pe o ondulă întinsă, / iarna-nghetată-a mișcărilor / mereu cu suprafața ninsă. / Dar eu sunt bolnav. Sunt bolnav / de ceva între auz și vedere, / de un fel de ochi, un fel de ureche / neinventată de ere”.

M-a încântat inițiativa plasticienilor de a aduce în fața publicului, la început de noiembrie, la Galeriile „Frunzetti” ale UAPR Bacău, o expoziție cu titlul *Dincolo de vizibil*. Tema generoasă a înfruntării dintre vizibil și invizibil a incitat un număr con-

• Nicoleta Cărare

siderabil de artiști. Au participat: Katy Andrieș, Tamara Antal, Vasile-Bogdănel Antochi, Cristian Bandi, Mihnea Baran, Mihai Bejanariu, Florența Bogdan, Mari Bucur, Ioan Burlacu, Veronica Călin, Nicoleta Cărare, Carmen Chițan, Mihai Chiuaru, Cristina Ciobanu, Marius Crăiță-Mândră, Liliana Dumitriu, Lucica Filimon, Eugen Ionescu, Geanina Ivu, Ioan Lăzureanu, Elena Lupașcu, Dorin Macovei, Dumitru Macovei, Victor Eugen Mihai VEM, Doina Munteanu, Carmen Poenaru, Mariana Popa, Dionis Pușcuță, Luminița

Radu, Bianca Rotaru, Georgiana Stănescu, Ovidiu Ungureanu, Ion Văsâi, Gheorghe Zărnescu.

Dincolo de vizibil a cuprins lucrări de pictură, sculptură, grafică, gravură, artă decorativă, obiect și fotografie. O performanță frumoasă a artiștilor băcăuani, majoritatea creațiilor sunt radiografiile ale contrariilor: gol/plin, întuneric/lumină, haos/ordine. Sunt conștientă că privind, nu am reușit a vedea toate subtilitățile, dar am rezonat, la fiecare lucrare, cu puterea artistului de a lupta împotriva golului interior.

Silvia Miler și paradigma interiorizării

Silvia Miler este poetă, membră a filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România. A publicat patru volume de poezie: *Lacrima Meduzei* (2005), *Incantațiile Meduzei* (2006), *Inventarul unei seri* (2007), *A pentru un a (amare pentru un amic)* (2021). Poezia ei se distinge printr-o muzicalitate specială, ceea ce observa și criticul Marius Manta, în prefața la *Incantațiile Meduzei*: „Muzicalitate în registru sobru, ce amintește de Arnold Schonberg, cât și de timbrul popular specific românesc – Silvia Miler incantează parcă la nesfârșit, aruncând în aer încă de la «inceputul sfârșitului» semnele rememorării conștiinței de sine”.

Știam despre aptitudinile artistice ale poetei, despre pasiunea ei pentru fotografie și despre manualitatea pe care o demonstrează în confecționarea unor obiecte și bijuterii (mărțișoare, felicitări, cercei, medalioane), așa că m-a bucurat faptul că la *Toamna baco-viană a scriitorilor din filiala Bacău*, a avut o expoziție personală de fotografie, intitulată *Metamorfoze*. Fiecărei fotografii Silvia Miler i-a asociat o poezie. Lucrările au titluri sugestive: *Astenii*, *Baftă*, *Ceruind a flori*, *Dar de toamnă*, *Dragobete*, *Fobii*, *Migrația bunilor*, *Mușcat, cuvântul*, *Reproș*, *Turnurul racilor*. Metafora, întâlnită în volumele sale de poezii, traversează și fotografia. Câteva imagini, cum ar fi *Astenie*, *Fobii*, *Reproș*, au substrat psihologic. *Dragobete* este elogiul adus de Silvia Miler maestrului Henri Cartier-Bresson, fiind evidentă trimiterea la celebra fotografie – în care sunt surprinși doi tineri îndrăgostiți dormind îmbrățișați pe canapeaua unui tren – realizată de Bresson în 1975, când a călătorit în România. Fotografiile Silviei Miler invită la reflecție și meditație. Singura care iese aparent din paradigma interiorizării, inclusiv cromatic, prin tonurile sale vii, este *Turnurul racilor*. Dar măștile, chiar venețiene fiind, nu exclud simboluri ale suferinței și încărcătura filozofică; iată un fragment din poemul însoțitor: „Mă doare-a leac / Ce doar închipuirea / Formă nu-i dă / Cum s-a planificat / Trup efemer / Ce tot uimește firea / Bogat când e / În fond îl simți sărac // Mă doare-un dor / De sprint / Cusut la pălărie / De-atâta umezeală / Genunchii au încolțit / Prin scorburi seci / Smerite-ntre răchite / Gânduri de mai / În toamne-au înflorit”. Silvia Miler iubește tradițiile românești și cinstește memoria străbunilor; o face atât pe simeze, în colajul fotografic *Migrația bunilor*, cât și în paginile cărților. Exemplificăm citând integral un poem din volumul *A pentru un a*: „S-au întors / bunii... la ceruri: / Taica, maica / Si ai bătrâni. / Prin livadă plânge / Mărul / Flori-coroane scuturând. / După garduri, casa / Așteaptă / Mâna blândă s-o / Lipească. / Roata, la fântână, / Tace. / Piatra-ncepe / Să-nverzească... / Prin uluci se-adună / Cari / Lemnul vechi să-l / Mistuiască... / Au plecat bunii la / Ceruri // Nu-i privire să-i / Zărească și... / Nimic / Să-i mai oprească” (*S-au întors bunii la ceruri*).

Spirit și creativitate în Tabăra de la Bogdana*

La cea de-a patra ediție a Simpozionului *Zone strategice de creație*, care s-a desfășurat la Bogdana, între 27 octombrie și 3 noiembrie 2024, au participat șapte artiști, membri ai UAP România: Vasile-Bogdănel Antochi, Dan Badea, Dragoș Burlacu, Geanina Ivu, Elena Lupașcu, Luminița Radu, Bianca Rotaru. În tabără, artiștii au avut ocazia să schimbe opinii despre noi metode și tehnici de lucru, s-au conectat cu frumusețile naturii (pădurea are o cromatică bogată toamna), au vizitat Mănăstirea Bogdana, fiind impresionați de muzeul Mănăstirii, care cuprinde un patrimoniu de carte veche și artă medievală românească.

• Dragoș Burlacu – Digital versus natural

În comuna Ștefan cel Mare (din care face parte satul Bogdana), ai ocazia să mergi „pe urmele istoriei, pe unde umblau odată și plăieșii lui Ștefan-Vodă”. Spiritualitatea zonei cu siguranță a influențat pozitiv artiștii. Aflată la cea de-a patra ediție, această tabără are deja o amprentă proprie. Caracteristicile ei speciale: prietenia, lumina, ambianța călduroasă. Mi se pare remarcabil faptul că lucrările realizate au aceeași forță plastică asemenea unora de vârf, realizate în atelierele de creație.

Știu că e o opinie subiectivă, dar cred că lucrând în apropierea unui locaș sfânt (în acest caz, unul de cult ortodox), influențele benefice ca liniștea sufletească și aerisirea minții sunt considerabile. Religia și arta nu sunt disjuncte.

Clopoțele au bătut la Mănăstirea Bogdana, artiștii au *auzit*, pădurea și-a deschis larg brațele, artiștii au *văzut*; și astfel au pictat cu sufletul... Și utilizând – e necesar de făcut precizarea – în mod expert tehnicile plastice. Ceea ce s-a putut lesne observa la vernisajul expoziției taberei, deschisă pe 9 noiembrie, la Atelierul de creație Geanina Ivu/Liliana Dumitriu, situat în municipiul Bacău, pe Strada Mioriței.

* Simpozionul *Zone strategice de creație* este un proiect cofinanțat de Consiliul Județean Bacău din bugetul propriu pentru anul 2024, conform Legii nr. 350/2005. Echipa de implementare a proiectului: Geanina-Iustina Ivu-Vlad – coordonator proiect; Marius-Mihai Vlad – asistent proiect.

Dincolo de diversitatea formelor adoptate și de prezența unor sincopice editoriale, Ovidiu Genaru a avut o evidență constantă valorică a creației sale poetice, mai ales după apariția volumului *Patimile după Bacovia*, în 1972. Și totuși trebuie să-i dăm dreptate lui George Bălăiță atunci când amintește de convingerea generală a unora că, în perioada decenală 80-90 de ani, aceia dintre noi care reușesc să ajungă la această venerabilă vârstă au șansa de a recupera ceva din esența ființei: „Dacă destinul, și întâmplarea, și norocul îți îngăduie să traversezi nisipurile mișcătoare dintre 80 și 90 de ani, cred unii, s-ar putea să ai parte de întâmplări ieșite din comun, să recapeți câte ceva din ce părea pierdut în copilărie, ba chiar mai mult, să-l întâlnești, printre atâția inși ascunși în tine, pe cel mai reușit dintre ei“. Această frază este extrasă dintr-un probabil text omagial, cu titlul *Într-o grădină publică, tăcută*, scris în urmă cu zece ani, atunci când Ovidiu Genaru împlinea 80 de ani. Din păcate, autorul importantului roman *Lumea în două zile* nu a mai apucat să vadă dacă s-a întâmplat întocmai ceea ce prevedea (chiar s-a întâmplat!), dar, la sfârșitul perioadei decenale respective, prietenul și colegul său de generație i-a folosit textul drept prefață la recenta apariție editorială *Cartea unui nonagenar* (Iași, Editura Junimea, 2024).

Știindu-i virtuțile protagonistului Antipa, din amintitul roman, cred că nu greșesc prea mult dacă spun că George Bălăiță i-a împrumutat ceva și din darurile neobișnuite avute de Ovidiu Genaru. Mi-am dat seama de aceasta după ce am citit următoarele rânduri ale prefeței: „Încă din copilărie avea o manualitate extraordinară. Putea fura oul de sub cloșcă fără ca pasărea, în neobosita ei veghe deasupra cuibarului, să-l simtă în vreun fel. Sunt și acum blând invidios pentru cum reușea, mișcându-și cu iuțea și cu precizie degetele, să prindă într-un mod complicat cârligul în struna undiței. Putea sparge în cioburi mici cu dinții un pahar și tot în dinți reușea să facă fărăme o lamă de ras, fără să sângereze nimic din cele așa de gingașe cărnuri moi din gură. [...] Mereu artist. Meșteșugar atunci când trebuie. Balans acrobatic, pase de magician. Întrucâtva asemănătoare acelor cu care, demult, într-un tren de navetiști, a făcut să adoarmă țepănă, ca și când ar fi murit, o curcă vineție, în poala unei țărăni bătrâne. Cine mi-o mai cumpără-n halu' ista' maică? Eu, mătușă, zise poetul, dar întâi s-o trezesc, chestia asta durează mai mult. Curca era vie, sănătoasă, caldă. Doar că dormea tun. Și ar fi dormit pesemne până la adânci bătrâneți, de nu ar fi fost mâncată, bine friptă, chiar în noaptea aceea, la Hanul Țaței Maria din coasta mănăstirii Neamțului“. (pp. 8-9).

Vasile SPIRIDON

De mână cu Măicuța Soartă

Doar cineva înzestrat și cu astfel de abilități insolite ar putea lua relativ târziu calea literaturii, după cum aflăm dintr-o mărturisire mai veche: „era un fel de alergare cu picioarele-n saci, de lungă durată, cu ochii legați, în dreapta ținând o lingură, în lingură un ou, – linia de sosire nefiind precizată decât de o vagă lumină intangibilă“. („Caiete critice“, nr. 3-4/1983). Numai amintitul Antipa ar fi fost în stare de astfel de acte de magie grație cărora o curcă să pară nu beată, ci chiar în moarte clinică, dar similitudinile se opresc aici, pentru că Ovidiu Genaru nu este deloc leneș, precum protagonistul cărții lui George Bălăiță. Dimpotrivă, el este un harnic poet care se afundă în tăcere doar atunci când nu poate să scrie, asemenea marelui său concitadin Bacovia, afirmând încă din anii debutului că „tăcerea, tăcerea-i himenul cuvântului“.

Coperta concepută pentru *Cartea unui nonagenar* este ilustrată sugestiv: cineva stă în penumbră într-un fotoliu și nu i se vede partea superioară a corpului. Pare a fi vorba despre îmbietorul fotoliu Baroni, în care moțăia Antipa, iar persoana respectivă l-ar putea întruchipa pe poet, care s-a așezat acolo pentru a reflecta la anii care s-au scurs, întrucât „de-o vreme pentru mine dimineata nu mai / înseamnă viitor“ (*Bună dimineata*). Întrebarea „cât de în urmă poți să te uiți / până unde bate memoria?“ (*Cât de adânc*) nu este pusă totuși la capătul unor tihne meditative, ci conține o melancolică răzvrătire a nostalgiei.

La debut, universul îi apărea senzualului Ovidiu Genaru ca o însumare de situații deflorate prin actul creator, mecanismul sexualității fiind proiectat la dimensiuni cosmice. Spațiul geografic, cercetat în vederea găsirii tărâmurilor virgine deflorabile, era contaminat cu părți ale trupului. Trecându-se de atunci lejer peste exaltarea stării virgine a naturii și, în general, a universului („Nedeflorată e lumea în calea poetului“ – se afirma demult), rememorările scot la iveală un poet hedonist care s-a bucurat de toate cele ale vieții, bând (până la 40 de ani), fumând (până la 80 de ani) și iubind până nu se știe când. În privința acestui ultim aspect, totul este învăluit în tăcere, cum

este și firesc, și nu transpare nimic din *jurnalul seducătorului*. Este însă de reținut următoarea povată: „Femeile totuși femeile / leagănă altfel aleile / altfel încăleacă șeile / femeile totuși femeile // Dezmiardă-le sânul și pieile / când li se aprind scânteile / Nu le plictisi cu ideile / ele dețin cătușa și cheile“ (*Totuși*). Aflat permanent în *goana după fericire*, poetul nici nu a știut ce fericit era când se credea nefericit și ce bine a fost după ce și-a dat seama că nu este rău tot ce resimțea ca fiind rău.

Ovidiu Genaru „s-a afânat“ îndeajuns vreme de 18 lustri – pe care i-a lustruit cum a crezut el mai bine – și, după ce vântul și ploaia au șters înțelesul primar al unor cuvinte, are la respectabila vârstă acces la revelațiile existențiale: „Abia acum spre sfârșit când merg pe muchie / deasupra prăpastiei / fără plasă Abia acum Măicuța Soartă / am ajuns să cred că / l-am dibuit pe ascunsul Eu însumi“ (*Poemul nonagenar*). Secretul constă în a-și propune să se scrie pe sine, nu să jelească hârtia. În prefața la antologia *Poezii* (2018), autorul afirma răvna de a fi consecvent cu sine însuși, fără a suferi fracturi ale identității

poetice. Atunci se declara foarte mulțumit dacă ar putea să apară o antologie din firimiturile rămase de la masa ospețelor lirice proprii („Și dacă e Genaru atunci e bine. Mereu jinduim să părem noi înșine.“).

Spațiul imaginar al poemelor din *Cartea unui nonagenar*, melancolizat de trecerea tinereții, este populat de umbre prin unele versuri de alean, deceptive, dar cenzurate de o calmă ironie. Cu vitalitatea mereu contrariată de aglomerarea contrastelor și a decepțiilor de ordin biologic, Ovidiu Genaru nu se lasă cuprins de umoarea neagră în cadrul discursului său poetic de factură crepusculară: „În apus astăzi unde lumina ca o părere de rău / ne șoptește că deja azi a fost luni / și mâine e marți curgător spre miercuri / cu fața spre Joi mijlocul săptămânii / mărginit de vineri ziua a cincea mai grăbită. / din toate fiindcă sâmbătă-i liber / și cine urmează ghici ghicitoarea mea / cu sfârșitul știut: însoțita duminică / Așa cum tu Măicuța Soartă ai numit timpul / Să știi însă dacă eu nu mai exist / săptămâna rămâne pe loc“. (*Așa cum tu ai numit timpul*). Versul „și a fost seară și a fost dimineată“ (*Marii șefi de cuțite*)

mă trimite cu gândul la un titlu de volum al lui Virgil Mazilescu, *Va fi liniște va fi seară*. Timpul suveran este acum prezentul și nu i se mai pare poetului deloc elastic, precum în vremea când se balansa între un trecut intim aventuros și un viitor promițător.

Când tot ce era mâine a devenit deja ieri, iar întunericul rămâne mai mult ca oricând un „bun conducător de suferință“, Ovidiu Genaru se consideră a fi „un rest din seria bio/rezistentă / a șaizeciștilor“ (*N-am fost cel ales*). Deși poetul se referă la un „rest“ legat de longevitate, nu putem extinde această nuanță depreciativă și asupra valorii în sine a operei sale. *Măicuța Soartă* a vrut ca Ovidiu Genaru să fie ales printre cei mai importanți poeți ai literaturii române contemporane și a decis ca el să nu se teamă de trecerea timpului, de venirea nopții celor 1001 de nopți. Următoarele versuri au o valoare de testament poetic: „De îndată ce vestea neagră vă parvine scoateți-mi / cărțile din raft și recitiți-le / Veți rămâne surprinși de noua lor / înfățișare cu alte înțelesuri: nimic nu mai / e ca înainte / vor apărea și rândurile nescrise pe care eu / le-am ascuns în cele scrise. / Totul va fi mai profund exemplar / ca însuși ireparabilul și tulburele se va limpezi / Altă lume veți cunoaște recitită fără autor / [...] Citiți-mă ca și cum eu deja sunt plecat“ (*Ca și cum eu deja sunt plecat*).

Și în *Cartea unui nonagenar* autorul *poemelor rapide* dovedește că deține arta așteptării și că are răbdare să prefacă versul în vârstă, pentru că timpul trece oricum pe lângă noi sau odată cu noi. Așa cum s-a nimerit să i se zică Sexa/sexigenaru sau Octogenaru, lui Ovidiu Nonagenaru i se va potrivi să i se spună și Centagenaru sau Centadecagenaru. Fie cum va voi *Măicuța Soartă!* Dacă îl vor durea bătăturile de la picioare, va fi un semn sigur că se va schimba veacul. Sunt acele bătături făcute din pricina drumului la care a purces cândva împreună cu congenerii ce l-au lăsat între timp singur. Gimnastului și acrobatului care executa magistral în tinerețe roata țiganului și salturi mortale nu trebuie să-i amintească nimeni nimic despre ziua de mâine: este pregătit să o aștepte în tăcere. Din moment ce „E simplu. Îmbătrânim din neatentie.“ (*Cocktail 1*), versul „Amână-ți posteritatea altfel repede vei muri“ se poate constitui într-o deviză de viață longevivă pentru Ovidiu Genaru. Recurgând la un apelativ dintr-o poezie a lui Emil Brumar, închei cu urarea: „La mulți ani, Genare!“

• Luminița Radu

Doina CERNICA

Sfântul Nicolae din Anatolia, Moș Crăciun

Nicio biserică-muzeu ca a Sfântului Nicolae din Demre, Mira de odinioară, nu a reușit atât de mult să-mi sonorizeze glasul amintirilor estompându-l îndeosebi în momentele minunilor pe acela al ghidului. Doamna Stela Rogati din Basarabia, care trata cu extremă politețe oamenii, numindu-i chiar și pe șoferii autocarului „căpitani”, după 32 de ani de condus turiști ruși în Turcia, avea uneori nesigurantă în găsirea cuvintelor potrivite în limba română pentru relatarea acestora, stârnind o larmă binevoitoare: toată lumea cunoștea faptele bune ale celui mai iubit sfânt de pe pământ. Cum, călătorind pe mare ca să se roage la Locurile Sfinte, a liniștit furtuna care amenința să sfărâme corabia pe care se afla și cum l-a readus în viață pe marinarul căzut fără suflare de pe catarg. Cum i s-a arătat în vis împăratului Constantin cel Mare și a pledat pentru nevinovăția a trei oameni pe care minciuna răilor îi aruncase în închisoare și îi condamnase la moarte. Cum i-a făcut pe prădătorii casei unui creștin să se căiască și să înapoieze lucrurile furate. Da, ocrotitorul copiilor, apărătorul sârmanilor, marinarilor, fetelor, al hoților care regretă, cel mai iubit de pe pământ, cel puțin pentru mine, a intrat când eram la o vârstă mică în locuința noastră după căderea serii într-un cojoc de oaie întors pe dos, cu mustăți și barbă de cânepă și cu ciuboțelele mătușii mele Ileana Călinescu din Vama, cerând cu glas strașnic poezii și primindu-le recitate cu însuflețire de cele trei surioare, aflate cu mare emoție în prima noapte magică a iernii. Noapte care avea să culmineze în zori cu brăduțul înălțat în dreptul casei noastre, împodobit cu steluțe, betaală și surplus de daruri dulci, ca să vestească așezării că și aici locuia un bărbat Nicolae. Nicolae din fresca bisericii este zugrăvit tot atât de tânăr ca și tatăl meu atunci, o tinerețe pe care fiul meu Nicolae a depășit-o, dar pe care o trăiește în partea sa cea mai frumoasă fiica lui, Nicol.

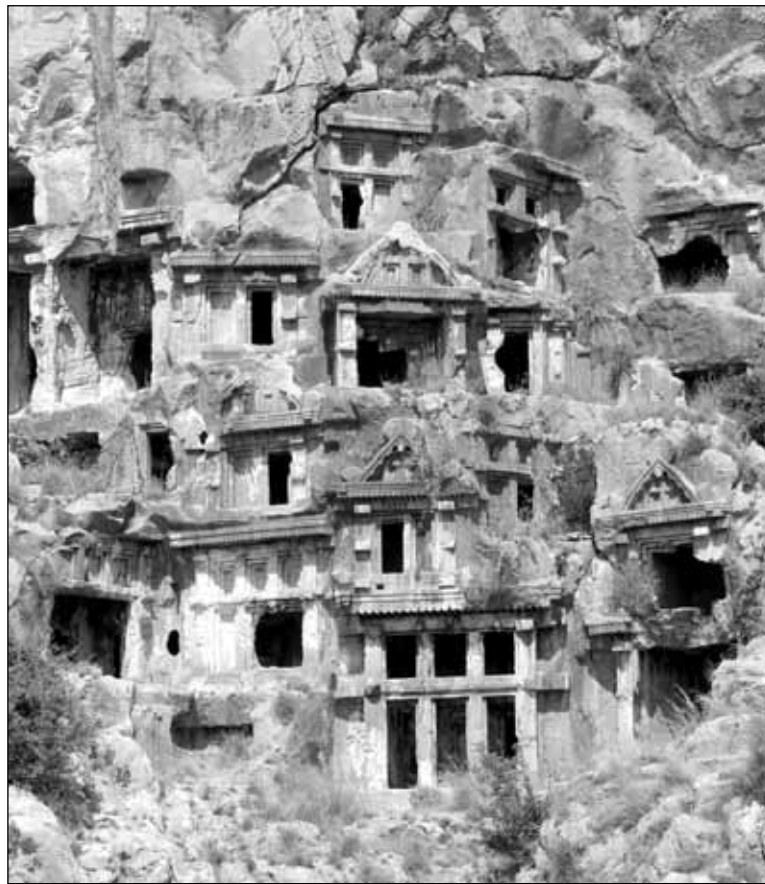
În miez de august în Anatolia, pe străvechiul pământ al Lichiei nașterii și episcopatului său, chipul sfântului pe panourile care decorează un uriaș centru comercial cu un mare magazin de icoane nu surprinde atât cât prezența în fața intrării sale dinspre biserică-muzeu a unui voinic Moș Crăciun, vesel sub arșița soarelui. Dar cum în Turcia prioritate au mașinile, traversăm cu grijă spre edificiul care indică locul destinat odihnei de veci a lui Nicolae din Mira. Și dacă trecem oarecum grăbit pe lângă cele două grupuri statuare cu Sfântul Nicolae înconjurat de copii, încremenim reflex în fața impresionantului lăcaș. Biserică uriașă față de cele mai bătrâne de la noi, chiar dacă poartă înscrisul de „muzeu” pe frontispiciu, inspiră respect și o undă de evlavie, venind din

neștiutele taințe ale sufletului, ceva fără legătură cu ținuta recomandată, cu eșarfele și broboadele care ne acoperă părul și umerii, dar cu atât mai sincer și mai profund. Lucrările de restaurare, începute în anul 1989 de Yildiz Ötügen, magistra profesorului său de arheologie, ne povestește doamna Stela, au fost terminate în mai 2023, dar până la pandemie aici au fost ținute slujbe și în alte zile decât pe 6 decembrie, de Ziua Sfântului, și mulțimea pelerinilor nu a conținut, înecând cu ceara lumânărilor și cu hârtia pomelnicelor sarcofagului de marmură cumpărat de credincioși pentru odihna Episcopului Nicolae (15 mart. 270 Patara – 6 dec. 343, Mira). De aceea măsurile care îi țin acum la distanță mult doritei atingeri pe închinători și pe turiștii amatori de fotografii în altar. Dar fără blitz, și unii și ceilalți avem acces la frumoasele porțiuni de frescă și mozaic recuperate, la icoane uneori ieșind din canoanele reprezentărilor nu doar de azi, ci și de acum un mileniu. Pentru că prima biserică a fost înălțată chiar de celebrul episcop Nicolae Lichianul, iar aceasta, din anul 520, zidită pe ruinele celei dintâi, ar putea să ocrotească în adâncuri adevăratele moaște ale Sfântului, nu cele luate de un grup de navigatori italieni în timpul cruciadelor și duse la Bari. În istoria copleșitorului așezământ, prin aerul său de măreție și rezistență la uzura timpului și a istoriei, un moment aparte îl constituie intervenția rușilor cu lucrări de consolidare și restaurare, care în perioada Războiului Crimeii au început demersurile pentru cumpărarea sa și a terenurilor din jur, cu intenția înființării unei colonii, demersuri întrerupte de Imperiul Otoman.

Cu ochii la nepoței mei, Maruca și Leo, cât și la copiii mai mici pășind sfios prin biserică precum printr-un palat din basme, doamna Stela povestește

• Mormântul Sfântului Nicolae, golit de oseminte de către câțiva marinari din Bari

• Mira. Cimitirul antic

tește despre tatăl sărac al celor trei fete destinate unei vieți de rușine din lipsa zestrei care să le facă posibilă căsătoria. După ce, o iarnă după alta, Nicolae le lasă pe pervaz câte o pungă de galbeni primelor două ajunse la vârsta măritisului, în ajunul lui 25 decembrie, când îi venise rândul celei de a treia, a găsit ferestrele căsuței închise din cauza gerului înfiorător. Așa că, tânăr și puternic, înalt de un metru și șaptezeci și doi de centimetri, ridică mâna doamna Stela, față de înălțimea medie a lichienilor de un metru și jumătate, o coboară, s-a cățărat pe acoperiș și a dat drumul pungii pe horn. Aceasta a căzut într-una din șosetele de lână tocmai spălate de mezină și puse la uscat. Dar bunătatea lui Nicolae nu s-a astâmpărat cu acest gest, a continuat cu daruri lăsate în noaptea

nașterii Mântuitorului în toate casele cu glasuri de copii. „Bucuroși, bucuroși, / Strigă glasuri de copii” și brusc simt răceala florilor de gheață de pe geam, înghesuită cu surioarele și topind cu respirația noastră caldă mici ochiuri prin care ne străduiam să-i deslușim silueta. Iată-i însă și pe câțiva din micuții ascultători ai ghidului încântătoarelor versuri ale Otiliei Cazimir.

Totul este de văzut în această frumoasă zidire de pe un pământ în care cutremure, ploii potențiale, mături gigantice au osândit la întuneric subteranei cu mult mai multe, devenite inaccesibile odată cu înălțarea orașului Demre de azi deasupra lor. Și sarcofagul care i-a păstrat trupul, pentru privirea căruia mai aproape așteptăm ca preotul unui grup de pelerini ruși să săvârșească o scurtă slujbă, cu minunat răsănit în întregul lăcaș. Și misterioasa lucrare în piatră, cât fântână, cât cristelniță, care ne adună în jurul ei, la fel de impenetrabilă ca și un OZN al timpului nostru, și fresca Bunei-Vestiri cu Maria și Arhanghelul Gavriil despărțiți enigmatic de o boltă, și aceea pe care o urmărim pe cupolă ținând capul pe spate cu de două ori lăsat Hristos, soluția la care a apelat artistul ca să nu fie nevoit să picteze un apostol cu spatele la Mântuitor, și fresca în care, lângă simbolul Crucii, al credinței aducătoare de biruință, Împăratul Constantin în

puterea vârstei, îl are aproape pe Nicolae cu părul albit de ani, chipul pe care ni-l arată aproape în toate icoanele de azi, și iarăși aceea în care îl văd, cum nu l-am mai văzut, dar cum rămâne prin puterea invincibilei sale bunătăți, de-a pururea tânăr. O bunătate la care tânjim cu toții, altfel cum atâtea și atâtea biserici îi poartă hramul, atâtea și atâtea feluri de a-l cinsti în întreaga creștinătate – „unul dintre cei mai respectați lideri ai creștinismului”, cum a spus Mehmet Nuri Ersoi, ministrul Culturii și Turismului din Turcia, la 5 mai 2023, la inaugurarea bisericii-muzeu restaurate – și, sub numele de Moș Crăciun, până la capătul lumii.

Sfântul Nicolae din Anatolia Moș Crăciun nu avea cum să nu stârnească interesul unei țări atât de preocupate de dezvoltarea turismului cultural ca Turcia. Începând de la jumătatea secolului trecut, poate de la emiterea unui timbru poștal cu efigia lui Moș Crăciun în anul 1955, a început promovarea acestei îngemănări, căreia în anul 1981 i-a fost consacrat un amplu simpozion internațional, căruia i-au răspuns pozitiv cercetători, istorici, reprezentanții tuturor grupărilor religioase. În spiritul acestei îngemănări, probabil și apariția voinicului Moș Crăciun plantat de Complexul Comercial „Sfântul Nicolae” în fața urmașii bisericii în care a slujit și a fost înmormântat Nicolae, episcop al Mirei Lichiei. Dar înainte de a ajunge acolo, lângă voioșia sa, pentru de-acum tradiționalul suvenir fotografic, pășim prin iarba verde ca de mătase, să-l vedem îndeaproape, eu cu un soi de neașteptată duioșie, pe Sfântul Nicolae, sculptat cu o mână ridicată a binecuvântare și cu cealaltă ținând sus Biblia, apoi ieșim pe trotuar ca să privim pe îndelete și celelalte două monumente, acestea cu câte un Moș Nicolae-Moș Crăciun iubitor și mult iubit de copii.

Soarele strălucește și arde ca focul, de vizavi Moș Crăciun cu un clopoțel în mână ne face semn prietenos, îmbiindu-ne să intrăm în magazinele centrului fără pereți spre stradă, care pentru icoane, care pentru jucării și dulciuri, după vârstă și după ceea ce ar putea să ne placă, să ne aducă bucurie. Întârziți traversarea după ai mei, incapabilă să fac și un singur pas, prinsă pe neașteptate în miera aducerii aminte. Și rămân astfel o eternitate, până ce peste Demre, peste pământul încins, peste vara de neuitat a Anatoliei începe să ningă bogat, acoperind totul cu o zăpadă albă, curată și răcoroasă, până ce Moșul vesel de peste drum începe să semene cu „bătrânul fantastic și argintiu” din „Printre gene” de Mihail Sadoveanu, neasemuita carte a copilăriei mele.

Yasunari Kawabata și alții (3)

Sexualitate cosmică răsturnată: bărbatul ca femeie a cerului

„Își ridică și el ochii în sus și nu-și putu opri un strigăt de uimire. Îl izbi senzația că e purtat pe sus și trupul lui plutește în mijlocul puzderiei de stele. Calea Laptelui îl absorbea în imensitatea ei luminoasă. Era oare același fluviu scânteietor care i se arătase rătăcitorului Bash? deasupra oceanului înspumat? Calea cerului se revărsa nudă spre pământ, într-o îmbrățișare uriașă. Era, în căderea ei, ameteitoare ca o dorință înfricoșată. Lui Shimamura i se păru că propria lui umbră, mărunțică și neînsemnată, e proiectată în nesfârșirea copleșitoare a Căii Laptelui, în care luceau nu numai stelele, una câte una, ci pe alocuri se desfăcea în scântei argintii chiar vâlul alb nebuloos dintre ele; atât era de

Liviu FRANGA

vade mecum

Variațiuni pe teme japoneze

limpede noaptea. Adâncimea ei fără fund îi fascina privirile.“ (Yasunari Kawabata, *Yuki guni*, „Țara zăpezilor“, apud Rodica Frențiu, *ibid.*, p. 73)

Trupul lui Shimamura, purtat spre cer de forțele nemărginite ale contemplației abisal-astrol, se simte proiectat, inert, în hăul interstelar. Calea albă ca laptele a cerului, nudă, revărsându-se din golul galactic asemenea unui fluviu scânteietor, îl îmbrățișează posesiv și îl posedă. Întâlnirea lor e ameteitoare ca o dorință înfricoșată. Bărbatul devine femeia cerului.

Omul fecundat de cer. Apoteoza

„[Shimamura] Se dădu un pas înapoi, să-și regăsească echilibrul. Când își ridică

privirea spre cer, Calea Laptelui păru să se năruie cu un zgomot asurzitor în adâncurile ființei lui.“ (Yasunari Kawabata, *op. cit.*, apud Rodica Frențiu, *ibid.*, p. 81)

Prăbușirea căii albe înstelate peste bărbatul care o privea nu este doar o asurzitoare năruire. Ea este și o pătrundere profundă, o penetrare până în adâncurile ființei lui.

Ceaiul cocorilor

„Tânără fată¹ cu șalul brodat cu păsările albe începu o nouă pregătire a ceaiului, de astă dată în onoarea doamnei Ota. Întreaga asistență îi urmărea cu încordare fiecare gest. [...] Corectitudinea și cumpănirea ținutei sale, acea

• Yasunari Kawabata

linie inflexibilă a corpului, din partea de sus a bustului până la genunchi, totul exprima o distincție sigură. [...] Cu fiecare gest al ei ai fi zis că înflorește un trandafir roșu. În jurul ei

zburau parcă în stol o mie de păsări albe.“ (Yasunari Kawabata, *Sembazuru*, „O mie de cocori“, apud Rodica Frențiu, *ibid.*, p. 97)

Zborul păsărilor albe – un stol de cocori – începe de pe șalul brodat. Cu fiecare gest al său de pregătire a ceaiului, tânăra își întinde tot mai mult aripile înspre zbor. La fiecare mișcare a ei, înflorește un trandafir roșu. O mie de păsări albe, în stol, o cuprind și o ridică în zbor pe tânăra fată cu șalul brodat.

Două vremi

„Vremea de afară este frumoasă, vremea dinăuntru omului este urâtă.“ (Yasunari Kawabata, *Yama no oto*, „Vuietul muntelui“, apud Rodica Frențiu, *ibid.*, p. 126)

Când „înăuntru“ și „în afară“ sunt două noțiuni ireconciliabile, și vremile ajung la fel.

1. Yukiko Imamura, cea care poartă un *furoshiki* roz: șalul tradițional japonez, din mătase, cu o mie de cocori albi brodați pe el

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

XVII, nr. 96/2024

Revista culturală buzoiană își delectează cititorii cu multă poezie. Printre autori îi găsim pe Rodica Dascălu (cităm câteva versuri dintr-un poem răvășitor prin crudul realism, intitulat *îndepărtarea ochelarilor cu lentile roz*: „micuții sunt pacienți oncologici / un copil mare mângâie / copilul mai mic, / salvatorii nu au timp să respire, / de sub dărâmături se aud strigăte“); Geo Galetaru („nu știam că se poate privi cu degetele / că din când în când ceva pleacă departe de noi / și răsare ca o insulă în alte inimi“); Ion Tudor Iovian („dragostea mea șterge hotarele morții inoculează / în chiar sângele ei otrăvit / virusul unei bucurii atât de intense încât pare ireală“); Nicolai Tăicuțu („eu am devenit râu / și râul a devenit eu“); Valeria Manta Tăicuțu („toți cocorii țipau spre dimineață / a deznădejde, cerul se umplea de vocale / sub care stăteam ca sub o ploaie acidă“); Luminița Zaharia („am auzit că la Săpânța, pe-o cruce / m-așteaptă o glumă de moarte: / «zace aici o poetă ciudată / desenată-ntr-o carte / din litere mărunțice, spălate / de ploaia acidă a netrăirii“).

Ca de fiecare dată, poveștile de călătorie ale Doinei Cernica sunt remarcabile prin eleganță – în numărul de față, călătoria începe de la Rethymno (oraș aflat pe coasta nordică a Cretei) –, iar amintirile se concentrează în rândurile unei veritabile proze scurte, *Ochii prezentului în orbitele trecutului*. Tot despre călătorie este vorba, cu alți termeni (de studiu critic), pe alte coordo-

nate (geografice), în eseu lui Marius Manta – *Gheorghe I. Brătianu – „Marea Neagră“*, decupăm: „*Marea Neagră. De la origini până la cucerirea otomană* echivalează cu o sinteză magistrală a istoriei complexului spațiu pontic [...]. Gheorghe I. Brătianu ne poartă într-o călătorie fascinantă prin timp, dezvăluind multiplele fațete ale acestei regiuni de o importanță strategică și culturală deosebită“. (A)

ORIZONT

nr. 10 (1710), oct. 2024

Nu de puține ori, într-o revistă de cultură îmi stârnește curiozitatea o cronică profesionalistă la o carte de care am fost și eu impresionată. În special dacă acea carte este una de poezie, citesc cronică atent, să mă bucur de noi revelații ce mi le poate aduce lectura făcută (și) printr-o lentilă critică. Astfel, din acest număr al revistei *Orizont*, primul articol parcurs de mine și citit pe îndelete a fost cronică lui Marian Odangiu la cel mai recent volum de poezii al lui Robert Șerban, *Aproape nimic sigur* (Ed. Cartier, 2024). Recenzentul punctează caracteristicile universului poetic al lui Robert Șerban: „[...] Versurile sale, încă de la *Firește că exagerez* (volumul de debut – n.m.), au îmbrăcat haina unei seducătoare clarități, a unei fermecătoare transparențe. Directe, concise și aparent discursive, susținute de o constantă bună dispoziție, de o bucurie stenică, încurajatoare, nealterate de derapaje de limbaj, adapate de la izvorul preaplin de iubire al propriei vieți, poemele lui Robert Șerban au dezvoltat în timp, cu perseverență, o veritabilă retorică a simplității, profund legată de ființa cea de toate zilele a autorului: una senină, tolerantă,

solară, nonconflictuală, care face din poezie o componentă chiar a acestei vieți“. Despre majoritatea poemelor din *Aproape nimic sigur*, Odangiu remarcă faptul că fac parte „din categoria poemelor care se încheie cu o «poantă», o notă concludivă, moralizatoare, precum fabulele. Ca la Marin Sorescu ori Nichita Stănescu, ea răstoarnă întregul eșafodaj, (i)luminează dintr-o altă perspectivă, neașteptată, întregul text, trimite într-o zonă semantică adesea în contradicție cu impresia inițială“. De la cronică despre o carte de Robert Șerban, m-am dus la o poveste scurtă semnată de... Robert Șerban – *Darul răzbunării*. „Pentru Robert Șerban, a scrie înseamnă intuiție și reacție empatică“, afirmă Odangiu în cronică de poezie. Proza scurtă (chiar umoristică fiind...) confirmă aserțiunea.

Coperta acestei ediții recomandă studiul scriitoarei Marta Petreu *Lovinescu. După o sută de ani*. Cum sperăm să avem și cititori din rândurile

• Carmen Chițan

tinierilor, poate e binevenită precizarea că e vorba de criticul și istoricul literar E. Lovinescu (31 oct. 1881 – 16 iul. 1943), iar centenarul este al apariției primului volum al *Istoriei civilizației române moderne*. Eseiță remarcabilă, pornind de la *esența* tomului aniversat, Marta Petreu vorbește cu admirație despre opera marelui critic, dar se și distanțează de anumite opinii ale acestuia, împotriva lui se în mod deosebit uneia „dintre cele mai convingătoare demonstrații din *Istoria civilizației*“, cea „privitoare la «tradiția românească»: „Criticul a negat existența oricărei tradiții românești. De fapt, noi am avut o tradiție românească, aceea populară. De pildă, în literatură, am avut basmele românești, care, desigur, aparțin zonei mai largi sud-est europene, nu exclusive poporului român, dar care sunt în limba română, au variațiuni proprii, sunt de o certă splendoare estetică și alcătuiesc un univers complet: în ele se află cam tot, de la facerea lumii și organizarea lumii omului, la calendar și concepția etică“.

Numărul este bogat, variat, interesant – cu multă informație culturală, studii sociale și de politică externă, eseuri, istorie literară, cronici literare, beletristică ș.a. Ne-am oprit la: *Ioan Cărmăzan, biografii și autobiografii* (Cornel Ungureanu); *Olimpiu pentru mase* (dialog cu Traian Ungureanu, realizat de Cristian Pătrășconiu); *Privirea călătorei* (Alexandru Oravițan); *Monomania feerică a corăbierului Adrian G. Romila* (Dan C. Mihăilescu); *Face off* (Vladimir Tismăneanu); *Sublima necumintenție* (Radu Pavel Gheo); *Un secol de debateri civilizationale* (Alexandru Ruja); *America. Al treilea partid* (Radu Jörgensen); *America față cu Apocalipsul* (Alexandru Maniu); *FITPTI și file de ierbar* (Daniela Șilindean); *Orașul policrom al fericii* (Ioan T. Morar). (V. SAVU)

Personalități băcăuane

Ovidiu Genaru

N. 10 noiembrie 1934, în Bacău. Scriitor, plastician, profesor, muzeograf. Fiul lui Constantin Bibire, lucrător în alimentația publică, și al Mariei (n. Vasile), casnică. A început studiile la Școala Primară nr. 2 Bacău (1941-1945) și le-a continuat la clasele de gimnaziu ale Liceului Comercial și Școlii Medii de Băieți nr. 1 (1945-1948), la aceasta absolvind și cursurile liceale, în 1953. Înainte de bacalaureat, gândurile îi zburau spre medicină, dar se decide instantaneu și reușește la Institutul de Cultură Fizică și Sport din București. Ca elev practicase sportul, făcând gimnastică, înot și ski, la bras obținând chiar categoria a II-a și diverse titluri școlare. Fugind de vocația de medic, a ajuns un excelent gimnast și arbitru internațional de gimnastică, fiind atestat ca categoria I de clasificare și câștigând titlul de campion universitar la gimnastică sportivă, în 1956. În urma acestui succes e angajat un sezon la Circul Kratyl. Desena bine încă din liceu, însă tentația de a scrie l-a ocolit până în anul III de facultate, chiar dacă între timp descoperise *Tânărul scriitor*. Stimulat de prozatorul George Bălăiță, trece de la epistolele către iubită la poezia adevărată, ce se va lăsa însă cizelată încă jumătate de deceniu până să vadă lumina tiparului.

Obține licența în 1957 și înainte de a ajunge să-și vadă numele în revista *Lucașăru*, unde debutează cu un grupaj de poeme la 15 aprilie 1962, se manifestă ca profesor de educație fizică în Bacău, activând pe tărâmul sportului până în 1966. Din acel an e redactor la *Ateneu*, scriind de toate. Deși scurtă (1966-1974), perioada petrecută în redacția revistei a fost hotărâtoare pentru evoluția scriitorului de mai târziu, care s-a impus ca unul dintre cei mai apreciați șaizești. În volum a debutat în vestita colecție „Lucașăru” a Editurii Eminescu, unde i-a apărut, în 1966, *Un șir de zile*, carte de poezii ce n-a fost trecută cu vederea. Acestea i-au urmat volumele de versuri *Nuduri* (Editura pentru Literatură, 1967), *Tara lui pi* (Editura Tineretului, 1969), romanul *Week-end în oraș* (Editura pentru Literatură, 1969) și *Patimile după Bacovia* (Editura Cartea Românească, 1972), poeme ce îi aduc primul premiu al Asociației Scriitorilor din Iași, al cărei membru devenise în 1968. Aceasta îl va mai premia în două rânduri, cărțile răsplătite fiind *Poeme rapide* (Editura Junimea, 1983) și romanul *Sperietoarea* (1993), primul manuscris de sertar apărut după 1989 (Cartea Românească, 1992). Nefiind membru de partid, în 1974 e îndepărtat din redacție, dar între timp mai trimisese spre cititor volumele de versuri *Bucolice* (Junimea, 1973), *Elogii* (Eminescu, 1974) și

Goana după fericire (Cartea Românească, 1974), precum și *Noapte cu Hamlet*, de Vladimir Horan (tradusă împreună cu Dragoș Șesan, Ed. Univers, 1974), pentru cele ieșite de sub tipar în anul mazării sale fiind răsplătit cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru poezie (1974). Din acel an îmbrățișează cariera universitară, devenind asistent în cadrul Universității Bacău, dar nu pentru prea mult timp, pentru că în 1980 e din nou mutat, pe aceleași criterii, ca muzeograf la Casa Memorială „George Bacovia”. Consecvent cu sine, în acest interval și-a văzut nu doar de catedră, ci și de scris, editurile publicându-i romanele *Fidelitate* (Junimea, 1977) și *Iluzia cea mare* (Cartea Românească, 1979), un volum de poezie – *Madona cu lacrimi* (Dacia, 1977) – și un altul de povestiri, *Cafeneaua subiectelor* (Junimea, 1980). Spre stupefacția sa, în 1975 a primit Medalia Meritul Cultural, iar în 1976 i s-a deschis calea spre a debuta ca dramaturg, Teatrul „Bacovia” montându-i piesa *La margine de paradis*, în regia lui Cristian Pepino. În stagiunea 1977-1978, noua ipostază părea să anunțe o carieră fulminantă, piesa *Vieți paralele* fiind montată la Teatrul Tineretului din Piatra-Neamț, Teatrul Municipal Ploiești, Teatrul de Stat Sibiu, Teatrul de Stat German din Timișoara, alte versiuni scenice mai oferind apoi Teatrul de Stat „Valea Jiului” din Petroșani și Teatrul Popular „Petru Rareș” din Hârlău. Din păcate, destinul de dramaturg s-a frânt brusc, după ce Teatrul „Bacovia”, care-i pusese în scenă *Exerciții de forță și de echilibru*, în stagiunea 1980-1981, s-a prezentat cu această virulentă satiră la adresa regimului comunist la Festivalul de Teatru de la Brașov. Replica politicilor a fost dură,

spectacolul și celelalte reprezentații cu piesele lui fiind interzise, iar conducerea teatrului destituită. Literar vorbind, izolarea de la Casa Memorială i-a priit, până la sfârșitul carierei de muzeograf publicând încă două volume de poeme – *Flori de câmp* (Cartea Românească, 1984) și *Am mai vorbit despre asta* (Junimea, 1986) – și prima antologie de autor, *Patimile după Bacovia* (Cartea Românească, 1986). Tot în 1986, revista *Ateneu* îi acordă Premiul „George Bacovia” pentru beletristică, marcând un an de referință pentru creația sa. În toate aceste etape a scris mult, poemele și traducerile sale apărând în *Ateneu*, *Albina*, *Astra*, *Caietele Teatrului „Bacovia”*, *Contemporanul*, *Convorbiri literare*, *Cronica*, *Familia*, *Femeia*, *Flacăra*, *Gazeta literară*, *Lucașăru*, *Orizont*, *Pagini bucovinene*, *Pentru Patrie*, *Ramuri*, *România literară*, *Săptămâna*, *Tomis*, *Transilvania*, *Tribuna*, *Vatra*, *Viața militară*, *Viața românească* etc.

Din 1990 trece consilier la Inspectoratul pentru Cultură al județului Bacău și deși a mărturisit în presă că nu e interesat de politică, intră în P.D.S.R., ajungând pe listele acestuia deputat în Parlamentul României (1992-1996), unde a avut contribuții la elaborarea Legii dreptului de autor și a Legii depozitului

• Geanina Ivu – *Blidar albastru*

legal de carte. După expirarea mandatului se retrage din viața partidului și, la 3 iulie 1997, aderă la Alianța pentru România, reprezentând partidul, în calitate de consilier, din iunie 2000, în Consiliul Municipal Bacău. Revine la Inspectoratul pentru Cultură (1996-1997), trece apoi la resortul de cultură al Consiliului Județean (1997-1998), iar din 1998 la Biblioteca Județeană „C. Sturdza”. Fără a mai ține ritmul anterior, s-a manifestat îndeosebi în publicistică, la *Cotidianul*, *Deșteptarea*, *Sinteze*, *Observator de Bacău* și *Meridian 27*, dar nu a neglijat nici poezia, fiind prezent cu grupaje în revistele *Ateneu*, *Amurg sentimental*, *ARC*, *Argeș*, *Baaadul literar*, *Bucovina literară*, *Bucureștii literar și artistic*, *Cadran cultural*, *Cafeneaua literară*, *Caligraf*, *Contrapunct*, *Cronica veche*, *Discobolul*, *Hyperion*, *Lucașăru de dimineață*, *Neue Literatur*, *Neuma*, *Oglinda literară*, *Poesis*, *Poezia*, *Plumb*, *13 Plus*, *Scriptor*, *Sinteze*, *Vitralliu* ș.a. A izbutit, de asemenea, să-și valorifice manuscrisele de sertar, publicând romanele *Sperietoarea* (Cartea Românească, 1992), *Diverse cereri în căsătorie* (Junimea, 1994), *Proces-verbal al unei crime* (Cartea Românească, 1998) și volumul de poeme *Orient, pardon!* (Universal Dalsi, 1999). Semn al valorii întregii sale opere, o parte însemnată din poezia și proza sa a fost selectată în sumarul a peste 30 de antologii, creațiile fiindu-i traduse în spaniolă, rusă, italiană, sârbă, maghiară, bulgară, apărând în reviste și antologii publicate în Iugoslavia, Ungaria, Armenia, Italia, Cuba, Bulgaria, Rusia. E cunoscut, totodată, ca membru al Fondului Plastic și ca un miniaturist de icoane pe sticlă și de obiecte de podoabă, finisate cu același har.

Personalitate proteică și complexă, a fost sărbătorit cu fast la împlinirea vârstei de 65 ani, fiind primul scriitor băcăuan în viață care a beneficiat de o bibliografie și de o expoziție cu lucrările sale din domeniul plasticii. A mai încredințat apoi tiparului o carte inedită în peisajul literar – *Pâinea cea de toate zilele* (Editura Corgal Press, 2004) –, volumele de poezie *Trandafir cu venele tăiate* (Editura Vinea, 2008), *Poftă bună în societatea de consum* (București, Editura Virtual Big-Bang, 2011), *Graffiti. Afișe*, *Insomnii* (Editura Ateneul Scriitorilor, 2014), *Terapia cu ingeri* (Editura Junimea, colecția Cantos, 2016), *La opt, gaura cheii și alte patimi* (idem, 2018), declarată cea mai bună

carte de poezie a anului 2018 și distinsă cu Premiul pentru Poezie al Uniunii Scriitorilor, *Cartea lui Mircea. Canal* (idem, 2020), răsplătită cu Premiul „Cartea anului 2020”, acordat de revista *România literară*, și cu Premiul Uniunii Scriitorilor din România pe anul 2020, *Povestea miezului de pâine* (idem, 2021), *Patimile după Bacovia* (București, Editura Rocart, 2021, colecția „Poeti laureați ai Premiului Național de Poezie Mihai Eminescu”), *Cartea unui nonagenar* (idem, 2024), precum și antologiile *Patimile după Bacovia* (Vinea, 2008), *Jurnalul seducătorului* (Editura TipoMoldova, 2011), *Patimile după Bacovia/Passions after Bacovia* (Editura Junimea, 2017, 2019), *Poezii, 1967-2017* (Editura Cartea Românească, 2018) și *O sută și una de poezii* (București, Editura Academiei Române, 2022). Inclus de *România literară* în *Lista canonică: 100 de poeți români în 100 de ani*, a mai fost răsplătit cu titlul de Cetățean de Onoare al Municipiului Bacău (2002) și al Municipiului Botoșani (2020), Premiul special pentru întreaga activitate literară (2004) și cu Premiul Opera Omnia ale revistei *Ateneu* (2013), Premiul Filialei Bacău a U.S.R. (2008), titlul de Cavaler de Onoare al Comanderiei Cavalerilor Templieri din România, „Regele Ferdinand I” (2008), Premiul de Excelență al Consiliului Județean, care l-a declarat și Cetățean de Onoare al Județului Bacău (2009), Premiul „Eleusis” (2009), Premiul Opera Omnia al Festivalului „Toamnă Bacoviană – 130 de ani” (2011), Premiul Național pentru Poezie al Atelierului Național de Poezie de la Brădiceni (2015), Diploma și Marele Premiu pentru Poezie ale Festivalului Internațional de Poezie „Grigore Vieru” (2015), Diploma de Excelență și Premiul Centrului de Cultură „George Apostu” (2016), Premiul Balcanica Opera Omnia la a XI-a ediție a Festivalului Poetilor din Balcani (2017), Marele Premiu și Cununa de Lauri ale „Turnirului de Poezie” de la Colibița (2017), Premiul „Opera Omnia” la Festivalul „Toamna bacoviană a scriitorilor” (2019).

Nominalizat de mai multe ori la premiile Uniunii Scriitorilor și deținător al Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” Opera Omnia pe anul 2019, acordat în cadrul Zilelor Eminescu, ediția a LI-a (2020), Ovidiu Genaru are încă multe de spus, în manuscris așteptând alte grupaje de poezie, piesa de teatru *Două audiențe la General*, numeroase fragmente de jurnal, însemnări și tablete ce-și așteaptă editorul. Încă mulți ani rodnici, distins Maestre!

Cornel Simion GALBEN

Ionel SAVITESCU

Cei zece Cezari romani* (2)

Pentru mai toți împărații romani, succesiunea la tronul imperial a fost o problemă care în multe situații a rămas nerezolvată. Astfel, se presupune că Traian, înainte de a muri, l-ar fi adoptat pe vărul său îndepărtat Hadrian, deși după alte informații Plotina a fost aceea care a decis alegerea lui Hadrian. Așadar, Hadrian a domnit între 117 și 138: „Dar în mod cert era limpede că Roma avea un conducător nou, puternic și foarte dotat. Hadrian era înalt, bine făcut, puternic și sănătos. Busturile îl înfățișează ca pe o persoană inteligentă și impunătoare, cu o față ovală și obraji rotunzi, un nas acvilin, urechi mari și ochi plini de lumină și strălucire, după cum i-a descris un contemporan. Pe atunci purta o barbă îngrijită și avea capul acoperit cu un păr pe care și-l ondula cu grijă” (p. 190). Hadrian iubea Grecia și asemenea grecilor, și-a lăsat barbă. A fost un susținător al păcii și nu dorea extinderea imperiului. Născut în anul 76, Hadrian era originar tot din Hispania, iar după ce i-a murit tatăl, a avut drept protectori pe Attianus și Traian. Era poreclit Graeculus. Tânăr destoinic, Hadrian este apreciat de Attianus, de Sura și de Plotina. Căsătorit cu Vibia Sabina în anul 100, o căsătorie dinastică, Hadrian, la fel ca Traian, prefera bărbații tineri și vinul. Participă la războaiele dacice alături de Traian, care voia să lase imperiul, asemenea lui Alexandru cel Mare, „celui mai puternic”.

Hadrian devine împărat datorită armatei care l-a aclamat pe 11 august 117, alegere urmată de multe asasinat. Mare constructor, Hadrian a dispus construirea Zidului în Anglia, Vila lui Hadrian în Italia și Mausoleul său (Castelul Sant' Angelo), Panteonul (Templul tuturor zeilor), construit inițial de Agrippa, fără a se cunoaște numele arhitectului. Totodată, Hadrian a fost un mare călător, străbătând imperiul și cunoscându-i toate provinciile. În călătoriile sale era însoțit de Sabina, soția sa, și de Suetonius, secretarul său. În 123 și 130 mor Plotina și Paulina, sora lui Hadrian. Tot în 130 tânărul Antinous se înecă în Nil. În Egipt, Hadrian a vizitat mormintele lui Pompeius și Alexandru cel Mare. În 132, începe revolta evreilor, care durează până în 135, condusă de Simon Bar Kokhban. Revenit la Roma în 134, Hadrian dă semne de îmbolnăvire și este preocupat de succesiune. La sfârșitul lui 137, Sabina moare la 52 de ani. Se zvonise că fusese otrăvită de Hadrian. În ultimă instanță îl alege ca urmaș pe Antoninus Pius, care domnește între 138 și 161. Hadrian se stinge la 10 iulie 138, în etate de 62 de ani.

Marcus Aurelius (121-180; împărat între 161 și 180) este, îndubitabil, unul dintre puținii împărați romani cu preocupări

de filozofie (să nu uităm totuși de Hadrian), dând astfel la iveală *Către sine însuși* sau *Meditații*. Cărți au mai scris Augustus, Iulius Caesar (singurele păstrate), Traian și Iulian Apostatul. Statuia ecvestră ce-l înfățișează pe Marcus este edificatoare: „Cu ochii larg deschiși, cu pielea netedă, cu părul buclat și barba lungă, chipul lui Marcus emană pacea și spiritualitatea unei icoane bizantine. [...] Prin expresivitatea ei, statuia lui Marcus lasă să se întrevadă Roma viitoare, orașul etern a cărui putere va fi dată de spirit, nu de sabie. Iar asta ne aduce la carte” (pp. 223-224). *Meditațiile* sale sunt permanente actuale și au constituit lectura preferată a multor gânditori, iar ca număr de cititori sunt întrecute de Noul Testament. Marcus Annius Verus (mai târziu, Marcus Aurelius) aparține unei familii cu obârșie hispanică, văr îndepărtat cu Hadrian; rămâne orfan de tată la trei ani, iar mama, Domitia Lucilla (citi-toare în greacă și latină), îi îndrumă formarea intelectuală, pentru care îi mulțumește în *Meditații*. După Hadrian, domnise Antoninus Pius (138-160), sub a cărui domnie se sărbătorește la Roma 900 de ani de la fondarea Romei (21 aprilie 753 î. H.), „deși nu cunoaștem nici azi adevărata dată a întemeierii ei” (p. 229). Antoninus Pius a domnit 22 de ani (p. 228) sau 23 de ani (p. 231). Fusese lipsit de experiență în administrarea imperiului și în serviciul militar. Deși nu condusesese o legiune, nu fusese guvernator și nu părăsise Italia, Marcus devine împărat și participă la dezbateri filozofice. Era căsătorit cu fiica lui Antoninus Pius, Anna Galeria Faustina, de care nu divorțează, motivând: „Dacă las soția, dau înapoi și dota”, adică imperiul. În timpul dom-

niei sale, Marcus Aurelius are de apărut granițele imperiului, se confruntă cu epidemii de ciumă (sau variolă), iar medicul Galen părăsește Roma; în schimb Verus, asociatul la domnie al lui Marcus, moare. Rebeliunea generalului Avidius Cassius se soldează cu un eșec și moartea sa. Se pare că Faustina fusese amestecată în această conjurație, dar este iertată de Marcus. Curând moare și Faustina. I se ridică un templu, iar localitatea devine Faustopolis. Revenit la Roma, Marcus îl face pe fiul său, Commodus, coîmpărat, domnind între 180 și 192, sfârșind asasinat. Marcus Aurelius și-a scris reflecțiile filozofice în diferite locuri, un editor din Antichitate denumindu-le *Către sine însuși*, iar în vremurile moderne, *Meditații*. Actualmente, volumul este intitulat *Gânduri către sine însuși*. Prin 1977, în România, Marcus Aurelius era editat împreună cu Epictet într-un volum apărut în „Biblioteca pentru toți”, sub titlul *Manualul. Către sine*. În fine, la pagina 249, se pare că există o inadvertență: „Domnia familiei lui Marcus Aurelius ajunsese la final. Epoca celor Cinci Împărați Buni se sfârșise

• Dan Badea

cu cinci ani în urmă, odată cu moartea lui Marcus”. Însă Marcus Aurelius murise în anul 180.

Lucius Septimius Severus (145-211; împărat între 193 și 211) a fost primul împărat roman originar din Africa, probabil negru; oricum, avea pielea închisă la culoare. Provenea dintr-o familie bogată din orașul Leptis Magna (Libia), oraș întemeiat de fenicieni, apoi controlat de Cartagina. Severus vorbea trei limbi: punica, latina și greaca. La 18 ani vine la Roma, unde cu ajutorul unui văr senator pătrunde în Senat și l-ar fi impresionat pe Marcus Aurelius. Urcă treptele ierarhiei devenind consul, comandant de legiune, guvernator. Este descris favorabil de Cassius Dio, care-l cunoscuse personal: „l-a admirat inteligența, râvna, spiritul de dreptate și cumpătarea, nu și modul cum și-a tratat Senatul” (p. 253). Severus s-a căsătorit cu o femeie de origine punică, însă care moare fără să fi avut copii, apoi se căsătorește cu Iulia Domna din Emesa, fiica unui preot local, care ar fi servit ca model pentru Venus din Milo. Iulia era cultivată și vorba aramaica, greaca, latina. Anul 193 este socotit Anul Celor Cinci Împărați, care a generat un război civil între Pertinax, Didus Iulianus, Pescenninus Niger, Clodius Albinus, Septimius Severus: „Severus a devenit împăratul cu cea mai mare expansiune militară de după Traian” (p. 260); Severus „a fost un inovator în ce privește guvernarea romană” (p. 262). El învinge pe parți, apoi inițiază în orașul natal Leptis și la Roma un program de construcții. Fiul său, Caracalla (Iulius Bassianus), este făcut coîmpărat. Roma devine Oraș Sfânt după ce în timpul lui Augustus fusese proclamat Oraș Etern. În 208, familia imperială se deplasează în Britannia, deși sănătatea împăratului era precară, iar Caracalla își amenințase fratele, Geta, și tatăl, cu spada. Severus își îndeamnă fiii să se înțeleagă. Moare pe 4 februarie 211, în nordul Britanniei. Caracalla îl ucide pe Geta, iar în 212 dă *Constitutio Antoniniana*, iar termele începute de Severus sunt finalizate de Caracalla. În aprilie 217, Caracalla este asasinat din ordinul lui Macrinus, prefectul Gărzii Pretoriene. Iulia Domna se sinucide. Macrinus este învins într-un scurt război civil, apoi Elagabalus este asasinat de Garda Pretoriană. Urmează Severus Alexandru, care în

235 este asasinat. Concluziile scot în evidență aportul dinastiei Severus la consolidarea imperiului cu o mică întrerupere de un an, când împărat este Macrinus.

Dioclețian (născut în jur de 245-311/313, deși în *Micul dicționar enciclopedic*, 1972, p. 1197, este dat anul 316; împărat între 284 și 305) a fost unul dintre împărații romani cu o domnie lungă, care a trăit într-o epocă agitată și a fost nevoit să divizeze imperiul: Dioclețian și Maximian devin Augusti pentru Orient (Nicomedia) și Occident (Mediolanum) și doi Cezari, Galerius și Constantius. Dioclețian „era înalt, îndrăzneț, brutal și disciplinat. Era lipsit de subtilitate, dar vremurile nu lăsa loc prea multor subtilități. Cereau mușchi de soldat, o minte ageră, o voință de fier și o încredere absolută în sine. Dioclețian corespundea întru totul. Sculpturile înfățișează un bărbat bărbos, cu trăsături bine conturate, cu fruntea ridată și cu expresia vigilentă. Un bust din marmură ne prezintă un personaj dur și grosolan, dar cu ochii ridicați spre cer ca pentru a primi inspirația divină” (p. 278). Între 235 și 284 au fost vreo 60 de împărați, cu domnii efemere (v. *Istoria Augustă*), între care și Valerian, care după ce cade prizonier la sasanizi, era folosit de regele sasanid, Șapor, ca scară de urcat pe cal.

Redresarea începe cu Gallienus, un împărat gurmand și dotat cu umor. Astfel, din *Istoria Augustă*, aflăm că răspunde cu o coroană un vânător care în arenă nu reușise să ucidă un taur: „Este foarte greu să nu poți străpunge de 10 ori un taur”. Portretul lui Maximian este la fel de expresiv: „Criticii contemporani lui l-au numit cumplit, sălbatic și necivilizat” (p. 284). După alegerea Caesarilor (1 martie 293, numiți tetrarhi, iar sistemul s-a numit tetrarchie), Dioclețian, conducătorul suprem, s-a numit Iovius (Jupiter), iar Maximian, Hercules. Constantius este numit și Constantinius (p. 285). Dioclețian întărește frontierele imperiului, mărește numărul legiunilor de la 33, sub Septimius Severus, la 50, deși efectivul legiunilor era mai mic. Reorganizează imperiul, fixează un program de construcții, toți cetățenii plăteau taxe, sunt înființate fabrici de armament. Cei doi Augusti acordau o mare importanță ceremoniilor fastuoase și curând intră în conflict cu noua religie creștină, care se infiltra în imperiu și în armată. Marea persecuție se

manifestă în diferite feluri: distrugerea bisericilor, exterminarea creștinilor, confiscarea cărților sfinte. În sfârșit, după ce și-a ridicat palatul-fortăreață pe coasta dalmată, Dioclețian a abdicat la 1 mai 305, obligându-l și pe Maximian să abdice. Caesarii Constantius și Galerius devin Augusti, iar Caesarii sunt Flavius Valerius Severus și Maximinus Daia. Armata îl alege pe Constantin împărat, iar Garda Pretoriană pe Maxențiu (fiul lui Maximian). Imperiul Roman avea la un moment dat patru împărați: Constantin, Maxențiu, Licinius și Daia. Nu se știe cum și când a murit Dioclețian: de boală sau sinucidere. După moartea sa, soția și fiica i-au fost ucise. Concluziile asupra lui Dioclețian încheie acest capitol.

Constantin, supranumit cel Mare (273-337; împărat între 306 și 337), a fost, indubitabil, unul dintre marii împărați romani care a acceptat creștinismul, a reorganizat armata, a întemeiat o nouă capitală în Orient, la Constantinopol (11 mai 330), pe locul anticului Bizanț. În fine, din statuia imensă ce-l înfățișa s-au păstrat fragmente. Era fiul lui Constantinus și al Elenei și primise o educație aleasă, iar mama sa a rămas o persoană importantă pentru Constantin și după ce tatăl său a divorțat și s-a căsătorit cu fiica lui Maximian. Lui Constantin îi moare tatăl, apoi prima soție, Minervina; în sfârșit, se căsătorește cu Fausta, sora lui Maxențiu și fiica lui Maximian, pe care Constantin îl obligă să se sinucidă în 310. După un an, moare Galerius. În acel moment existau patru împărați: Licinius și Daia, în Orient, Constantin și Maxențiu, în Occident. Licinius îl înlătură pe Daia, care se sinucide, iar Constantin îl învinge pe Maxențiu în 312, la Podul Milvius. Tradiția spune că în noaptea dinaintea luptei, Constantin a văzut pe cer semnul crucii însoțit de cuvintele „Sub acest semn vei învinge!”.

Maxențiu cade în Tibru și se îneacă. Este decapitat și capul este purtat într-o suliță. După 12 ani, Constantin îl învinge pe Licinius, care ulterior va fi executat. Astfel Constantin rămâne singurul împărat al imperiului. Intrând în Roma în 312, Constantin continuă programul de construcții început de Maxențiu, între care și un Arc de Triumf al lui Constantin. Adept frecvent al creștinismului, în 325, la Niceea, prezidează primul Conciliu ecumenic, în care se fixează Crezul. Totuși Constantin a primit botezul pe patul de moarte. În 326, Constantin dă crezare intrigilor Faustei și îl execută pe Crispus, fiul său și al Minervinei. De teamă Fausta se sinucide. Mama împăratului, Elena, vizitează locurile sfinte, face donații, ridică biserici, ajută pe săraci, iar în 328 se stinge. Constantin mută capitala la Constantinopol, oraș ce dăinuie și astăzi sub numele de Istanbul (a se vedea și cartea lui John Freely). Constantin se stinge pe 22 mai 337, în timp ce conducea o campanie împotriva partilor. După Constantin, Imperiul Roman se va scinda în două (395), ca apoi, în 476, Imperiul Roman de Apus să se prăbușească, iar cel de Răsărit să reziste până în 1453, sub numele de Bizantin. Ultima capitală a Imperiului Roman de Apus a fost Ravenna, unde în Biserica San Vitale se află mozaicul ce-i înfățișează pe Iustinian și Teodora. Evident, cartea lui Barry Strauss este o lucrare de mare anvergură, completată cu hărți, cronologie, bibliografie și index.

*Barry Strauss, *Zece cezari. Împărații romani, de la Augustus la Constantin cel Mare*, traducere de Anacaona Mândrilă-Sonetto și Dan Bălănescu, Iași, Ed. Polirom, 2021, 407 p.

• Mihai Chiuaru

Liviu FRANGA

Ciclul lui Alexandru. Singur

Scutul și sulița

„Îl lua pe Ahile drept tovarăș“
(Philostratos, *Heroikos*, XX, 29)

Pare dimineața să izbucnească.
Aici, pe latele maluri ale râului Granikos.
Întocmai ca atunci, în zori de zi, la Ilion.

Îți mai amintești, Ahile?

Stătusem noaptea întregă,
nevăzut de nimeni (n-aș zice ascuns),
în templul și mausoleul tău din cetate.
Trecuserăm Hellespontul.
Țintă mergând,
nu ne opriserăm decât în fața mormântului tău
din mausoleu.
Din cetatea odinioară a lui Priam.

Stătusem noaptea întregă ghemuit
sub scutul tău,
scutul tău deasupra capului meu, Ahile.
Nu crezusem că-l voi mai găsi vreodată.
Autentic, nu vreo copie grecească abilă.
L-am recunoscut,
aidoma descrierii din *Iliada*, al nouăsprezecelea
cânt.

Îți mai aduci aminte, Ahile?

În schimbul scutului tău, Ahile,
frate al meu de luptă,
luptă până la ultima picătură,
la fel ca tine, până i-ai curmat lui Hector
suflarea,
am adus zeci și zeci de daruri pentru scut.
Pe tine, doar pe tine, Ahile,
nemuritorul sub scut
și fiintând și după moarte în scut,
numai pe tine te doream, Ahile,
să-ți duc lupta, înverșunarea, cruzimea,
tristețea tinereții tale moarte, mai departe.

Îți mai amintești, Ahile?

Scutul m-a adus până aici, tocmai din Ilion.
Trecuserăm Hellespontul. Jurasem
că voi fi stăpânul Asiei cu un singur scut
și cu o singură suliță.
Se revărsaseră deja zorii, Ahile,
pe latele maluri ale râului Granikos.
Și scutul este în mâna mea. Scutul tău, Ahile.
Și sulița mea este în mâna mea.
Sulița mea, singura mea suliță,
mereu aceeași suliță.

Uite ce trebuie să știi, Ahile.

Prost sfătuit de grecul acela înfumurat,
Memnon,
cavalerii Marelui Rege au crezut că
nu-mi voi avânta caii și călăreții
dincolo de apele râului. S-o creadă ei!
Caii s-au tras mai întâi înspre maluri înapoi,
după ce Granikos i-a pleznit peste crupe.
„Așa, pierdem bătălia înainte de a o începe“,
i-am spus

lui Kassandros. „Vino după mine, acoperă-mă.
Înainte, greci și fii ai Macedoniei! Înainte!“
Le-am mai spus ceva, dragul meu
tovarăș de lupte. „Înainte!
A voastră este lumea!“

Uite ce mai trebuie să știi, Ahile.

După mine, au dat buluc toți. Au năvălit
puzderie cavalerii Greciei și Macedoniei,
parcă dinadins să spele rușinea
vândutului Memnon.
Agățându-se, alunecând, căzând, ridicându-se,
cavalerii mei au luat în piept râpa uriașului râu
și au ajuns deasupra, pe celălalt mal.
Când i-au văzut,
bastardul fiu al Greciei și cavalerii perși
au luat-o la fugă. Noi le-am căzut în spate.
I-am hăcuit.

*Dar vrei, tovarășul meu de luptă și de victorii,
Ahile, să știi ce s-a întâmplat după aceea?*

Când m-au văzut, că primul am răzbit râul
și primul a tropotit copitele Cap de Bour
pe celălalt mal, urcându-l din trei salturi în sus,
perșii au bătut din palme, iar Aman
– loțiitorul Marelui Rege – a urlat,
cu sabia spre cer: „Al meu este
marele Alexandru! Drum bun către Hades!“

*Știi, cumva, ce-a făcut, mărețe fiu al lui Thetis?
Ce s-a întâmplat?*

Din cer, brațul cu sabia a coborât
spre coiful meu.
Metal lovit a scrâșnit în metal lovind. I-am dat
mâna căzută la o parte și sulița lungă a mea,
cu care cuceresc lumea toată și voi trece
dincolo de ea

ca tine, Ahile,

i-am înfipt-o în gâtlee, între ureche și umăr.

*În acel ceas a căzut Aman cu un urlat sălbatic,
zalele i-au bufnit de pământ,*

într-o baltă de sânge.

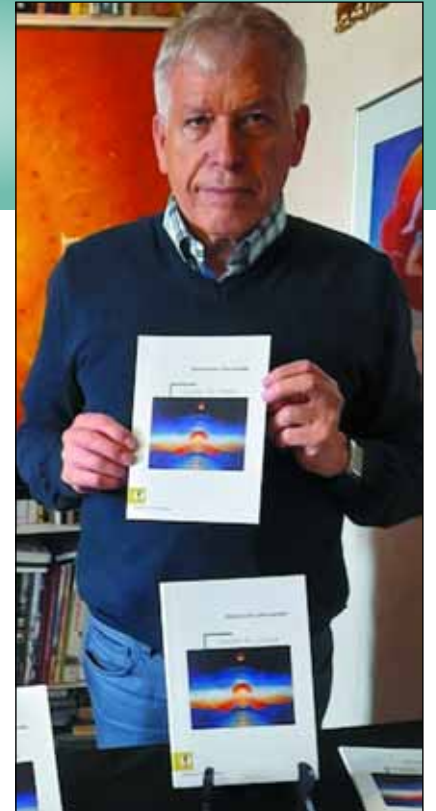
BELGIA

Salvatore Gucciardo

Salvatore Gucciardo, pictor, poet, designer și ilustrator de renume internațional, s-a născut la Siculiana, lângă templele din Agrigento din Italia, în 1947. Locuiește în Belgia din 1955. Mai bine de 50 de ani, a frecventat activități artistice. Prin opera lui Arthur Rimbaud și Amedeo Modigliani, Salvatore Gucciardo și-a descoperit darurile de poet și artist vizual. La 17 ani, a avut revelația pasiunii sale poetico-picturale. Dragostea lui pentru poezie și pictură îl va încuraja de-a lungul anilor să creeze o viziune personală asupra omului și a universului, care îl va ajuta să se distingă în panorama artistică și poetică. Mai multe personalități literare și artistice s-au interesat de el și l-au încurajat să se afirme ca artist. Anita Nardon, membră a Asociației Internaționale a Criticilor de Artă, îi consacră o monografie, *Salvatore Gucciardo*, la Editions Art in Belgium, în colecția *Traces de l'Art*. Lucrările sale picturale și poetice sunt publicate în mai multe reviste literare, dicționare, antologii belgiene, franceze, italiene, române, moldovenești, haitiene.

Lucrările sale au fost achiziționate de Muzeul Regal de Arte Plastice din Charleroi, Muzeul de Arte Plastice și Grafice din Mouscron, de orașul Bruxelles, orașul Châtelet, provincia Hainaut, orașul Montemurlo (Italia), Centrul Cultural *La Posterie* din Courcelles, regiunea Valona, orașul Kayl, Luxemburg, Muzeul *Bois du Cazier*, Charleroi. A ilustrat câțiva poeți: Arthur Rimbaud, Charles Baudelaire, Guillaume Apollinaire, François Villon, Pierre de Ronsard, Dylan Thomas... A publicat cinci culegeri de poezii și un roman. În 2023 și în 2024, este invitat la Festivalul Internațional de Poezie de la Iași. Apare în mai multe reviste, dicționare, antologii și cataloage. Principalele sale premii: *Premiul special al criticilor pentru valoare creativă înaltă*, *Premiul Artist al păcii* (decernate de UNICEF, respectiv ONU), *Premiul Botticelli*, *Premiul European pentru Arte Léopold Sédar Senghor*. A avut mai multe interviuri la radio, televiziune, în ziare, precum și în reviste.

Prezentare: **Leonard POPA**
Traducere: **Radu ANDRIESCU**

• Salvatore Gucciardo – *Le jugement dernier*

Beția
Stelelor

Înflorirea
Crinului
Sporește atracția
Față de razele
Inelului

Culisele
Teatrului
Încurajează
Conspirația
Conchistadorilor

Clădind
Orașe
Futuriste

Strălucirea
Tronului
Babilonian

Despre visătorul de porumbei în zbor
Peste câmpurile de luptă
Despre violența vânturilor
Printre arborii pasivi

Ce știi despre spațiile mistice
Despre cel neînțeles vorbind
Cu spiritele strălucitoare

Ce știi despre conflictele interioare
Ale celui care aspiră
La valori intangibile

Despre lupta trubadurului
Care caută sensul vieții
Într-o lume de pietre

Discuri de aur
Muzica sferelor
Cu străluciri liniștitoare

Marea întunecată
Pe pânza conflictelor

Candoare cavalească
Pe-un pergament mototolit

Inspirație arzătoare
În centrul
Unei planete nocturne

Iluminare

La ceasul când visul
Prinde contur
Cerul se îmbracă
În culoare
Coloana vertebrală
Tinde spre înalt
Valul adoarme
Pe insula de bazalt
Sarea oceanului
Șterge câmpul acvatic
Algele marine contemplează
Întinderea cerului
Coralii dezvăluie
Traseul totemurilor
Stelele de mare
Se căsătoresc
Cu solzii recifului

Sentimentul

Cunosc urletul vântului
În faldurile pietrei
Grosimea ceții
În adâncul ochilor

Știu greutatea nopții
În mijlocul spumei
Tremurul pământului
În seva scoarței
Atracția norilor
Pe valul rătăcitor
Arderea sentimentelor
În roșeața cenușii

Cunosc fuziunea cerului
Cu focul stâncii
Undele
Din carnea valurilor

Cunosc înălțarea lutului
Fragilitatea mugurilor
În deriva sufletelor
Răspândirea mizeriei
În harta viselor
Nodurile speranței
În gura vulcanului

Atracția strălucirii

Vorbim despre
Statuile
Războinicilor
Pentru a atinge
Misterul
Piramidelor

Germinarea
Planetelor

Calea necunoscută

Ce știi despre meandrele ciclopului
Despre călătoria celui însingurat
Despre jonglerul cu stele
Înotând în apele roșiatice

Ce știi despre sentimentele oilor
Expuse privirii lupului

• Salvatore Gucciardo – *L'odysee solaire*